

ΠΑΝΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

PANTEION UNIVERSITY OF SOCIAL AND POLITICAL SCIENCES



ΣΧΟΛΗ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
"ΑΝΑΛΥΣΗ ΚΙ ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ"
ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ : ΑΝΑΛΥΣΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

Πολιτικές παιδικής προστασίας στην Ελλάδα : Η περίπτωση
κακοποίησης/παραμέλησης στο οικογενειακό περιβάλλον

Δομούζογλου Θεόδωρος

ΑΘΗΝΑ 2020

Τριμελής Εξεταστική Επιτροπή
Μαρία Στρατηγάκη, Αναπληρώτρια Καθηγήτρια (Επιβλέπουσα)
Γεωργία Πετράκη, Καθηγήτρια
Αγγελική Αθανασοπούλου, Εργαστηριακό Διδακτικό Προσωπικό

Copyright © Δομούζογλου Θεόδωρος 2020.

All rights reserved. Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος.

Απαγορεύεται η αντιγραφή, αποθήκευση και διανομή της παρούσας εργασίας εξ ολοκλήρου ή τμήματος αυτής, για εμπορικό σκοπό. Επιτρέπεται η ανατύπωση, αποθήκευση και διανομή για σκοπό μη κερδοσκοπικό, εκπαιδευτικής ή ερευνητικής φύσης, υπό την προϋπόθεση να αναφέρεται η πηγή προέλευσης και να διατηρείται το παρόν μήνυμα. Ερωτήματα που αφορούν τη χρήση της εργασίας για κερδοσκοπικό σκοπό πρέπει να απευθύνονται προς τον συγγραφέα.

Η έγκριση της διπλωματικής εργασίας από το Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών δεν δηλώνει αποδοχή των γνώμων του συγγραφέα.

*στην μητέρα μου Μαρία
στον πατέρα μου, Μαρίνο
στα αδέρφια μου Κώστα, Δημήτρη και Κική
και στα παιδιά του κόσμου, που περιμένουν
και ζουν για ένα καλύτερο αύριο
μέσα στην αγάπη μιας οικογένειας*

ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ

ΑΚ: Αστικός Κώδικας

ΑΣΟΑ: Ατομικό Σχέδιο Οικογενειακής Αποκατάστασης

ΒΔ: Βασιλικό Διάταγμα

ΒΣτΠ/ΚΔτΠ: Βοηθός Συνήγορος του Πολίτη/Κύκλος Δικαιωμάτων του Παιδιού

ΔΣΔΠ: Διεθνής Σύμβαση των Δικαιωμάτων του Παιδιού

ΔΨΥΚΠ: Διεύθυνση Ψυχικής Υγιεινής και Κοινωνικής Πρόνοιας

ΔΟΣ: Διεύθυνση Οικογενειακών Σχέσεων

ΕΓΠΠ: Εθνική Γραμμή Παιδικής Προστασίας

ΕΔΔΑ: Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου

ΕΕ: Ευρωπαϊκή Ένωση

ΕΕΚΔ: Ευρωπαϊκή Επιτροπή Κοινωνικών Δικαιωμάτων

ΕΚΚΑ: Εθνικό Κέντρο Κοινωνικής Αλληλεγγύης

ΕΣΑνΥ: Εθνικό Συμβούλιο Αναδοχής και Υιοθεσίας

ΕΣΔΑ: Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου

ΕΣΑ Κ-Π: Εθνικό Σύστημα Αναφορά Κακοποίησης Παραμέλησης

ΙΥΠ: Ινστιτούτο Υγείας του Παιδιού

Κα-Πα: Κακοποίηση Παραμέληση

ΚΕΣΑΘΕΑ: Κεντρικού Επιστημονικό Συμβούλιο για την Πρόληψη και την Αντιμετώπιση της Θυματοποίησης

ΚτΕ: Κοινωνία των Εθνών

ΚΥΑ: Κοινή Υπουργική Απόφαση

ΜΚΟ: Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις

ΟΗΕ: Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών

ΟΠΑ: Ομάδα Προστασίας Ανηλίκων

ΠΚ: Ποινικός Κώδικας

ΣτΕ: Συμβούλιο της Ευρώπης

ΠΟΥ: Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας

ΥΠΑ: Υποδιεύθυνση Προστασίας Ανηλίκων

ΥΠΠ: Υπηρεσίες Παιδικής Προστασίας

UNICEF: United Nations International Children's Emergency Fund

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Αρχικά θα ήθελα να ευχαριστήσω ειλικρινά την επιβλέπουσα καθηγήτρια μου, Αναπληρώτρια Καθηγήτρια Μαρία Στρατηγάκη, που δίχως την δική της καθοδήγηση και τις πολύτιμες συμβουλές και παρατηρήσεις της δε θα ήταν δυνατή η ολοκλήρωση της παρούσας εργασίας. Η συμβολή της σε όλο το μεταπτυχιακό πρόγραμμα σπουδών και η διάθεσή της να συζητήσει και να αφουγκραστεί τις ανάγκες μου ως φοιτητής ήταν πραγματικά πηγή έμπνευσης για μένα στο αντικείμενο της κοινωνικής πολιτικής και των πολιτικών ισότητας των φύλων.

Επιπλέον, θα ήθελα να ευχαριστήσω τις συμφοιτήτριες και τους συμφοιτητές μου για όλο αυτό το υπέροχο δημιουργικό ταξίδι. Ταξίδι γνώσης, μάθησης, αναζήτησης, έρευνας και ανάλυσης των κοινωνικών προβλημάτων και της κοινωνικής πολιτικής που χρειάζεται να υλοποιείται σε ένα σύγχρονο κοινωνικό κράτος. Η συνεισφορά τους ήταν ιδιαίτερα σημαντική για την ολοκλήρωση της παρούσας εργασίας.

Επίσης, θα ήθελα να ευχαριστήσω όλους τους φορείς που συνεργάστηκαν μαζί μου στην ποιοτική διερεύνηση του θέματος, δίνοντας στην εργασία ένα πρακτικό προβληματισμό αλλά και προτάσεις πολιτικής βγαλμένες μέσα από τις επιτακτικές ανάγκες για κοινωνική προστασία των παιδιών.

Τέλος, θα ήθελα να ευχαριστήσω την οικογένειά μου αλλά και τους δικούς μου ανθρώπους, αυτούς που στάθηκαν δίπλα μου με υπομονή, έζησαν τις δικές μου αγωνίες, μοιράστηκαν το δικό μου πάθος για μια ρεαλιστική αποτύπωση τόσο σε θεωρητικό όσο και σε επίπεδο έρευνας πεδίου των πολιτικών παιδικής προστασίας και με στήριξαν μέχρι το τέλος της δημιουργικής αυτής προσπάθειας.

Περιεχόμενα

Εισαγωγή	9
Υπόθεσης της εργασίας	13
Ερευνητικά Ερωτήματα	13
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1 ^ο Βασικές έννοιες που αφορούν την παιδική προστασία	14
1.1 Παιδί-παιδική ηλικία	14
1.2 Κακοποίηση/κακομεταχείριση παιδιών	16
1.3 Παράγοντες κινδύνου για κακοποίηση/παραμέληση των παιδιών	17
1.4 Η έννοια της παιδικής προστασίας	18
1.5 Συστήματα και πολιτικές παιδικής προστασίας	21
1.6 Υπηρεσίες παιδικής προστασίας	22
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2 ^ο Θεωρητικές προσεγγίσεις της παιδικής ηλικίας και της προστασίας αυτής	25
2.1 Σύγχρονη ιστορική αναδρομή	25
2.2 Από την οικογένεια στο ρόλο του κράτους ως φορέα και εγγυητή της παιδικής προστασίας	28
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3 ^ο Το θεσμικό και νομικό πλαίσιο της παιδικής προστασίας σε Διεθνές και Ευρωπαϊκό επίπεδο	31
3.1 Η παιδική προστασία μέσα από τα κείμενα διεθνών οργανισμών του 20 ^{ου} αιώνα	31
3.1.1 Η Διεθνής Σύμβαση των Δικαιωμάτων του Παιδιού	33
3.1.2 Η Σύμβαση της Χάγης της 19 ^{ης} Οκτωβρίου 1996	35
3.2 Η Παιδική Προστασία στο Συμβούλιο της Ευρώπης	36
3.3 Η Παιδική προστασία στην Ευρωπαϊκή Ένωση	40
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4 ^ο Το θεσμικό και νομικό πλαίσιο της παιδικής προστασίας στην Ελλάδα	45
4.1 Σημαντικές νομοθετικές πρωτοβουλίες στην αυγή του 20 ^{ου} αιώνα	45
4.2 Το Σύνταγμα της Ελλάδος	46
4.3 Ο Αστικός Κώδικας	46
4.4 Ο Ποινικός Κώδικας	48
4.5 Ο Νόμος 3094/2003 για το θεσμό του Βοηθού Συνηγόρου του Πολίτη/	

Κύκλος Δικαιωμάτων του παιδιού	50
4.6 Ο Νόμος 3500/2006 για την Ενδοοικογενειακή Βία	51
4.7 Σημαντικές νομοθετικές παρεμβάσεις για τα ζητήματα παιδικής προστασίας που αφορούν τον συντονισμό δράσεων και υπηρεσιών παιδικής προστασίας	53
4.8 Ο Νόμος 4538/2018 για την αναδοχή και την υιοθεσία	54

ΜΕΡΟΣ Β΄

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5 ^ο Ποιοτική διερεύνηση των πολιτικών παιδικής προστασίας στην Ελλάδα	56
5.1 Μεθοδολογία Έρευνας Πεδίου	56
5.2 Η επιλογή των φορέων για τη διεξαγωγή της έρευνας	56
5.3 Ερευνητικό Εργαλείο	59
5.4 Οδηγός συνέντευξης και Θεματικοί Άξονες της Συνέντευξης	59
5.5 Επεξεργασία Δεδομένων	61
5.6 Περιορισμοί της έρευνας	62
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6 ^ο Ανάλυση Αποτελεσμάτων	63
6.1 Πρώτος Θεματικός Άξονας: Δημόσιοι Φορείς Παιδικής Προστασίας και πλαίσιο δράσης τους	63
6.2 Δεύτερος Θεματικός Άξονας: Παρεμβάσεις των φορέων σε ζητήματα απομάκρυνσης και επανατοποθέτησης των παιδιών	76
6.3 Τρίτος Θεματικός Άξονας: Αποτίμηση των πολιτικών παιδικής προστασίας- Προβλήματα-Ζητήματα συνεργασίας των φορέων	81
6.4 Τέταρτος Θεματικός Άξονας: Καλές πρακτικές σε ζητήματα παιδικής προστασίας και προτάσεις πολιτικής	88
Συμπεράσματα	96
Πηγές-Βιβλιογραφία	102
Πηγές	102
Βιβλιογραφία	106
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ	110
Ερωτήσεις οδηγού συνέντευξης	110
Έντυπο Γραπτής Συγκατάθεσης / Συναίνεσης για τη διεξαγωγή συνέντευξης	112

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η παιδική κακοποίηση-παραμέληση φαίνεται ότι είναι ένα θέμα που αναδεικνύεται ιδιαίτερα στην σύγχρονη εποχή. Αφορά την έλλειψη της παιδικής προστασίας και φροντίδας μέσα στην οικογένεια σε ζητήματα διαβίωσης, υγιούς σωματικής και ψυχοκοινωνικής ανάπτυξης των παιδιών στο οικογενειακό τους περιβάλλον. Αίτια εκδήλωσης αυτού του φαινομένου είναι πολλοί και σύνθετοι παράγοντες που συσχετίζονται με δυσλειτουργίες της οικογένειας, συνθήκες φτώχειας, αποστέρησης, κοινωνικού αποκλεισμού αλλά και ψυχοπαθολογικών αιτιών των γονέων που τους καθιστούν αδύναμους έως και «ακατάλληλους» να ανταποκριθούν στο γονικό τους ρόλο. Η κακή άσκηση της γονικής μέριμνας όπως εννοείται στην ελληνική έννομη τάξη, απαιτεί από τη σύγχρονη κοινωνία προληπτική στήριξη αλλά και θεραπευτική παρέμβαση. Στην παρούσα Διπλωματική Εργασία επιχειρείται η αποτίμηση των πολιτικών παιδικής προστασίας που εφαρμόζονται στην Ελλάδα για να αντιμετωπίσουν το φαινόμενο της κακοποίησης-παραμέλησης μέσα στην οικογένεια στις σημερινές συνθήκες του απόηχου της οικονομικής κρίσης, μέσα από τη μελέτη των πολιτικών των συστημάτων κοινωνικής προστασίας και των παρεμβάσεων στον τομέα αποκατάστασης των παιδιών, σε ένα πλαίσιο φιλοξενίας, τοποθέτησης και επανατοποθέτησης τους. Ο σχεδιασμός και η υλοποίηση στρατηγικών και παρεμβάσεων για την προστασία των παιδιών που αφαιρείται προσωρινά/μόνιμα η επιμέλεια ή και η γονική μέριμνα στην Ελλάδα φαίνεται ότι, καθώς πρακτικά δεν υπάρχει μια ενιαία κρατική κοινωνική πολιτική παιδικής προστασίας για την αντιμετώπιση της αποϊδρυματοποίησης των παιδιών σε συνδυασμό με την περιορισμένη ή λάθος αντίληψη που υπάρχει στην Ελλάδα για την αναδοχή, βασίζονται σε αποσπασματικές δράσεις και προτάσεις από τους δημόσιους φορείς παιδικής προστασίας αλλά και από Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις. Τα αιτήματα και οι ανάγκες των παιδιών που απομακρύνονται από το οικογενειακό τους περιβάλλον είναι πολύπλευρα. Αναγκαία κρίνεται μια σφαιρική και εξειδικευμένη προσέγγιση από τις εμπλεκόμενες υπηρεσίες για τη πολύπλευρη κάλυψη των αναγκών των παιδιών που βρίσκονται σε αυτή την κατάσταση από πολλές και διαφορετικές πηγές αιτιών. Επιπλέον, μία ενιαία θεσμοθετημένη και συντονισμένη κοινωνική πολιτική για την παιδική προστασία ίσως οδηγήσει και στην ουσιαστική και αποτελεσματική αντιμετώπιση του εν λόγω προβλήματος.

Λέξεις-κλειδιά: παιδική προστασία, κακή άσκηση γονικής μέριμνας, κακοποίηση, παραμέληση, κοινωνική προστασία, ανάδοχη φροντίδα

Child Protection Policies in Greece: The case of child maltreatment / neglect in the family

Domouzoglou Theodoros

Abstract

Child abuse neglect appears to be a social problem that is emphasized in the contemporary society. This problem is related to the lack of child protection and care within the family in terms of children's living and healthy physical and psychosocial development in their family environment. The causes of this phenomenon are many and complex. There are factors associated with family dysfunctions, conditions of poverty, deprivation, social exclusion and psychopathological causes of parents that make them inadequate or unable to respond to parenting. The misuse of parental responsibility as it is perceived in the Greek legal system, appears in modern society and requires both preventive support and therapeutic intervention. This thesis attempts to evaluate the child protection policies which are implemented in Greece, to address the phenomenon of domestic abuse in the context of the current economic crisis, through the examination of social protection systems policies and interventions in Greece child rehabilitation, in a context of hospitality, placement and relocation. The design and implementation of child protection strategies and interventions that are temporarily / permanently removed from custody or parental responsibility in Greece appear to be based on fragmented actions and suggestions by public child protection agencies and non-governmental organizations. The fact that there is practically no single state social child protection policy to deal with the deinstitutionalization of children in combination with the limited or erroneous perception of foster care in Greece seems to cause dysfunctions. The demands and needs of children moving away from their family environment are multidimensional. A comprehensive and specialized approach by the services that are involved is essential in order to meet the needs of children in this situation who are facing multiple challenges. In addition, a unified and coordinated social policy on child protection system may also lead to a genuine and effective solution of this problem.

Keywords: child protection, parental abuse, abuse, neglect, social protection, foster care

Εισαγωγή

Η παιδική προστασία είναι κάτι που ενώ υπήρχε πάντοτε στην ανθρωπότητα, είχε διαφορετικά νοήματα ανά τους αιώνες. Από την προστασία των παιδιών μέσα στην οικογένεια για λόγους διαίωσισης της οικογένειας και την μελλοντική παρακαταθήκη και συνεισφορά στο εργατικό δυναμικό μέχρι και τη σύνδεσή τους με τις μελλοντικές δυνατότητες ενός έθνους.

Η αντίληψη για την παιδική ηλικία αλλάζει μέσα από τις στάσεις και τις αντιλήψεις στο πέρασμα του χρόνου και αυτό φαίνεται από κάθε μορφής τέχνη, ζωγραφική, ποίηση, λογοτεχνία, κυρίως μέσα στα πλαίσια του δυτικού πολιτισμού. Έτσι, το παιδί από κάτι το συναισθηματικά ευτελές και απλά εργατικά χρήσιμο ως παρακαταθήκη για εργατικό δυναμικό ξεκινά από το Μεσαίωνα και σταδιακά γίνεται, κυρίως μέσα από την αντίληψη της ακμάζουσας αστικής τάξης στα τέλη του 19^{ου} αιώνα και κυρίως στον 20^ο, συναισθηματικά ανεκτίμητο κομμάτι της οικογένειας.

Η παιδική ηλικία προσδιορίστηκε ως πεδίο κρατικής πολιτικής στο πλαίσιο μιας διαδικασίας η οποία συμβάδισε, και ως ένα βαθμό τροφοδοτήθηκε, από την υποχώρηση της εμπιστοσύνης προς την οικογένεια. Μερικοί υποστηρίζαν ότι αν οι οικογένειες λειτουργούσαν σωστά, δε θα χρειαζόταν μια κρατική πολιτική για τα παιδιά. Δηλαδή η λύση δε θα ήταν να καταφεύγουν σε κρατικά μέτρα, αλλά να αναγκάσουν τις οικογένειες να αναλάβουν τις ευθύνες τους. Από την άλλη πλευρά κάποιοι πίστευαν όταν πολλές οικογένειες αδυνατούν να φροντίσουν σωστά τα παιδιά τους και ότι το κράτος όφειλε να παρέμβει με θετικά μέτρα υπέρ των παιδιών, ενώ παράλληλα θα έδινε στις οικογένειες τα απαραίτητα εφόδια για να λειτουργήσουν πιο αποτελεσματικά.

Στην παρούσα εργασία γίνεται προσπάθεια να αποτιμηθούν οι πολιτικές παιδικής προστασίας των παιδιών που «απομακρύνονται» από το οικογενειακό τους περιβάλλον λόγω κακοποίησης και παραμέλησης. Εξετάζεται δηλαδή πως παρεμβαίνει το κράτος για να δώσει στο παιδί ένα καλύτερο, υγιέστερο και ασφαλέστερο περιβάλλον διαβίωσης όταν η βιολογική οικογένεια φαίνεται να αποτυγχάνει σε αυτό το παιδαγωγικό της έργο αλλά και στον κοινωνικό της ρόλο.

Για μια προσπάθεια ολιστικής προσέγγισης του θέματος στο πρώτο μέρος της εργασίας περιλαμβάνεται το εννοιολογικό, θεωρητικό και νομοθετικό κομμάτι ζητημάτων παιδικής προστασίας σε αντίστοιχα κεφάλαια.

Στο πρώτο κεφάλαιο της εργασίας γίνονται οι απαραίτητες εννοιολογικές αποσαφηνίσεις ώστε να γίνουν σαφείς έννοιες όπως παιδί, παιδική ηλικία, κακοποίηση με κάθε έκφανση αυτής, παραμέληση αλλά και να νοηματοδοτήσουμε έννοιες όπως, πολιτικές και συστήματα παιδικής προστασίας αλλά και τις υπηρεσίες παιδικής προστασίας.

Στο δεύτερο κεφάλαιο γίνεται μια σύγχρονη θεωρητική προσέγγιση για τα ζητήματα παιδικής ηλικίας και παιδικής προστασίας που προκύπτουν από αυτή. Λόγω του περιορισμού της έκτασης που έχει η εργασία γίνεται αναφορά από τα τέλη του 19^{ου} αιώνα έως τις μέρες μας. Η περίοδος αυτή δεν είναι τυχαία καθώς οι περισσότεροι θεωρητικοί της παιδικής ηλικίας βλέπουν σε αυτή την περίοδο να μετατοπίζεται το κέντρο βάρους για το παιδί, από εκείνο του μικρού ενήλικα στο πλάσμα εκείνο που έχει συναισθηματική αξία και που πρέπει να βιώνει την ιδιαιτερότητα της παιδικής ηλικίας.

Ακολούθως, στο τρίτο κεφάλαιο γίνεται μια επισκόπηση πάνω σε Διεθνείς και Ευρωπαϊκές νομοθετικές πρωτοβουλίες - δράσεις που έδωσαν μια ενίσχυση σε αυτό που εννοούμε δικαιώματα του παιδιού και προώθησαν τις πολιτικές παιδικής προστασίας. Αρχικά, σε διεθνές επίπεδο δίνεται έμφαση στο ρόλο του ΟΗΕ που φτάνει στο ορόσημο της υπογραφής από τα περισσότερα κράτη του κόσμου της Διεθνούς Σύμβασης των Δικαιωμάτων του Παιδιού το 1989 στη Νέα Υόρκη. Επιπλέον, η Σύμβαση της Χάγης του 1996, σχετικά με τη διεθνή δικαιοδοσία, το εφαρμοστέο δίκαιο, την αναγνώριση, την εκτέλεση και τη συνεργασία σε θέματα γονικής μέριμνας και μέτρων προστασίας των παιδιών αλλά και σημαντικά κείμενα στο Συμβούλιο της Ευρώπης όπως η Ευρωπαϊκή Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου, τη Σύμβαση του Συμβουλίου της Ευρώπης για την προστασία των παιδιών από την σεξουαλική εκμετάλλευση και κακοποίηση, τον Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Χάρτη. Ακολούθως γίνεται αναφορά στον Ευρωπαϊκό Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης και την Ευρωπαϊκή Οδηγία 2011/93/ΕΕ σχετικά με την «καταπολέμηση της σεξουαλικής κακοποίησης και εκμετάλλευσης των παιδιών και της παιδικής πορνογραφίας».

Στο τέταρτο κεφάλαιο της παρούσας εργασίας παρατίθεται η ελληνική νομοθεσία που αφορά σε ζητήματα παιδικής προστασίας. Αν και ο κατάλογος είναι μακροσκελής και ξεφεύγει από το μέγεθος της παρούσας εργασίας γίνεται μνεία διατάξεων που αφορούν την παιδική προστασία στο Σύνταγμα της Ελλάδος, στον Αστικό και Ποινικό Κώδικα, στην ειδική νομοθεσία που υπάρχει για την

αντιμετώπιση της Ενδοοικογενειακής Βίας, στη νομοθέτηση του Θεσμού του Βοηθού του Συνηγόρου του Πολίτη/Κύκλος Δικαιωμάτων του Παιδιού και στο νέο Νόμο για την Αναδοχή και την Υιοθεσία. Τα παραπάνω νομοθετήματα άλλοτε στο γενικότερο σύνολο τους, άλλοτε μέσα από τις επιμέρους διατάξεις τους, όπως κάποιες αναλύονται, αποτελούν ενδεικτικά για την αποτύπωση της τάσης που υπάρχει στη χώρα μας για την παιδική προστασία και μέριμνα.

Συνεχίζοντας την προσέγγιση των ζητημάτων παιδικής προστασίας και ειδικότερα εκείνων που αφορούν την αποκατάσταση και επανατοποθέτηση των παιδιών που στερούνται (έστω και προσωρινά) την βιολογική τους οικογένεια λόγω κακοποίησης ή παραμέλησης, η εργασία προχωρά στο δεύτερο μέρος της σε έρευνα πεδίου.

Στο πέμπτο κεφάλαιο γίνεται μια ανάλυση της μεθοδολογίας που χρησιμοποιήθηκε στην ποιοτική διερεύνηση του θέματος της εργασίας. Συγκεκριμένα, αναλύονται ζητήματα επιλογής των φορέων αλλά και του ερευνητικού εργαλείου που χρησιμοποιήθηκε καθώς και ο τρόπος με τον οποίο έγινε η επεξεργασία των δεδομένων με βάση τους θεματικούς άξονες που παρατίθενται αλλά και οι περιορισμοί της έρευνας. Η προσωπική μου εμπλοκή στη διαδικασία «απομάκρυνσης» των παιδιών, ως δημόσιος λειτουργός υπηρετών στην Υποδιεύθυνση Προστασίας Ανηλίκων της Διεύθυνσης Ασφάλειας Αττικής ήταν καθοριστικής σημασίας στο σχεδιασμό του οδηγού συνέντευξης. Από τη θέση αυτή έχω κληθεί πολλές φορές να μεριμνήσω για τη μεταφορά των παιδιών αυτών στα νοσοκομεία και η ανάμειξή μου αυτή στη διαδικασία ήταν ο σημαντικότερος λόγος για να διερευνηθούν τυχόν αστοχίες που έχω διαπιστώσει καθώς και ποιοι φορείς, στα πλαίσια μια πεπερασμένης έκτασης εργασίας ήταν απαραίτητο να συμπεριληφθούν.

Στο έκτο κεφάλαιο γίνεται η ανάλυση των αποτελεσμάτων της έρευνας πεδίου ανά θεματικούς άξονες. Οι δημόσιοι φορείς παιδικής προστασίας μέσα από τις συνεντεύξεις δίνουν απαντήσεις στα υπό διερεύνηση ερωτήματα που αφορούν την αποτελεσματικότητα των πολιτικών παιδικής προστασίας των παιδιών που κακομεταχειρίζονται, κακοποιούνται ή παραμελούνται από τους φυσικούς γονείς. Αναλύουν τις υπάρχουσες πολιτικές, μιλούν την παρούσα πραγματικότητα στο χώρο της παιδικής προστασίας στην Ελλάδα, αξιολογούν τη συνεργασία τους αλλά και κρίνουν το υπάρχον νομοθετικό πλαίσιο με τις όποιες στρεβλώσεις εμφανίζεται να δημιουργεί.

Τέλος, παρατίθενται τα συμπεράσματα της εργασίας όπως προέκυψαν από τη σύνθεση του θεωρητικού και ερευνητικού μέρους και γίνονται κάποιες παραδοχές για το ζήτημα της παιδικής προστασίας στη χώρα μας αλλά και μια ανακεφαλαίωση στις προτάσεις πολιτικής που αποτυπώθηκαν μέσα από τις συνεντεύξεις με τους φορείς παιδικής προστασίας.

Υπόθεση της Εργασίας

Η υπόθεση εργασίας είναι ότι οι πολιτικές προστασίας των παιδιών που απομακρύνονται από τους γονείς με εισαγγελική εντολή, η οποία προκύπτει κατόπιν ενδείξεων παραμέλησης-κακοποίησης, δεν είναι αποτελεσματικές, αλλά φαίνεται να έχουν μεγάλα περιθώρια βελτίωσης ώστε να υπηρετούν το βέλτιστο συμφέρον των παιδιών.

Ερευνητικά ερωτήματα

Ερευνητικό ερώτημα 1^ο Ποιο είναι το περιεχόμενο της προστασίας των παιδιών που απομακρύνονται από το οικογενειακό τους περιβάλλον; Ποιοι δημόσιοι φορείς και με ποιες δράσεις εμπλέκονται σε αυτό το ζήτημα παιδικής προστασίας;

Ερευνητικό ερώτημα 2^ο Ποιοι είναι οι παράγοντες που οδηγούν στο να ληφθεί η απόφαση για μια εισαγγελική εντολή απομάκρυνσης και πως εμπλέκονται οι δημόσιοι φορείς παιδικής προστασίας στην επανατοποθέτηση των παιδιών αυτών σε ένα πλαίσιο παιδικής προστασίας;

Ερευνητικό ερώτημα 3^ο Ποια προβλήματα έχει αυτή η διαδικασία και ποια ζητήματα διατομεακής συνεργασίας προκύπτουν σε όλη αυτή τη διαδικασία μετακίνησης και επανατοποθέτησης των παιδιών σε ένα σταθερό (νέο ή υπάρχον) πλαίσιο φιλοξενίας;

Ερευνητικό ερώτημα 4^ο Ποιες είναι με βάση τους διερευνώμενους φορείς παιδικής προστασίας οι καλές πρακτικές και οι πολιτικές που πρέπει να εφαρμόζονται για μια ουσιαστική κοινωνική πολιτική σε ζητήματα παιδικής προστασίας ώστε να υπηρετείται το συμφέρον του παιδιού;

Κεφάλαιο 1^ο

Βασικές έννοιες που αφορούν την παιδική προστασία

Για να αναφερθούμε σε ζητήματα παιδικής προστασίας είναι απαραίτητο να αποσαφηνιστούν κάποιες έννοιες που, αν και φαίνονται οικείες, χρειάζονται μια επεξήγηση από τη σκοπιά που θα αναλυθούν στην παρούσα εργασία. Έτσι, θεωρείται σκόπιμο να μιλήσουμε για τις έννοιες παιδί-παιδική ηλικία-κακομεταχείριση παιδιού με όποιες εκφάνσεις αυτές απαντώνται στα ζητήματα παιδικής προστασίας αλλά και στην ίδια την έννοια της παιδικής προστασίας, στα συστήματα και τις πολιτικές παιδικής προστασίας.

1.1 Παιδί-Παιδική ηλικία

Η έννοια του παιδιού είναι σύνθετη και έχει πολλαπλές νοηματοδοτήσεις ανάλογα τηνσκοπιά από την οποία το μελετούμε. Φιλόσοφοι όπως ο Hobbes, ο Rousseau, και ο Locke είχαν τα δικά τους οράματα για τα παιδιά, την παιδική ηλικία και την εκπαίδευσή τους και όπως ισχυρίζεται ο Cunningham (1995/2016) άσκησαν τεράστια επίδραση στις δυτικές κοινωνίες. Στη σύγχρονη πραγματικότητα υπάρχει, μεταξύ άλλων, η κοινωνιολογική, ιατρική, νομική έννοια του «παιδιού». Αυτό που χαρακτηρίζει τη λέξη παιδί σύμφωνα με τη Μακρυνιώτη (1997) είναι η ηλικία. Μέσω αυτής, η οποία αναδεικνύεται σε έννοια κλειδί για τις αναπαραστάσεις της παιδικής ηλικίας, το παιδί περιγράφεται ως ατελής ενήλικος τόσο με βιολογικούς όσο και με κοινωνικούς όρους και επωμίζεται ένα σύνολο αρνητικών γνωρισμάτων δηλωτικών της πολλαπλής υστέρησής του. Έτσι το παιδί είναι σωματικά ατελές άπειρο και παρορμητικό, αυθόρμητο και ανίκανο να διακρίνει το καλό από το κακό με περιορισμένες νοητικές ικανότητες. Όλα τα παραπάνω ωστόσο, έχουν μία πρόοδο καθώς αυτό μεταβαίνει σε πιο προηγμένα στάδια βιολογικά, νοητικά και κοινωνικά αποκτώντας προοδευτικά τις κοινωνικά επιθυμητές δεξιότητες και ικανότητες.

Αν και η γενικότερη θεώρηση του παιδιού αλλά και αυτού που θα αναπτυχθεί ακολούθως ως «παιδική ηλικία» ξεφεύγει από την ανάλυση της παρούσας εργασίας ο Cunningham (1995/2016) θεωρεί ότι χρειάζεται να γίνει μια διάκριση ανάμεσα στα παιδιά ως ανθρώπινα πλάσματα και στην παιδική ηλικία ως ένα μεταβαλλόμενο σύνολο ιδεών. Στην παρούσα εργασία είναι χρήσιμο να αναφερθούμε στο παιδί ως

φορέα δικαιωμάτων, ατομικών και κοινωνικών. Για το λόγο αυτό κρίθηκε σκόπιμο να αναφερθεί ο πιο ευρύς και παγκόσμια αποδεκτός ορισμός του. Σύμφωνα με τη Διεθνή Σύμβαση των Δικαιωμάτων του Παιδιού στο Άρθρο 1 «*παιδί*» ορίζεται κάθε άνθρωπος που είναι κάτω από την ηλικία των δεκαοχτώ ετών εκτός εάν, δυνάμει του εφαρμοστέου εθνικού δίκαιου αυτό ορίζεται σε μικρότερη ηλικία.

Η έννοια της παιδικής ηλικίας είναι σύνθετη. Συγκεκριμένα, αναφέρεται στο πρώιμο στάδιο στη ζωή του ανθρώπου, στις θεσμικές διευθετήσεις που διαχωρίζουν τα παιδιά από τους ενήλικες και στον δομικό χώρο που δημιουργείται απ' αυτές τις διευθετήσεις και καταλαμβάνεται από τα παιδιά μέχρι την ενηλικίωσή τους (Πεχτελίδης, 2015 οπ. αν. στον James&James, 2012). Η νεωτερική εννοιολόγηση της παιδικής ηλικίας χαρακτηρίζεται από τον έντονο διαχωρισμό των παιδιών από τους ενήλικους. Τα παιδιά θεωρείται ότι βρίσκονται σε ένα ελλειπτικό στάδιο και θα ολοκληρωθούν ως κοινωνικά υποκείμενα μονάχα μέσα από την ενηλικίωσή τους. Στο πλαίσιο αυτής της σκέψης αναπτύχθηκαν οι σπουδές, οι επιστήμες, οι θεσμοί και οι υπηρεσίες για την παιδική ηλικία. Η ιδιαιτερότητα της παιδικής ηλικίας στη νεωτερικότητα αποτέλεσε τη συνθήκη αλλά και το αποτέλεσμα της συγκρότησής της ως ξεχωριστού πεδίου επιστημονικής μελέτης και κοινωνικό-πολιτικής παρέμβασης (Πεχτελίδης, 2015, οπ. αν. στους Πεχτελίδης&Κοσμά, 2012, Jenks, 2009).

Εάν προχωρήσουμε ακόμη παραπάνω μπορούμε να εξετάσουμε ποιον ρόλο έπαιξε η παιδική ηλικία ως ιδέα που εξηγεί γενικά τον κόσμο. Κάποτε φανταζόταν την ιστορία της ανθρωπότητας ως μετάβαση σε αναλογία με τον κύκλο της ανθρώπινης ζωής. Έτσι κάποιες κοινωνίες την είδαν από τη μετάβαση της αγριότητας που έχει η παιδική ηλικία προς τον πολιτισμό και την ωριμότητά της ενώ άλλες σκέφτηκαν πως κατρακυλούσε από την αρχέγονη αθωότητα-την παιδική ηλικία της-προς την διαφθορά (Cunningham, 1995/2016).

Οι θεωρίες κοινωνικοποίησης αποτελούν την πλέον παγιωμένη και διαδεδομένη αναφορά στην παιδική ηλικία. Αυτές οι θεωρίες αντλούν από τη λειτουργιστική και δομολειτουργική προσέγγιση (E. Durkheim, T. Parsons) και μεταξύ των κοινών σημείων τους αντιλαμβάνονται το παιδί ως μη κοινωνικοποιημένο, να στερείται μιας πλήρους κοινωνικής υπόστασης, δηλαδή έχει ανάγκη από φροντίδα, καθοδήγηση και την παρέμβαση των ενηλίκων (Μακρυγιάννη, 1997). Επιπλέον, σύμφωνα με την ψυχαναλυτική θεώρηση, η παιδική ηλικία είναι περίοδος ανακάλυψης του εαυτού, εγκατάστασης του αισθήματος της ταυτότητας

οργάνωσης της προσωπικότητας και διατύπωσης της ταυτότητας. Σε αυτή την περίοδο οι εντάσεις των πρώτων συναισθημάτων πρέπει να αντιμετωπίζονται ικανοποιητικά σύμφωνα με τις εσωτερικευμένες κοινωνικές προδιαγραφές (Μακρυνιώτη, 1997).

Παρά τις διανοητικές συζητήσεις σχετικά με τον ορισμό της παιδικής και των πολιτισμικών διαφορών σχετικά με το τι πρέπει να προσδοκάται από τα παιδιά, υπήρξε ανέκαθεν ένας σημαντικός βαθμός κοινής αντίληψης ότι η παιδική ηλικία συνεπάγεται ένα ξεχωριστό και ασφαλές χώρο¹.

Για την παιδική ηλικία η UNICEF προσδιορίζει εκείνη τη χρονική περίοδο που τα παιδιά πρέπει να βρίσκονται στο σχολείο και να έχουν χρόνο για παιχνίδι, να μεγαλώνουν δυνατά και σίγουρα με την αγάπη και την ενθάρρυνση της οικογένειάς τους και μια εκτεταμένη κοινότητα φροντίδας ενηλίκων. Είναι ένας πολύτιμος χρόνος κατά τον οποίο τα παιδιά πρέπει να ζουν ελεύθερα από φόβο, ασφάλεια από τη βία και προστατευμένα από κακοποίηση και εκμετάλλευση. Ως εκ τούτου, η παιδική ηλικία σημαίνει πολύ περισσότερο από τον χρονικό διάστημα μεταξύ γέννησης και την επίτευξη της ενηλικίωσης. Δηλαδή αναφέρεται στην κατάσταση και τις συνθήκες ζωής ενός παιδιού, ως προς την ποιότητα αυτών των ετών.

1.2 Κακοποίηση/κακομεταχείριση παιδιών

Σύμφωνα με τον Παγκόσμιο Οργανισμό Υγείας η κακοποίηση ή κακομεταχείριση των παιδιών περιλαμβάνει όλες τις μορφές σωματικής ή συναισθηματικής κακής μεταχείρισης, σεξουαλικής παραβίασης, παραμέλησης ή ελλιπούς φροντίδας ή εκμετάλλευσης για εμπορικούς ή άλλου είδους σκοπούς, η οποία καταλήγει σε συγκεκριμένη ή εν δυνάμει βλάβη που αφορά τη ζωή, την ανάπτυξη και την αξιοπρέπεια του παιδιού, στο πλαίσιο μιας σχέσης ευθύνης, εμπιστοσύνης και δύναμης (World Health Organization, 1999).

Διακρίνουμε 4 τύπους κακοποίησης παραμέλησης των παιδιών:

Τη **σωματική** κακοποίηση που ο θεωρείται ότι είναι η χρήση σωματικής βίας σε βάρος του παιδιού, η οποία έχει ως αποτέλεσμα ή μπορεί να έχει ως αποτέλεσμα, βλάβη στην υγεία του παιδιού, στην επιβίωση, στην ανάπτυξη ή την αξιοπρέπειά του και πολλές φορές γίνεται σε βάρος των παιδιών ως τιμωρία.

¹<https://www.unicef.org/sowc05/english/childhooddefined.html>

Την **ψυχολογική** κακοποίηση, η οποία εκτός από μεμονωμένη μπορεί να είναι και ένα πρότυπο συνεχούς αποτυχίας των γονέων να παρέχουν στο παιδί ένα αναπτυξιακά κατάλληλο και υποστηρικτικό περιβάλλον. Όταν εφαρμόζονται τέτοιες πρακτικές υπάρχουν αρνητικές επιπτώσεις στη συναισθηματική υγεία και συναισθηματική νοημοσύνη του παιδιού.

Επιπλέον, την **σεξουαλική** κακοποίηση, η οποία με βάση τον ΠΟΥ σχετίζεται με την εμπλοκή του παιδιού σε σεξουαλική δραστηριότητα την οποία δεν κατανοεί πλήρως και για την οποία δεν είναι σε θέση να συναινέσει ή δεν είναι αναπτυξιακά ώριμο είτε η δραστηριότητα αυτή παραβιάζει τους νόμους. Τα παιδιά μπορεί να πέσουν θύματα σεξουαλικής κακοποίησης, τόσο από ενήλικα άτομα όσο και από άλλα παιδιά τα οποία, λόγω της ηλικίας τους ή του σταδίου ανάπτυξής τους, βρίσκονται σε θέση ευθύνης, εμπιστοσύνης ή δύναμης σε σχέση με το θύμα (World Health Organization, 2006).

Τέλος, την **παραμέληση**, η οποία είναι μια πράξη παράλειψης, αδυναμία και αποτυχία του γονέα να ικανοποιήσει βασικές ανάγκες του παιδιού που είναι σημαντικές για την υγιή σωματική, νοητική και συναισθηματική του ανάπτυξη με αποτέλεσμα την σοβαρή βλάβη της υγείας (Straus&Kantor, 2005,Turney&Tanner 2005). Επιπλέον, κατά τους Straus&Kantor(2005), η συμπεριφορά παραμέλησης είναι η συμπεριφορά αυτού που έχει την ευθύνη για την φροντίδα ανατροφής του παιδιού και αποτυγχάνει να ενεργήσει με τρόπους που είναι, σύμφωνα με την κουλτούρα μιας κοινωνίας, απαραίτητοι για την κάλυψη των αναπτυξιακών αναγκών ενός παιδιού μεταξύ άλλων περιλαμβάνει την αποτυχία να παρέχει επαρκή και κατάλληλη τροφή, ιατροφαρμακευτική περίθαλψη, ρουχισμό και στέγη, δηλαδή την κάλυψη βασικών αναγκών. Η παραμέληση ωστόσο μπορεί να είναι και συναισθηματική, δηλαδή αδυναμία κάλυψης συναισθηματικών αναγκών και όπως καταδεικνύουν έρευνες της American Humane Association το 2007, είναι η πιο συνήθης μορφή κακομεταχείρισης και αυτή που έχει απασχολήσει λιγότερο την επιστημονική έρευνα (Χατζηνικολάου, 2010). Η παραμέληση πολλές φορές εντάσσεται στη σωματική/ψυχική κακοποίηση του παιδιού.

1.3 Παράγοντες Κινδύνου για κακοποίηση/ παραμέληση των παιδιών

Το Ινστιτούτο Ιατρικής των Ηνωμένων Πολιτειών της Αμερικής και το Εθνικό Συμβούλιο Έρευνας (2014) υποστηρίζουν ότι: η κατάχρηση ουσιών από τους γονείς,

το ιστορικό της παιδικής κακοποίησης ή παραμέλησης και η κατάθλιψη φαίνεται να έχουν αρκετούς υποστηρικτές στη βιβλιογραφία ως παράγοντες κινδύνου για κακοποίηση και παραμέληση παιδιών. Υπάρχουν επίσης ισχυρές ενδείξεις συσχέτισης αυτών σχετικά με το ρόλο που έχουν τα στρεσογόνα περιβάλλοντα και οι επιπτώσεις της φτώχειας. Άλλοι ενδεχόμενοι παράγοντες κινδύνου που έχουν κάποια υποστήριξη στη βιβλιογραφία για συσχέτισμό με την παιδική κακοποίηση και παραμέληση είναι η ύπαρξη παιδιών με αναπηρία, η γονική ψυχοπαθολογία, η πρόωρη τεκνοποίηση, η χαμηλή κοινωνικοοικονομική κατάσταση και οι κοινωνικές πεποιθήσεις για πειθαρχία και σωματικές τιμωρίες.

Το Ινστιτούτο Ιατρικής των ΗΠΑ, θεωρεί ότι οι παράγοντες κινδύνου σπάνια εμφανίζονται μεμονωμένα. Ορισμένες μελέτες έχουν δείξει ότι η παρουσία πολλών παραγόντων κινδύνου μπορεί να αυξήσει δραματικά την πιθανότητα κακοποίησης και παραμέλησης των παιδιών. Ωστόσο, είναι σημαντικό να αναγνωρίσουμε ότι όλοι αυτοί οι παράγοντες απλώς περιγράφουν περιστάσεις που περιβάλλουν αυξημένους κινδύνους, αλλά ότι κανένας από αυτούς τους ατομικούς ή από κοινού παράγοντες δεν έχει αποδειχθεί ότι «προκαλεί» κακοποίηση παιδιών και παραμέληση.

Υπάρχει επίσης μια σχετική έλλειψη κατανόησης της αιτίας που ορισμένοι παράγοντες καταλήγουν σε κακοποίηση ή παραμέληση σε ορισμένες περιπτώσεις αλλά όχι σε άλλες. Περαιτέρω, η πολύπλοκη αλληλεπίδραση μεταξύ πολλαπλών παραγόντων κινδύνου, ειδικά σε συνδυασμό με προστατευτικούς παράγοντες και την ανθεκτικότητα, δεν είναι σαφώς κατανοητή κατά πόσο επηρεάζει.

Στη διεθνή βιβλιογραφία η κακοποίηση-παραμέληση συνιστά ένα σύνθετο πρόβλημα δημόσιας υγείας και οφείλεται σε πολλαπλούς παράγοντες που μπορεί να σχετίζονται τόσο με ατομικά χαρακτηριστικά και ιδιαιτερότητες της οικογένειας, όσο και με χαρακτηριστικά της ευρύτερης κοινότητας. (Πλευρίτη, 2015). Οι Τσιάντης (2000) και Νικολαΐδης (2008) υποστηρίζουν ότι η έκθεση των γονέων σε αντίστοιχες εμπειρίες ως παιδιά ενοχοποιείται έως 30%.

1.4 Η έννοια της παιδικής προστασίας

Τα παιδιά είναι ιδιαίτερα ευάλωτα μέλη της κοινωνίας. Η έλλειψη εμπειρίας και φυσικής και ψυχολογικής ωριμότητας, καθιστά επακόλουθο ότι πρέπει να προστατεύονται και να εξασφαλίζουν ότι μπορούν να αναπτυχθούν σωστά και ότι τα δικά τους δικαιώματα πρέπει να υπερασπίζονται και να τηρούνται.

Η προστασία των παιδιών είναι ευθύνη των οικογενειών, της κοινωνίας και των κυβερνήσεων. Σε αυτό το πλαίσιο, και σύμφωνα με το άρθρο 6 της Διεθνούς Σύμβασης των Δικαιωμάτων του Παιδιού (όπως αναλύεται σε επόμενο κεφάλαιο) ένα από τα πρώτα δικαιώματα που πρέπει να εγγυηθούμε είναι το δικαίωμα στη ζωή, το δικαίωμα στην επιβίωση και την ανάπτυξη των παιδιών. Σύμφωνα με την UNICEF, η οποία τονίζει ότι τα ζητήματα προστασίας των παιδιών σχετίζονται άμεσα με τους Αναπτυξιακούς Στόχους της Χιλιετίας, η προστασία των παιδιών σημαίνει τοποθέτηση σε ένα περιβάλλον όπου είναι ασφαλή από όλες εκείνες τις καταστάσεις που ενδέχεται να οδηγήσουν σε κακοποίηση (United Nations International Children's Emergency Fund, 2008).

Κατά τον Χρυσικό (2002) ο όρος «παιδική προστασία» χρησιμοποιείται για να περιγράψει τις υπηρεσίες που παρέχονται σε οικογένειες και παιδιά εξαιτίας αδυναμίας της φυσικής οικογένειας να φροντίσει το παιδί. Στόχος της είναι η ευημερία των παιδιών που για οποιονδήποτε λόγο δεν μπορούν να έχουν τη φροντίδα από την οικογένειά τους και πρέπει να απομακρυνθούν από αυτή, για κάποιο διάστημα ή για πάντα.

Επιπλέον, η UNICEF θεωρεί την «παιδική προστασία» όλα τα μέτρα εκείνα πρόληψης και καταπολέμησης από τη βία, την εκμετάλλευση και την κακοποίηση των παιδιών, συμπεριλαμβανομένων της σεξουαλικής εκμετάλλευσης για εμπορικούς σκοπούς, την εμπορία παιδιών, την παιδική εργασία και μια σειρά από επιβλαβείς παραδόσεις, όπως ο ακρωτηριασμός των γυναικείων γεννητικών οργάνων και τους παιδικούς γάμους.

Ωστόσο, σε κάποια ζητήματα δεν υπάρχει συμφωνία για το τι πρέπει να συμπεριλαμβάνει ο όρος παιδική προστασία. Στο ζήτημα της αδικαιολόγητης απουσίας από το σχολείο, για παράδειγμα, μερικοί εμπειρογνώμονες θεωρούν ότι η σχολική διαρροή είναι ένα ζήτημα που πρέπει να αντιμετωπίσει το σύστημα παιδικής προστασίας. Άλλοι βλέπουν την απουσία αυτή ως ένα ζήτημα που πρέπει η σχολική κοινότητα να αντιμετωπίσει. Σε κάθε περίπτωση, η επιλογή ως προς το αν ανησυχητικές ενδείξεις, όπως η μη παρακολούθηση της υποχρεωτικής σχολικής εκπαίδευσης είναι ένα ζήτημα προστασίας των παιδιών είναι εξαιρετικά σημαντικό, διότι επηρεάζει το πώς το σύστημα αυτό διαμορφώνεται σε ένα δεδομένο πλαίσιο, δηλαδή ποιος παρεμβαίνει και με ποιο τρόπο (UNICEF, 2010).

Σύμφωνα με το Εγχειρίδιο σχετικά με την Ευρωπαϊκή νομοθεσία για τα δικαιώματα του παιδιού (2016) η προστασία των παιδιών σχετίζεται, με την ευρεία έννοια, με κάθε μέτρο που έχει στόχο να διασφαλίζει την άσκηση των δικαιωμάτων των παιδιών. Με τη στενή έννοια, σχετίζεται με το δικαίωμα των παιδιών να μην υφίστανται οποιαδήποτε μορφή βίας. Στο πλαίσιο του διεθνούς δικαίου, τα κράτη οφείλουν να λαμβάνουν μέτρα ώστε να διασφαλίζεται ότι τα παιδιά τυγχάνουν επαρκούς προστασίας και ότι μπορούν να ασκούν στην πράξη το δικαίωμά τους για προστασία της σωματικής ακεραιότητας και της αξιοπρέπειάς τους. Η υποχρέωση του κράτους να παρέχει προστασία λαμβάνει διάφορες μορφές, ανάλογα με τον εκάστοτε κίνδυνο άσκησης βίας στον οποίο είναι εκτεθειμένο το παιδί και το πρόσωπο που την ασκεί. Ως εκ τούτου, οι υποχρεώσεις των κρατών είναι πιο προφανείς όταν τα παιδιά τελούν υπό τη μέριμνα και τον έλεγχο του κράτους, όπως, λόγω χάρη, όταν ζουν σε δημόσια ιδρύματα ή ξενώνες/δομές ΜΚΟ. Τα κράτη οφείλουν να παρεμβαίνουν όταν ο κίνδυνος βίας είναι μεγάλος. Ωστόσο, η υποχρέωση του κράτους να παρέχει προστασία δεν είναι εξίσου εύκολο να οριοθετηθεί στις περιπτώσεις που οι αυτουργοί πράξεων βίας κατά των παιδιών είναι ιδιώτες, π.χ. μέλη των οικογενειών τους.

Σύμφωνα με το «*Κείμενο Αρχών για την Παιδική Προστασία στην Ελλάδα*»² που υπογράφηκε από εκπροσώπους δημοσίων και μη κυβερνητικών φορέων παιδικής προστασίας, επαγγελματίες και εμπειρογνώμονες που ασχολούνται με την προστασία των ανηλίκων και των δικαιωμάτων τους, παιδική προστασία νοείται η προστασία παιδιού από τη βία, την κακοποίηση, την παραμέληση, την εγκατάλειψη και την εκμετάλλευση, σε κάθε πεδίο ζωής (εντός και εκτός οικογένειας) μέσω ενός εθνικού συστήματος, με έμφαση στην πρόληψη, την υποστήριξη και την αποκατάσταση, το οποίο πρέπει να λειτουργεί στη βάση της νομοθεσίας, πολιτικών, κανονισμών, υπηρεσιών και πρακτικών, υπό την οπτική των Δικαιωμάτων του Παιδιού, όπως αυτά κατοχυρώνονται στη Διεθνή Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού (N 2101/1992) και τα λοιπά συναφή διεθνή νομικά κείμενα κυρωμένα από την Ελλάδα.

Σε περιπτώσεις όπου ένα παιδί εγκαταλείπεται ή κρίνεται ότι πρέπει να απομακρυνθεί προσωρινά από το οικογενειακό του περιβάλλον, θα πρέπει να υπάρχει

² Ανακτήθηκε από το <http://srv-dide-a.thess.sch.gr/portal2/attachments/article/4928/%CE%9A%CE%B5%CE%AF%CE%BC%CE%B5%CE%BD%CE%BF%20%CE%91%CF%81%CF%87%CF%8E%CE%BD%20%CE%B3%CE%B9%CE%B1%20%CF%84%CE%B7%CE%BD%20%CE%A0%CE%B1%CE%B9%CE%B4%CE%B9%CE%BA%CE%AE%20%CE%A0%CF%81%CE%BF%CF%83%CF%84%CE%B1%CF%83%CE%AF%CE%B1%20%CF%83%CF%84%CE%B7%CE%BD%20%CE%95%CE%BB%CE%BB%CE%AC%CE%B4%CE%B1.pdf> την 19-12-2019.

η δυνατότητα άμεσης προσωρινής ρύθμισης της επιμέλειάς του και τοποθέτησής του σε ανάδοχη οικογένεια ή σε ειδική δομή επείγουσας φιλοξενίας, για τη φάση αξιολόγησης της κατάστασης και των αναγκών του μέχρι την οριστική λήψη αποφάσεων για την επιμέλεια και τη φροντίδα του (Εγχειρίδιο Εκπαίδευσης Υποψηφίων Αναδόχων Γονέων, 2019).

1.5 Συστήματα και Πολιτικές Παιδικής Προστασίας

Παρόλο που δεν υπάρχει διεθνώς συμφωνία ως προς τον ορισμό των συστημάτων παιδικής προστασίας, έχουν διατυπωθεί αλληλοεπικαλυπτόμενοι ορισμοί. Σύμφωνα με την UNICEF (2008), τα συστήματα παιδικής προστασίας περιλαμβάνουν το σύνολο των νόμων, των πολιτικών, των κανονισμών και των υπηρεσιών που απαιτούνται σε όλους τους κοινωνικούς τομείς - ιδίως την κοινωνική πρόνοια, την εκπαίδευση, την υγεία, την ασφάλεια και τη δικαιοσύνη, υποστηρίζοντας την πρόληψη και την προστασία, συμπεριλαμβανομένης της υποστήριξης της οικογένειας. Μια έκθεση της UNICEF (2010) δείχνει ότι τα συστήματα προστασίας των παιδιών έχουν δομές, λειτουργίες, ικανότητες και άλλα στοιχεία προσαρμοσμένα σε ένα σύνολο στόχων προστασίας των παιδιών. Επίσης, λειτουργούν σε διαφορετικά επίπεδα (από το επίσημο-δημόσιο έως το ανεπίσημο-ιδιωτικό) και παρουσιάζουν μια δομή, με τη συμμετοχή διαφόρων συμμετεχόντων, συμπεριλαμβανομένων των παιδιών, της οικογένειας, της κοινότητας και του κράτους και λειτουργούν ταυτόχρονα σε ένα ή περισσότερα επίπεδα (UNICEF,2010).

Ένα δίκτυο εμπειρογνομόνων από τη Διεθνή ΜΚΟ World Vision (World Vision, 2011) επισημαίνει ότι το σύστημα προστασίας των παιδιών κάθε κράτους είναι μοναδικό και κατασκευασμένο με τη θέσπιση ενός συνόλου επίσημων και ανεπίσημων μέτρων με κάποιο συντονισμό για την πρόληψη και την αποκατάσταση της κακοποίησης, παραμέλησης, εκμετάλλευσης και άλλων μορφών βίας προς τα παιδιά. Τα επίσημα μέτρα αποφασίζονται ή εγκρίνονται από την κυβέρνηση και υπαγορεύονται από νόμους, κανονισμούς και πολιτικές, ενώ τα ανεπίσημα συστατικά στοιχεία διαμορφώνονται από στάσεις, αξίες, κανόνες συμπεριφοράς και κοινωνικών κανόνων και ηθών.

Σε πολλές χώρες το κυρίαρχο μοντέλο παιδικής προστασίας είναι αυτό της «διάσωσης του παιδιού» το οποίο εμπεριέχει την αστυνομική αλλά και κοινωνική έρευνα για να διασωθεί το παιδί που μπορεί να είναι σε ένα επικίνδυνο κακοποιητικό περιβάλλον (Gudbrandson, 2007). Αντίθετα, σε άλλες χώρες επικρατεί το μοντέλο

«οικογενειακής υποστήριξης» το οποίο δίνει έμφαση στα μέτρα ενίσχυσης της οικογένειας, ώστε να διευκολυνθεί η λειτουργία και ο ρόλος της στην ανατροφή των παιδιών, πράγμα που απεικονίζεται στο είδος των παρεμβάσεων του συστήματος προστασίας, το οποίο ενθαρρύνει τη συνεργασία με τους γονείς για την εξεύρεση λύσεων στα προβλήματα των παιδιών (Μπαλούρδος & Φρονίμου, 2011).

Στις σύγχρονες κοινωνίες τα συστήματα παιδικής προστασίας περιέχουν στοιχεία και των δύο. Αν και υπάρχει πάντα ο κίνδυνος της υπεραπλούστευσης μπορούμε να προσδιορίσουμε ότι το μοντέλο διάσωσης των παιδιών απαντάται στις Η.Π.Α. ενώ το μοντέλο της οικογενειακής υποστήριξης είναι κυρίαρχο στην ηπειρωτική Ευρώπη και την Σκανδιναβία. (Berg I.K.&Kelly S., 2000). Ωστόσο, είναι αξιοσημείωτο ότι η εστίαση των μέσων μαζικής ενημέρωσης σε θέματα κακοποίησης, ιδιαίτερα για τις περιπτώσεις βαριάς κακοποίησης ακόμα και θανάτων παιδιών, έχει στρέψει το ενδιαφέρον και τις πολιτικές παιδικής προστασίας πολλών χωρών της Ευρώπης προς την προσέγγιση της διάσωσης (Gudbrandson, 2006).

Για την ανάπτυξη ενός αποτελεσματικού συστήματος παιδικής προστασίας απαραίτητη είναι η λειτουργία κατάλληλα στελεχωμένων υπηρεσιών ψυχικής υγείας και κοινωνικής φροντίδας στην κοινότητα σε όλη τη χώρα. Οι υπηρεσίες αυτές πρέπει να είναι συνδεδεμένες με τα σχολεία, τους παιδικούς σταθμούς, τις δομές φιλοξενίας και φροντίδας για παιδιά με ή χωρίς αναπηρίες καθώς και την πρωτοβάθμια φροντίδα υγείας, να είναι προσβάσιμες από κάθε άποψη και να μπορούν να υποστηρίζουν τις οικογένειες στους τόπους διαμονής τους, ιδίως δε αυτές που διαβιούν σε δύσκολες συνθήκες (ακραίας φτώχειας και ανέχειας, κακώς στεγασμένες ή άστεγες, κ.λπ.), αυτές των οποίων τα παιδιά διακόπτουν πρόωρα τη σχολική φοίτηση ή φοιτούν ελλιπώς και αυτές των οποίων τα μέλη αντιμετωπίζουν ιδιαίτερες δυσκολίες, όπως μακροχρόνια ανεργία, συγκρούσεις, ενδοοικογενειακή βία, προβλήματα σωματικής και ψυχικής υγείας, αλκοολισμό, τοξικοεξάρτηση, αναπηρίες, κλπ. (Εγχειρίδιο Εκπαίδευσης Υποψηφίων Αναδόχων Γονέων, 2019)

1.6 Υπηρεσίες παιδικής προστασίας

Οι υπηρεσίες παιδικής προστασίας, είναι ένα σύνολο από κεντρικές (με την έννοια του στενού πυρήνα του Κράτους) και τοπικές (τοπική αυτοδιοίκηση) κοινωνικές υπηρεσίες, που βρίσκονται στο επίκεντρο των προσπαθειών για να εξασφαλίσουν την προστασία των παιδιών κάθε κοινότητας. Στις περισσότερες χώρες, οι ΥΠΠ είναι οι φορείς που έχουν την εντολή τη διεξαγωγή αρχικής αξιολόγησης ή έρευνας

(κοινωνικών, ιατρικών αλλά και αστυνομικών) των αναφορών σχετικά με την παιδική κακοποίηση και παραμέληση. Προσφέρουν επίσης υπηρεσίες σε οικογένειες και παιδιά όπου η κακομεταχείριση έχει συμβεί ή είναι πιθανό να συμβεί (DePanfilis D. & Salus M., 2003).

Οι υπηρεσίες παιδικής προστασίας είναι στην ουσία αυτές από τις οποίες ξεκινάει η διαγνωστική εκτίμηση και αρχίζει από την πρώτη μέρα που αποκαλύπτεται η κακοποίηση του παιδιού στους ειδικούς, δηλαδή φορείς όπως το Σχολείο, Κέντρα Ψυχικής Υγείας, Κοινωνικές Υπηρεσίες, Αστυνομία, Δικαστήρια (Φερέτη Ε., 1998). Οι «υπηρεσίες παιδικής προστασίας» δεν λειτουργούν αυτοτελώς. Στις προσπάθειες για την πρόληψη, τον εντοπισμό, τη διερεύνηση και τη θεραπεία κακοποιημένων και παραμελημένων παιδιών εμπλέκονται πολλές ομάδες επαγγελματιών, συμπεριλαμβανομένων των φορέων επιβολής του νόμου, τους παρόχους υπηρεσιών υγείας, τους επαγγελματίες ψυχικής υγείας, τους εκπαιδευτικούς, το νομικό και δικαστικό προσωπικό, και τους παρόχους εναλλακτικής φροντίδας (DePanfilis D. & Salus M., 2003).

Επιπλέον, οι DePanfilis & Salus (2003) αναγνωρίζουν σε οργανώσεις που έχουν ως κοινό τόπο συνάντησης την κοινότητα και την πίστη (θρησκευτικές οργανώσεις), σε ομάδες ανεξάρτησης χρηστών ουσιών, αλλά και σε ομάδες υποστήριξης για θύματα ενδοοικογενειακής βίας, τον ευρύτερο οικογενειακό κύκλο και τους ενεργούς πολίτες, μεταξύ άλλων, ότι διαδραματίζουν επίσης σημαντικό ρόλο στην υποστήριξη οικογενειών και προσπαθούν να διατηρούν τα παιδιά ασφαλή από τέτοιου είδους βλάβες. Όμως οι ΥΠΠ πρέπει να είναι ένας δημόσιος φορέας που θα συντονίζει τις προσπάθειες των διαφόρων ομάδων που εργάζονται για την παιδική προστασία και να εκπαιδεύσει την κοινότητα για τα προβλήματα παιδικής κακοποίησης και παραμέλησης.

Το αίτημα για αλλαγή πλαισίου ζωής ενός παιδιού προκύπτει τις περισσότερες φορές μετά από κοινωνική έρευνα και μπορεί να λύσει αυτόματα σε λύσεις τοποθέτησης του παιδιού σε κάποιο ίδρυμα (η «κλασική λύση του παρελθόντος που επιβιώνει αρκετά ακμαία στις μέρες μας, λειτουργώντας πάντα ως ανακλαστικό των υπηρεσιών) ή να προκαλέσει μια γενικευμένη αμηχανία καθώς συζητούνται εναλλακτικοί τρόποι αντιμετώπισης του. Έτσι κάθε απόφαση μετακίνησης ή μη ενός παιδιού ανοίγει ένα θέμα (Αμπατζόγλου, 2002).

Η σύγχρονη προσέγγιση θεωρεί ξεπερασμένο το μοντέλο της ιδρυματικής φροντίδας και στην ΕΕ ήδη υπάρχει η τάση της αποϊδρυματοποίησης. Τα παιδιά που μεγαλώνουν σε ιδρύματα τείνουν να έχουν υψηλότερα ποσοστά κατανάλωσης αλκοόλ και ναρκωτικών από τα παιδιά που δεν έχουν μεγαλώσει σε ιδρύματα και είναι πιο πιθανό να έχουν προβλήματα παραβατικότητας. Επιπλέον, τα κορίτσια και τα αγόρια που έχουν μεγαλώσει σε ιδρύματα είναι πιο ευάλωτα στη βία και την εκμετάλλευση, στην ενδοοικογενειακή βία, τη σεξουαλική εκμετάλλευση και στην περίπτωση να πέσουν θύματα εμπορίας ανθρώπων (Browne, K., 2009).

Κεφάλαιο 2^ο

Θεωρητικές προσεγγίσεις της παιδικής ηλικίας και της προστασίας αυτής

2.1 Σύγχρονη Ιστορική αναδρομή

Η παιδική ηλικία, αν και συνιστά μια δεδομένη περίοδο στη ζωή του ανθρώπου, αντιμετωπίζεται ως κάτι ιδιαίτερο και ξεχωριστό. Η θεώρηση του παιδιού ως διαφορετικού θέτει για τις κοινωνικές επιστήμες δύο βασικά αιτήματα, τη διατύπωση μιας θεωρίας διαφορετικότητας για να εντοπιστεί και να ερμηνευθεί το διαφορετικό και τη διατύπωση μιας θεωρίας που μπορεί να ενσωματώνει τη διαφορά και την ιδιαιτερότητα στον κόσμο των ενηλίκων. (Μακρυγιάννη, 2001).

Το περιεχόμενο που αποδίδεται στην παιδική ηλικία σε διαφορετικές χρονικές στιγμές και διάφορα κοινωνικά περιβάλλοντα, τα όρια που σηματοδοτούν το πέρασμα από τη μία φάση της ζωής του ανθρώπου στην άλλη, παιδική ηλικία, εφηβεία, νεότητα, οι κυρίαρχες αντιλήψεις που διαμορφώνουν τα αποδεκτά πρότυπα του παιδιού ήταν τα κεντρικά θέματα που διαμόρφωσαν τη συζήτηση μεταξύ των επιστημών της ιστορίας, της κοινωνιολογίας, της ανθρωπολογίας, της νομικής, της δημογραφίας και της φιλολογίας (Θεοδώρου, 1999).

Ο Φιλίπ Αριές στο συγγραφικό του έργο *«Αιώνες παιδικής ηλικίας»* διαπιστώνει ότι κατά το Μεσαίωνα υπήρχε πλήρης απουσία αισθήματος της παιδικής ηλικίας, με τη συναισθηματική σχέση μεταξύ γονέων και παιδιών μη αναγκαία για τη συνύπαρξη και την ισορροπία της οικογένειας. Καθοριστική αλλαγή συμβαίνει με το πέρασμα από τη μεσαιωνική στη βιομηχανική κοινωνία. Στα τέλη του 17^{ου} αιώνα το σχολείο αντικαθιστά τη μαθητεία των παιδιών ως μέσο εκπαίδευσης κι έτσι το παιδί «αποκόπτεται» από τον κόσμο των μεγάλων, Η συναναστροφή με αυτούς υπάρχει στη σφαίρα της οικογένειας ως τόπος αναγκαίας στοργής μεταξύ συζύγων και γονέων και παιδιών. Άρα η οικογένεια οργανώνεται πλέον γύρω από τα παιδιά, κάτι που δε συνέβαινε πριν. Στο παρελθόν, η οικογένεια διακρινόταν δύσκολα μέσα σε ένα κοινωνικό χώρο πιο ζεστό και πιο πυκνό.

Ο Φουκώ (1975/1976) στο έργο του *«Επιτήρηση και τιμωρία, η γένεση της φυλακής»* αναφερόμενος στον 17^ο αιώνα και συγκεκριμένα στην ανάπτυξη των επαρχιακών και χριστιανικών σχολείων στοιχειώδους εκπαίδευσης παρατηρεί ότι

προβάλλονταν κυρίως αρνητικές δικαιολογίες για την ίδρυσή τους. Έτσι, οι φτωχοί μη έχοντας τα μέσα να αναθρέψουν τα παιδιά τους τα άφηναν στην άγνοια των υποχρεώσεών τους και η άγνοια τους για τον επιούσιο και η έλλειψη ανατροφής τους εμποδίζουν να μεταδώσουν μια καλή διαπαιδαγώγηση, κάτι που και οι ίδιοι δεν είχαν ποτέ αποκτήσει και βλέπει σε αυτή την έλλειψη διαπαιδαγώγησης την άγνοια του Θεού, την οκνηρία με όλα τα κακά παρεπόμενά της και τη δημιουργία συμμοριών από αλήτες που ήταν πρόθυμοι να προκαλέσουν ταραχές. Βλέπει δηλαδή στην κακή άσκηση της γονικής μέριμνας μία απειλή για την κοινωνία και με αυτή την έννοια η επιτήρηση που προσφέρει το σχολείο είναι απαραίτητη.

Ο Νιλ Πόστμαν (1982) στο κείμενο του «*Η εξαφάνιση της παιδικής ηλικίας*» θεωρεί ότι η περίοδος 1850-1950 αντιπροσωπεύει το απόγειο της παιδικής ηλικίας με τις γενικευμένες και επιτυχείς προσπάθειες να πάνε όλα τα παιδιά σχολείο και να φύγουν από τα εργοστάσια, να αποκτήσουν το δικό τους ρουχισμό, τη δική τους επίπλωση, τη δική τους λογοτεχνία, τα δικά τους παιχνίδια και τον δικό τους κοινωνικό κόσμο. Στη νομοθεσία τα παιδιά χαρακτηρίστηκαν ως άτομα ποιοτικά διαφορετικά από τους ενήλικους και πλήθος εθίμων απέδωσε στα παιδιά το δικό τους status, παρέχοντάς τους προστασία από τις ιδιομορφίες του ενήλικου βίου (Νιλ Πόστμαν 1982, επιμ. Μακρυγιώτη, 2001).

Η σουηδή φεμινίστρια Έλεν Κέι (1909) στο βιβλίο της «*Ο αιώνας του παιδιού*» μέσα από το χαρακτήρα ενός ενήλικου σε ένα θεατρικό έργο αναφέρει ότι όπως ο προηγούμενος αιώνας (19^{ος}) ήταν ο αιώνας των γυναικών, έτσι και αυτός (20^{ος}) θα είναι ο αιώνας του παιδιού. Θεωρεί ότι ο κατάλληλος άνθρωπος για να μορφώσει ένα παιδί είναι αυτός που μπορεί να παίξει μαζί του, να γίνει κι αυτός παιδί με την έννοια της ενασχόλησης με το παιδί. Να αντιμετωπίζετε το παιδί ως ισότιμο, δηλαδή να του δίνεται η ίδια προσοχή και η ίδια σιγουριά που δίνεται και στον ενήλικο. Η Κέι (1909) εννοεί δηλαδή να μην επηρεάζεται το παιδί να είναι αυτό που οι ίδιοι οι γονείς επιθυμούν, αλλά από την εντύπωση που το παιδί δείχνει ότι θέλει να είναι. Επιπλέον, διαπιστώνει ότι δεν πρέπει να αντιμετωπίζεται το παιδί με εξαπάτηση, ή με την άσκηση βίας, αλλά με την σοβαρότητα και την ειλικρίνεια του δικού του χαρακτήρα. Επιπλέον, η Κέι (1909) διαπιστώνει ότι η αρμονική και ειρηνική κατάσταση που πρέπει να βιώνει ο άνθρωπος σε όλη του τη ζωή είναι πολύ πιο σημαντική από κάθε άλλη περίοδο στην παιδική ηλικία.

Ο Κάνινγκχαμ (1995/2016) σχολιάζοντας την Κέι στο βιβλίο αυτό διαπιστώνει ότι το έργο της άσκησε μεγάλη επιρροή κατά τις πρώτες δεκαετίες στις Ηνωμένες Πολιτείες του παιδιού και ότι η «διάσωση του παιδιού» έγινε ζήτημα θεμελιώδους πολιτικής και κοινωνικής σημασίας. Έτσι, η εδραία πεποίθηση σχετικά με αυτό ήταν ότι «η πιο πολύτιμη περιουσία του κράτους είναι τα παιδιά» και ότι «τα παιδιά είναι η σπουδαιότερη επένδυση». Δηλαδή το παιδί γίνεται αντιληπτό από το κράτος ως κοινωνικό κεφάλαιο. Επιπλέον, ο Κάνινγκχαμ (1995/2016) θεωρεί ότι η οικονομική ανάπτυξη του δυτικού κόσμου είναι εκείνη που επέτρεψε να μετατοπιστεί η εμπειρία της παιδικής ηλικίας από την εργασία προς το σχολείο και να αναδυθεί η ιδέα ότι η παιδική ηλικία πρέπει να αποτελεί ένα χρονικό διάστημα εξάρτησης των παιδιών από τους ενήλικους. Άλλωστε, όπως παρατηρεί, η δημόσια δραστηριοποίηση για τα παιδιά παρακινείται από την αγωνία για την ασφάλεια αυτών στο παρόν και την ικανοποίηση των αναγκών του κράτους στο μέλλον.

Στο εμβληματικό βιβλίο της «*Pricing the Priceless Child: The Changing Social Value of children*» η Ανδριάννα Ζέλιζερ (1985) ισχυρίζεται ότι μεταξύ 1870 και 1930 τα παιδιά μετατοπίστηκαν από το να είναι «αντικείμενα χρησιμότητας» σε «αντικείμενα αισθήματος». Δηλαδή, ενώ μέσα στη διάρκεια του 19^{ου} αιώνα η αγοραία αξία του παιδιού είχε πολιτισμική αποδοχή και τα παιδιά είχαν αξία λόγω της οικονομικής συνεισφοράς τους στην οικογένεια στις δεκαετίες που ακολούθησαν, στις αρχές του νέου αιώνα, τα παιδιά αποσυνδέθηκαν από την σχέση αυτή με τη χρηματική του αξία. Έτσι, ενώ έγιναν οικονομικά άνευ αξίας κι επομένως ακριβά ως προς το κόστος ανατροφής τους, έγιναν συναισθηματικά ανεκτίμητα. Ενώ ο Βέμπερ και ο Ντυρκέμ τονίζουν την ανεξαρτησία των θρησκευτικών, κοινωνιολογικών στάσεων και αντιλήψεων στις οικονομικές δραστηριότητες η Ζέλιζερ κάνει μια σύνθεση οικονομικών και κοινωνιολογικών προσεγγίσεων στο βιβλίο αυτό και βλέπει ότι η αγορά μπορεί να μεταμορφώνεται με βάση κοινωνικές, ηθικές και ιερές αξίες. Όμως, σε ότι αφορά τους δεσμούς του παιδιού με την οικογένεια του η Ζέλιζερ βλέπει ότι οι δημόσιες πολιτικές ελέγχου καταλληλότητας των γονέων από ειδικούς όπως παιδίατρος, εκπαιδευτικούς και κοινωνικούς λειτουργούς δε συνέβαλε στο δέσιμο αλλά στην χειροτέρευση των οικογενειακών δεσμών.

Ένα ακόμη ζήτημα που αφορά το παιδί και την παιδική ηλικία και που αναπτύσσεται έκδηλα στο 20^ο αιώνα (ήδη από τις αρχές του) είναι η ιατρικοποίηση της παιδικής ηλικίας. Η ιστορία της ιατρικοποίησης της παιδικής ηλικίας και

ιδιαίτερα η μελέτη της κοινωνικής υγιεινής και του ευγονισμού, αποτελεί ένα παράδειγμα του τρόπου με τον οποίο γιατροί, πολιτικοί και δημόσιοι λειτουργοί φαντασιώθηκαν, στις αρχές του 20^{ου} αιώνα τη δημιουργία μιας εύρωστης νέας γενιάς που θα συνέβαλλε στην «εθνική αποτελεσματικότητα» (Θεοδώρου Β. & Καρακατσάνη Δ. 2010).

Η Ελένη Καλλιγά (1990) διαπιστώνει την κρίση που δημιούργησε ο Β' Παγκόσμιος Πόλεμος στις αξίες του Δυτικού πολιτισμού και προκάλεσε ηθικούς κλονισμούς και την ανάγκη θεραπείας αυτών ειδικά εστιασμένη στο παιδί. Μεταπολεμικά δηλαδή το επιστημονικό και συναισθηματικό ενδιαφέρον για το παιδί γίνεται έντονο και έτσι καλούνται οι ενήλικες να αναλάβουν νέες ευθύνες για τα παιδιά ώστε να έχουν ένα καλύτερο, δημιουργικότερο και ηθικά υγιέστερο μέλλον.

Ο Λουντ Ντεμώζ στο βιβλίο του «*The history of Childhood – The untold story of child abuse*» (1974), διατυπώνει την ψυχογενετική θεωρία της ιστορίας ως μια κεντρική δύναμη ιστορικής αλλαγής. Συγκεκριμένα, διατυπώνει ότι η εξέλιξη στις σχέσεις γονέων-παιδιών αποτελεί μια ανεξάρτητη πηγή ιστορικής αλλαγής και ότι οι καταβολές αυτής της εξέλιξης εναπόκεινται στην ικανότητα που έχουν επιτυχημένες γενιές γονέων να επανέλθουν στην ψυχική ηλικία των παιδιών τους και να «δουλέψουν» τις ανησυχίες του με τρόπο διαφορετικό από εκείνο που αντιλαμβανόταν εκείνοι στη δική τους παιδική ηλικία. Η διαδικασία αυτή αν και μοιάζει εκείνη της ψυχανάλυσης εμπεριέχει το να έλθουν στη θέση των παιδιών και να αντιμετωπίσουν τις ανησυχίες της παιδικής ηλικίας. Έτσι, ο Ντεμώζ αντιλήφθηκε πως όσο πίσω στην ιστορία πηγαίνουμε τόσο περισσότερο θα βρίσκουμε «αναποτελεσματικούς» γονείς ως προς το να ανταποκριθούν στις αναπτυσσόμενες ανάγκες των παιδιών τους. Έτσι, αντιλαμβάνεται ότι στο παρελθόν θα βρίσκαμε τα περισσότερα παιδιά να είναι με αυτό που εννοούμε στο σήμερα «κακοποιημένα».

2.2 Από την οικογένεια στο ρόλο του κράτους ως φορέα και εγγυητή της παιδικής προστασίας

Για να μιλήσει κάποιος για θέματα παιδικής προστασίας μέσα στην οικογένεια είναι αναγκαίο να ορίσει τι περιλαμβάνει ο όρος οικογένεια. Είναι βέβαιο ότι η «οικογένεια» ως κοινωνικός δεσμός νοηματοδοτείται διαφορετικά ανάλογα με την χρονική εποχή και τον τόπο στον οποίο υπάρχει.

Στις διαλέξεις του Ντυρκέμ στα τέλη του 19^{ου} αιώνα με θέμα την οικογένεια γίνεται λόγος για την «συζυγική οικογένεια», στην οποία τα μέλη της παρουσίαζαν

μια όλο και περισσότερο ιδιωτική σχέση, η οποία είχε κάνει πιο ευαίσθητες τις σχέσεις τους, με ένας προοδευτικό διαχωρισμό του δημόσιου από τον ιδιωτικό βίο, αυξάνοντας έτσι και τη συναισθηματική βαρύτητα στη ρύθμιση των ενδοοικογενειακών σχέσεων. Ωστόσο, την ίδια στιγμή ο Ντυρκέμ έβλεπε πέρα από την οικογενειακή αυτονομία μια όλο και περισσότερο έκδηλη τάση να υπάρχει ο έλεγχος της ιδιωτικής ζωής της από το Κράτος που έχει το ρόλο εγγυητή της ομαλής λειτουργίας της. Πρόκειται για μία εμπλοκή του σε βαθμό που κάποιος να μπορεί να υποστηρίξει ότι το κράτος έχει αναχθεί σε σημαντικό παράγοντα οικογενειακής ζωής. Είναι αυτό που έχει αφαιρέσει σημαντικές λειτουργίες από την οικογένεια και η εξουσία του εκτείνεται από την προστασία των ορφανών μέχρι την αφαίρεση της πατρικής εξουσίας (Νόβα-Καλτσούνη, 2018 οπ. αν. στον Durkheim, 1978).

Επιπλέον, ο Francois De Singly (1996) αναφέρεται στις προσπάθειες που έγιναν την περίοδο που ο Ντυρκέμ συντάσσει τα μαθήματά του από έναν επιθεωρητή Κοινωνικής Πρόνοιας για να καθιερωθεί ένα προληπτικό σύστημα για όλα τα παιδιά βάση ορισμένων κανόνων κοινωνικής υγιεινής. Αναφέρει χαρακτηριστικά «άνοιξαν ορισμένες ρωγμές στο τείχος που περιβάλλει την οικογενειακή εστία, από όπου η κοινωνία επιδιώκει να δει και να εισχωρήσει προκειμένου να προασπίσει το παιδί, εάν παραστεί ανάγκη». Δηλαδή υγειονομικές και εκπαιδευτικές φροντίδες χρησιμεύουν για τη νομιμοποίηση αυτού του βλέμματος στη συμπεριφορά των γονιών. Είναι χαρακτηριστικό το γεγονός ότι από τότε το «συμφέρον» του παιδιού ως έννοια χρησίμευσε (έως και σήμερα) σαν αιτιολόγηση των Κρατικών παρεμβάσεων στην οικογένεια (Singly Francois de, 1996).

Ο λειτουργιστής κοινωνιολόγος Πάρσονς παρατήρησε ότι η οικογένεια εκχώρησε πολλούς από τους ρόλους που είχε σε άλλους φορείς, όπως το κράτος, ωστόσο έχει κατά κύριο λόγο την ευθύνη για τη διαμόρφωση της προσωπικότητας των παιδιών (Talcott Parsons, 1955).

Ο Φίλιπ Άριέξ στο βιβλίο του «*Το παιδί και η οικογενειακή ζωή στη διάρκεια του παλαιού καθεστώτος*» το 1960, αντιλαμβάνεται ότι αυτό που αλλάζει και φέρνει το παιδί στο προσκήνιο είναι η διάδοση του σχολικού θεσμού, που γεννά μια νέα σχέση με την οικογένειά του. Πολλές φορές το σχολείο θα γίνει φορέας ελέγχου των γονέων σχετικά με τη φοίτησή του αλλά και την κατάσταση του ίδιου του παιδιού.

Αν και κατά τον 19^ο αιώνα αυξήθηκαν θεαματικά στον Δυτικό κόσμο, κυρίως σε ΗΠΑ, Μεγάλη Βρετανία, Γαλλία και Βέλγιο ο αριθμός των ιδρυμάτων που φιλοξενούσαν παιδιά (συνήθως όχι ορφανά) από τα μέσα του 19^{ου} αιώνα οξύνθηκε η

κριτική στους θεσμούς αυτούς. Στην ουσία αναγνώρισαν ότι η μαζική συγκέντρωση παιδιών δεν συνυπολογίζει τη φυσική επιθυμία του παιδιού για την οικογενειακή ζωή, για στοργή και πάνω από όλα για την αγάπη του γονιού. Το παιδί που βιώνει όλα αυτά νιώθει παρίας και αργά η γρήγορα ίσως επιχειρήσει να ανταποδώσει τα ίσα στην κοινωνία που το αδίκησε (Cunningham, 1995/2016).

Επιπλέον, στις Ηνωμένες Πολιτείες από το 1870 ιδρύονται Εταιρείες Πρόληψης της Βαναυσότητας κατά των Παιδιών. Από την πλευρά της Ηπειρωτικής Ευρώπης, Γαλλία και Βέλγιο βρέθηκαν να πρωτοστατούν στον διεθνή διάλογο για τα μέτρα προστασίας των παιδιών με τη διοργάνωση διεθνών συνεδρίων για το θέμα αυτό και στην επικράτειά τους (Cunningham, 1995/2016). Στις πρωτοβουλίες αυτές που είχαν ως σκοπό την παιδική προστασία φαίνεται ότι επιδιώχθηκε να αναγνωριστεί ως ποινικό αδίκημα η κακομεταχείριση ή η κακοποίηση ενός παιδιού αλλά και να οργανωθεί ένα σύστημα εποπτείας ώστε να διερευνώνται τα περιστατικά που κινούσαν την υπόνοια της παραμέλησης ή της κακοποίησης. Ο Χάρι Φέργκιουσον (Cunningham 1995/2016), υποστηρίζει ότι η σύγχρονη έννοια της «παιδικής κακοποίησης» κατασκευάστηκε κοινωνικά από το 1880 μέχρι το 1914.

Επομένως, οι Εταιρείες και τα συναφή κινήματα αντιπροσώπευαν μια εσκεμμένη προσπάθεια να περιοριστούν οι γονικές εξουσίες και ιδίως η πατρική εξουσία. Κάτι το οποίο φαίνεται να επιτυγχάνουν με την αρχή να γίνεται στη Γαλλία που το 1889 θεσπίστηκε νόμος που επέσειε τον κίνδυνο οριστικής αφαίρεσης της γονεϊκής εξουσίας όταν οι γονείς αποτυγχάνουν στον ρόλο τους κάτι το οποίο ακολούθησαν και την επόμενη 25ετία όλες οι δυτικές ευρωπαϊκές χώρες, ψηφίζοντας νόμους που περιόριζαν τα γονεϊκά δικαιώματα (Cunningham, 1995/2016).

Κεφάλαιο 3^ο

Το θεσμικό και νομικό πλαίσιο της παιδικής προστασίας σε Διεθνές και Ευρωπαϊκό Επίπεδο

3.1 Η παιδική προστασία μέσα από τα κείμενα των διεθνών οργανισμών του 20^{ου} αιώνα

Τα δικαιώματα των παιδιών δεν πηγάζουν μόνο μέσα από νομοθετήματα ή διεθνή και ευρωπαϊκά κείμενα που αφορούν ειδικά σε αυτά. Η γενικότερη φιλοσοφία τους ομοιάζει με εκείνα που κατοχυρώνουν γενικά τα ανθρώπινα δικαιώματα και εστιάζουν περισσότερο σε κάποια από αυτά. Έτσι, στο προοίμιο την Οικουμενικής Διακήρυξης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου έχουμε την αναγνώριση του εγγενούς δικαιώματος της αξιοπρέπειας που υπάρχει αυτούσιο και στη Διεθνή Σύμβαση των Δικαιωμάτων του Παιδιού. Ωστόσο, φαίνεται ότι η αναγνώριση της ανάγκης για την προάσπιση των δικαιωμάτων του παιδιού μέσα από Διεθνείς Οργανώσεις ήρθε πολύ νωρίς στον σύγχρονο κόσμο.

Στις αρχές του 20^{ου} αιώνα αποκτούσε ολοένα και μεγαλύτερη απήχηση η συντεταγμένη διεθνής κοινή γνώμη των ενηλίκων που διεξήγαγε εκστρατείες για το δικαίωμα των παιδιών να ζουν προστατευμένα (Cunningham, 1995/2016)

Μετά τη λήξη του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου ιδρύεται στο Παρίσι το 1919 η Κοινωνία των Εθνών. Ανταγωνιστικές οργανώσεις ασκούσαν πιέσεις στο νεοσύστατο αυτό οργανισμό επιδιώκοντας κεντρικό ρόλο στο συντονισμό των δικαιωμάτων των παιδιών. Με επιτυχία στέφθηκε η πρωτοβουλία της Αγγλίδας Εγκλαντίν Τζεμπ, που είχε αναλάβει την προάσπιση των δικαιωμάτων των παιδιών στις ηττημένες χώρες κι έτσι συστήθηκε ταμείο με τον τίτλο «*Σώστε τα παιδιά*». Η ίδια κινητοποιήθηκε στη συνέχεια με σκοπό να συντάξει μια απλή διακήρυξη των δικαιωμάτων τους (Cunningham, 1995/2016). Έτσι λοιπόν στην Γενεύη το 1920 ιδρύεται σωματείο με την ονομασία «Διεθνής Ένωση για την Προστασία του Παιδιού». Εκεί το 1923 γίνεται η Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Παιδιού την οποία εγκρίνει το 1924 η Πέμπτη Γενική Συνέλευση της Κοινωνίας των Εθνών – πρόδρομος του σημερινού Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών. Η Διακήρυξη αυτή θεσπίζει ότι, οι άνδρες και γυναίκες όλων των εθνικοτήτων, αναγνωρίζουν ότι η ανθρωπότητα οφείλει να προσφέρει στο παιδί ό,τι καλύτερο έχει, εξασφαλίζοντας τα δικαιώματά του, χωρίς καμία διάκριση φυλής, εθνικότητας ή θρησκείας.

Μέσα από πέντε αρχές διακηρύσσει ότι θα πρέπει να παρέχει στο παιδί όλα τα απαραίτητα μέσα για τη φυσιολογική του ανάπτυξη. Ακόμη, να παρέχει τροφή στο παιδί που πεινάει, περίθαλψη στο άρρωστο παιδί, ενθάρρυνση στο προβληματικό, βοήθεια στο παραστρατισμένο, στέγη και θαλπωρή στο ορφανό και εγκαταλελειμμένο.

Αναγνωρίζει ότι το παιδί πρέπει να είναι το πρώτο στο οποίο να παρέχεται βοήθεια σε κατάσταση έκτακτης ανάγκης. Επίσης, αναφέρει ότι το παιδί όταν εργάζεται για να κερδίζει τα προς το ζην, πρέπει να είναι προστατευμένο από κάθε μορφή εκμετάλλευσης. Τέλος, σημειώνει ότι το παιδί θα μεγαλώνει με την αντίληψη ότι οι ιδιαίτερες ικανότητές του θα πρέπει να τεθούν στην υπηρεσία των συνανθρώπων του.

Ωστόσο, ως ένα πρώτο παγκόσμιο κείμενο παιδικής προστασίας παρουσιάζει κάποιες αδυναμίες. Η Διακήρυξη αυτή με τα πέντε άρθρα της αντιλαμβάνεται τα παιδιά μόνο ως «*μικρά αντικείμενα για προστασία*». Δηλαδή τα παιδιά πρέπει να προστατεύονται, να τρέφονται και να εκπαιδεύονται. Πείνα, ένδεια, βοήθεια και εκμετάλλευση αποτελούν τις αποφασιστικές λέξεις. Κατά συνέπεια η Διακήρυξη της Γενεύης οριοθετεί, σε γενικές γραμμές, μόνο εκείνα τα Δικαιώματα του Παιδιού που πρέπει να τηρούνται αναλόγως των περιστάσεων, επίσης σε περιόδους έκτακτης ανάγκης. (Πανταζής, Μανιάτης, 2008).

Η Διακήρυξη αυτή αργότερα θα αναθεωρηθεί και θα συμπληρωθεί στα πλαίσια του Ο.Η.Ε. με μια νέα «*Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Παιδιού*». Διαφαίνεται να γίνεται δεκτό πως είναι αναγκαίο για την επίτευξη της πλήρους αναγνώρισης της ανθρώπινης αξιοπρέπειας το κράτος να αναλάβει ορισμένες υποχρεώσεις με τις οποίες αναγνωρίζεται το κοινωνικό δικαίωμα του ανθρώπου που αναγνωρίζεται πέρα από οποιαδήποτε έννοια φιλανθρωπίας και αποσκοπεί στο γενικότερο κοινωνικό συμφέρον. (Θωμόπουλος, 1982).

Η φιλοσοφία και η αποκρυστάλλωση μιας ιδιαίτερης ανάγκης φαίνεται από τις αρχές του 20ου αιώνα σε νομοθετήματα διαφόρων χωρών όπου υπήρχαν κοινωνικού περιεχομένου διατάξεις που αφορούσαν και την προστασία του ανήλικου όπως πολλά Συντάγματα πολλών χωρών. (Θωμόπουλος, 1982).

Μετά την λήξη του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου ιδρύεται το 1945 από τους νικητές ο ΟΗΕ, οργανισμός παγκόσμιας εμβέλειας, μεταξύ των κρατών του κόσμου με σκοπό τη συνεργασία στο Διεθνές Δίκαιο, την ασφάλεια, την οικονομική ανάπτυξη και την πολιτική ισότητα. Η Ελλάδα είναι από τα ιδρυτικά μέλη του (με ημερομηνία ένταξης την 25-10-1945). Έχοντας νωπές τις μνήμες και τις απώλειες του Β΄

Παγκοσμίου Πολέμου η Γενική Συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών ιδρύει το 1946 την UNICEF που ασχολείται με την προστασία των δικαιωμάτων του παιδιού και ειδικότερα με την ίση μεταχείρισή του, την υγεία και την εκπαίδευση. Οι περιοδικές (συνήθως ετήσιες) εκθέσεις της αφορούν την κατάσταση στην οποία βρίσκονται τα παιδιά ανά τον κόσμο. Ειδικότερα, δίνεται έμφαση στην προστασία των ευπαθών ομάδων.

Στο πρότυπο της Διακήρυξης των Δικαιωμάτων του Παιδιού της ΚτΕ ψηφίζεται το 1959 από τον Ο.Η.Ε. μια νέα, η οποία περιλαμβάνει δέκα κατευθυντήριες αρχές που αφορούν την ειδική προστασία, φροντίδα και αγωγή του παιδιού, την ασφάλισή του, αλλά και τη μέριμνα και την προστασία σε αυτό και τη μητέρα του. Η Διακήρυξη αναφέρεται επιπλέον στην επαρκή φροντίδα πριν και μετά τη γέννηση του, στο δικαίωμα διατροφής, στέγασης, αναψυχής και ιατρικής περίθαλψης, στο δικαίωμα εκπαίδευσης καθώς και στην προστασία του από την εκμετάλλευση και την παιδική εργασία. Η Διακήρυξη των Ηνωμένων Εθνών του 1959 ήταν περισσότερο διευρυμένη, καθώς περιλάμβανε δέκα αρχές, χωρίς όμως να δεσμεύει νομικά τα κράτη μέλη για την τήρηση και εφαρμογή τους.

3.1.1Η Διεθνής Σύμβαση των Δικαιωμάτων του Παιδιού.

Το 1979 ορίζεται από τον ΟΗΕ ως Διεθνές Έτος του Παιδιού και γίνεται μια προσπάθεια να υιοθετηθεί μια διεθνής συμφωνία η οποία θα προασπίζει τα δικαιώματα του παιδιού σε επίπεδο διεθνούς δικαίου. Μετά από μια δεκαετία, το 1989 ψηφίζεται η Διεθνής Σύμβαση των Δικαιωμάτων του Παιδιού (ΔΣΔΠ) από την ολομέλεια του ΟΗΕ. Στην Ελλάδα η κύρωση της ΔΣΔΠ γίνεται νόμος του κράτους με αυξημένη ισχύ το 1992 (Ν.2101/1992). Ένα από τα σημαντικότερα άρθρα που συμπεκνώνει το περιεχόμενο που αποδίδεται στην Πολιτεία για την προστασία των παιδιών είναι το αρ. 19 παρ. 1 σύμφωνα με το οποίο «Τα Συμβαλλόμενα Κράτη λαμβάνουν όλα τα κατάλληλα νομοθετικά, διοικητικά, κοινωνικά και εκπαιδευτικά μέτρα προκειμένου να προστατεύσουν το παιδί από κάθε μορφή βίας, προσβολής ή βιαιοπραγιών σωματικών ή πνευματικών, εγκατάλειψης ή παραμέλησης, κακής μεταχείρισης ή εκμετάλλευσης, συμπεριλαμβανομένης της σεξουαλικής βίας, κατά το χρόνο που βρίσκεται υπό την επιμέλεια των γονέων του ή του ενός από τους δύο, του

ή των νόμιμων εκπροσώπων του ή οποιουδήποτε άλλου προσώπου στο οποίο το έχουν εμπιστευθεί».³

Το άρθρο 5 της ΔΣΔΠ δίνει έμφαση στην υποχρέωση των Συμβαλλόμενων Κρατών να σέβονται το δικαίωμα και την υποχρέωση που έχουν οι γονείς, οι κηδεμόνες ή η κοινότητα, να παράσχουν στο παιδί «τον προσανατολισμό και τις κατάλληλες συμβουλές για την άσκηση των δικαιωμάτων που αναγνωρίζει η Σύμβαση». Καθιερώνεται ο θεσμός της γονικής μέριμνας. Επίσης, σημαντικό ως προς τη μελέτη μας το άρθρο 9 της ΔΣΔΠ που αναφέρεται στην υποχρέωση των κρατών μελών «να μεριμνούν ώστε το παιδί να μην αποχωρίζεται από τους γονείς του παρά τη θέλησή του...» (Ρομπόκου-Καραγιάννη, 2007).

Η ΔΣΔΠ θεωρείται ως ένα από τα σημαντικότερα κείμενα του διεθνούς συμβατικού δικαίου στον τομέα της διεθνούς προστασίας, το οποίο κατοχυρώνει ατομικά, πολιτικά, αλλά και οικονομικά, κοινωνικά και πολιτιστικά δικαιώματα, παρέχοντας σε θεσμικό επίπεδο την πλέον ολοκληρωμένη προστασία στα δικαιώματα του παιδιού (Νάσκου-Περράκη Π., Χρυσόγονος Κ., Ανθόπουλος Χ. επιμ. 2002).

Η Σύμβαση αναγνωρίζει ότι τα άτομα ηλικίας 0-18 ετών. Αποτελούν μια ξεχωριστή ομάδα ατόμων-πολιτών που χρήζουν ιδιαίτερης προστασίας, πέρα από αυτή που τους παρέχεται από άλλες διακηρύξεις ή συμβάσεις, λόγω της ανάγκης τους για ομαλή ψυχική, συναισθηματική και διανοητική ανάπτυξη σε ένα ασφαλές κοινωνικό περιβάλλον (Ρομπόκου-Καραγιάννη, 2007)

Η ΔΣΔΠ συμπυκνώνει την παιδική προστασία μέσα από τέσσερις βασικές αρχές:

- Η αρχή της μη διάκρισης όπως αναφέρεται στο άρθρο 2. Εδώ πρέπει να τονιστεί ότι πρόκειται για τη μη διάκριση στη μεταχείριση όμοιων περιπτώσεων (άμεση διάκριση) αλλά και από ουδέτερη μεταχείριση ανόμοιων περιπτώσεων όπως μια ευάλωτη κοινωνική ομάδα, όπως παιδιά με αναπηρία ή παιδιά πρόσφυγες (έμμεση διάκριση).
- Το βέλτιστο συμφέρον του παιδιού όπως αναφέρεται στο άρθρο 3. Αυτό αφορά τις αποφάσεις που λαμβάνονται σε νομοθετικές πρωτοβουλίες, σε δικαστήρια, σε διοικητικές πράξεις από δημόσιους και ιδιωτικούς φορείς

³ Η Διεθνής Σύμβαση των Δικαιωμάτων του Παιδιού είναι η πιο ευρέως αποδεκτή συμφωνία ανθρωπίνων δικαιωμάτων στον κόσμο. Έχει κυρωθεί μέχρι σήμερα από 196 κράτη δηλαδή από όλα πλην της Σομαλίας και των Η.Π.Α. (οι οποίες αν και την έχουν υπογράψει δε της έχουν προσδώσει νομική ισχύ)

https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%94%CE%B9%CE%BA%CE%B1%CE%B9%CF%8E%CE%BC%CE%B1%CF%84%CE%B1_%CF%84%CE%BF%CF%85_%CF%80%CE%B1%CE%B9%CE%B4%CE%B9%CE%BF%CF%8D

- Το δικαίωμα στη ζωή, την επιβίωση και την ελεύθερη ανάπτυξη της προσωπικότητας τους, το οποίο υποχρεώνει το κράτος να προστατεύει τα δικαιώματα του παιδιού σε αυτούς τους τρεις πλώνες.
- Τέλος, το δικαίωμα στην ακρόαση και τη συμμετοχή όπως πηγάζει από το άρθρο 12 και αφορά στα παιδιά που έχουν ανάλογα με την ηλικία τους την ωριμότητα να ακούγονται και να συμμετέχουν στις αποφάσεις που τους αφορούν.

3.1.2 Η Σύμβαση της Χάγης της 19^{ης} Οκτωβρίου 1996. Ένα ακόμη διεθνές κείμενο για την παιδική προστασία είναι η «Σύμβαση σχετικά με τη διεθνή δικαιοδοσία, το εφαρμοστέο δίκαιο, την αναγνώριση, την εκτέλεση και τη συνεργασία σε θέματα γονικής μέριμνας και μέτρων προστασίας των παιδιών», το οποίο έχει συναφθεί στις 19 Οκτωβρίου 1996 κατά τη Συνδιάσκεψη Ιδιωτικού Διεθνούς Δικαίου της Χάγης. Με την απόφαση 2008/431/EK του Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης εξουσιοδοτήθηκαν ορισμένα κράτη μέλη να κυρώσουν τη Σύμβαση αυτή καθώς είναι προς το συμφέρον της ΕΕ σε ζητήματα παιδικής προστασίας και έγινε μέρος της εθνικής νομοθεσίας με τον Ν. 4020/2011. Η σύμβαση αυτή έλαβε υπ' όψη την ανάγκη ενισχύσεως της προστασίας των παιδιών στις διεθνείς υποθέσεις. Καθώς τα συμβαλλόμενα μέρη ήθελαν να αποφύγουν συγκρούσεις μεταξύ των νομικών συστημάτων των χωρών που την υπέγραψαν σε ζητήματα σχετικά με τη διεθνή δικαιοδοσία, το εφαρμοστέο δίκαιο, την αναγνώριση και την εκτέλεση των μέτρων προστασίας των παιδιών και να τονίσουν τη σπουδαιότητα της διεθνούς συνεργασίας για την προστασία των παιδιών, επιβεβαίωσαν ότι το υπέρτερο συμφέρον του παιδιού πρέπει να είναι ζήτημα πρωταρχικής σημασίας. Επιπλέον, διαπιστώνοντας την αναγκαιότητα αναθεωρήσεως της Συμβάσεως της 5ης Οκτωβρίου 1961 για τη δικαιοδοσία των Αρχών και το εφαρμοστέο δίκαιο σε θέματα προστασίας των ανηλίκων, θέλησαν να θεσπίσουν κοινές διατάξεις για το σκοπό αυτό, λαμβάνοντας υπ' όψη τη (μεταγενέστερη) Σύμβαση του Οργανισμού των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα του Παιδιού, της 20ης Νοεμβρίου 1989.

Η παρούσα Σύμβαση, σύμφωνα με το Άρθρο 1, έχει ως αντικείμενο να καθορίζει το Κράτος του οποίου οι Αρχές έχουν διεθνή δικαιοδοσία για τη λήψη μέτρων που αποσκοπούν στην προστασία του προσώπου ή της περιουσίας του παιδιού, να καθορίζει το εφαρμοστέο από τις Αρχές αυτές κατά την άσκηση της διεθνούς δικαιοδοσίας τους δίκαιο, να καθορίζει το εφαρμοστέο στη γονική ευθύνη δίκαιο, να εξασφαλίζει την αναγνώριση και την εκτέλεση των μέτρων προστασίας σε

όλα τα Συμβαλλόμενα Κράτη, να εδραιώνει μεταξύ των Αρχών των συμβαλλομένων Κρατών την απαραίτητη συνεργασία για την πραγματοποίηση των σκοπών της παρούσας Συμβάσης. Να σημειωθεί ότι ο όρος «γονική ευθύνη» εδώ περιλαμβάνει τη γονική εξουσία ή κάθε άλλη ανάλογη σχέση εξουσίας που καθορίζει τα δικαιώματα, τις εξουσίες και τις υποχρεώσεις των γονέων, του επιτρόπου ή άλλων νόμιμων αντιπροσώπων σε σχέση με το πρόσωπο ή την παρουσία του παιδιού⁴.

Τα μέτρα όπως περιγράφονται στο άρθρο 3 περιλαμβάνουν ένα πλαίσιο παρεμβάσεων της πολιτείας για την προάσπιση της παιδικής προστασίας όπως την ανάθεση, την άσκηση και τη μερική ή ολική αφαίρεση της γονικής ευθύνης, καθώς και την ανάθεσή της σε τρίτον. Ακόμη, το δικαίωμα επιμελείας, που περιλαμβάνει δικαιώματα σχετιζόμενα με τη μέριμνα του προσώπου του παιδιού, την επιτροπεία, την κηδεμονία και τους ανάλογους θεσμούς, αλλά και το διορισμό και τα καθήκοντα κάθε προσώπου ή οργανισμού επιφορτισμένου με την επιμέλεια του προσώπου. Επιπλέον, την τοποθέτηση του παιδιού σε μια ανάδοχη οικογένεια ή σε κάποιο ίδρυμα ή την ανάληψη της επιμελείας αυτού από άλλο θεσμό και την επιτήρηση, από δημόσια Αρχή, της μέριμνας του παιδιού από κάθε πρόσωπο που έχει αναλάβει τη φροντίδα του.

Η σημασία της συγκεκριμένης σύμβασης έγκειται ότι δίνει τη δυνατότητα στην Αρχή να ζητήσει τη συνδρομή άλλου κράτους με το οποίο για παράδειγμα το παιδί μπορεί να έχει στενό δεσμό ώστε να εξασφαλισθεί με τον καλύτερο δυνατό τρόπο το συμφέρον του παιδιού. Σε ότι αφορά την παρούσα εργασία θα μπορούσε σε περίπτωση κακοποίησης ή παραμέλησης ενός παιδιού από τον ένα γονέα να ζητηθεί εφόσον το επιθυμεί ο άλλος γονέας και είναι κάτοικος εξωτερικού να δοθεί προσωρινά ή μόνιμα η γονική ευθύνη σε αυτόν, πάντα με την εποπτεία και επίβλεψη των αντίστοιχων δημοσίων υπηρεσιών και αρχών.

3.2 Η παιδική προστασία στο Συμβούλιο της Ευρώπης

Το Συμβούλιο της Ευρώπης (ΣτΕ) έχει μια ευρεία βάση καθορισμού προτύπων και κειμένων των οποίων ο σκοπός είναι η προώθηση και προστασία των δικαιωμάτων των παιδιών, συμπεριλαμβανομένης της προστασίας από κάθε μορφή βίας. Στο πλαίσιο του δικαίου του ΣτΕ, το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του

⁴ Για μια αναλυτική παρουσίαση της Σύμβασης βλέπετε και στο «Πρακτικό Εγχειρίδιο σχετικά με τη λειτουργία της Σύμβασης της Χάγης της 19^{ης} Οκτωβρίου 1996 σχετικά με τη διεθνή δικαιοδοσία, το εφαρμοστέο δίκαιο, την αναγνώριση, την εκτέλεση και τη συνεργασία σε θέματα γονικής μέριμνας και μέτρων προστασίας των παιδιών», 2018, Βέλγιο: Ευρωπαϊκή Επιτροπή

Ανθρώπου (ΕΔΔΑ) έχει υπογραμμίσει ότι το Άρθρο 8 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΕΣΔΑ) κατοχυρώνει πρωτίστως την υποχρέωση του κράτους να μην παρεμβαίνει στην οικογενειακή ζωή⁵. Ωστόσο, τα κράτη έχουν επίσης τη θετική υποχρέωση να λαμβάνουν τα αναγκαία μέτρα τόσο για την υποστήριξη των γονέων και των οικογενειών όσο και για την προστασία των παιδιών από πιθανή κακοποίηση. Τα παιδιά δεν πρέπει να χωρίζονται από τους γονείς τους παρά μόνο σε εξαιρετικές περιπτώσεις. Σε αυτές τις περιπτώσεις, πρέπει να διατηρούνται με κάθε τρόπο οι προσωπικές σχέσεις και, όταν κρίνεται σκόπιμο, να «ανασυντίθεται» η οικογένεια. Τα κράτη έχουν ευρύ περιθώριο εκτίμησης κατά τη λήψη της αρχικής απόφασης για χωρισμό των παιδιών από τους γονείς τους⁶. Το περιθώριο εκτίμησης μειώνεται σε συνάρτηση με τον χρόνο που τα παιδιά χωρίζονται από τους γονείς τους, και οι κρατικές αρχές πρέπει να προβάλλουν σοβαρούς λόγους για να τεκμηριώσουν την απόφασή τους για παράταση του χωρισμού⁷. Το ΕΔΔΑ εξετάζει εάν η διαδικασία λήψης αποφάσεων ήταν αμερόληπτη και εάν σε όλα τα εμπλεκόμενα μέρη δόθηκε η δυνατότητα να αναπτύξουν την επιχειρηματολογία τους.

Τα πλέον σημαντικά κείμενα στο ΣτΕ, είναι οι διεθνείς συμβάσεις, οι οποίες είναι νομικά δεσμευτικές πράξεις.

- **Η Ευρωπαϊκή Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου** η οποία έχει θεσπίσει και το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων. Πρόκειται για ένα γενικό κείμενο ανθρωπίνων δικαιωμάτων αλλά ορίζει στο Άρθρο το δικαίωμα σεβασμού της οικογενειακής ζωής.⁸ Τα φυσικά πρόσωπα (συμπεριλαμβανομένων των παιδιών) ή νομικά πρόσωπα που είναι θύματα παραβίασης των δικαιωμάτων και των εγγυήσεων που ορίζονται στη Σύμβαση μπορούν να υποβάλουν τις αιτήσεις τους προς το Δικαστήριο. Η παραβίαση πρέπει να έχει διαπραχθεί σε ένα από τα 47 κράτη που δεσμεύονται από τη Σύμβαση.
- **Η Σύμβαση του Συμβουλίου της Ευρώπης για την προστασία των παιδιών από την σεξουαλική εκμετάλλευση και κακοποίηση**, γνωστή και ως Σύμβαση του Lanzarote όπου και υπογράφηκε το 2007 και εν συνεχεία κυρώθηκε από την Ελλάδα με το νόμο 3727/2008. Συγκεκριμένα στο Άρθρο 5 με τίτλο *«Πρόσληψη, εκπαίδευση και αύξηση της ευαισθητοποίησης ατόμων που εργάζονται σε επαφή με τα παιδιά»* προβλέπεται ότι : Κάθε Μέρος θα λάβει τα απαραίτητα νομοθετικά ή άλλα μέτρα για

⁵ΕΔΔΑ, R.M.S. κατά Ισπανίας, Αριθ. 28775/12, 18 Ιουνίου 2013, σκέψη 69

⁶ΕΔΔΑ, Υ.Σ. κατά Ηνωμένου Βασιλείου, Αριθ. 4547/10, 13 Μαρτίου 2012, σκέψη 137

⁷ΕΔΔΑ, Υ.Σ. κατά Ηνωμένου Βασιλείου, Αριθ. 4547/10, 13 Μαρτίου 2012, ο.π.

⁸ Για περισσότερες πληροφορίες σχετικά με τη Σύμβαση αλλά και τα πρωτόκολλα που προστέθηκαν και τη συνοδεύουν μέχρι σήμερα https://www.echr.coe.int/Documents/Convention_ELL.pdf

να ενθαρρύνει την ενημέρωση για την προστασία και τα δικαιώματα των παιδιών ανάμεσα σε άτομα που έχουν τακτικές επαφές με παιδιά στους τομείς της εκπαίδευσης, της υγείας, της προστασίας, της δικαιοσύνης και της επιβολής του νόμου και σε χώρους που σχετίζονται με τον αθλητισμό, τον πολιτισμό και τις ψυχαγωγικές δραστηριότητες. Επιπλέον στο Άρθρο 7 «Προγράμματα ή μέτρα προληπτικής παρέμβασης» προβλέπεται ότι : κάθε Μέρος θα διασφαλίσει ότι τα άτομα που φοβάται πως μπορεί να διαπράξουν οποιοδήποτε από τα αδικήματα που καθορίζονται σύμφωνα με την παρούσα Σύμβαση θα μπορούν να έχουν πρόσβαση, όπου ενδείκνυται, σε αποτελεσματικά προγράμματα ή μέτρα παρέμβασης που έχουν σχεδιαστεί για να αξιολογούν και να προλαμβάνουν τον κίνδυνο διάπραξης αδικημάτων. Επίσης, συνοπτικά αναφέρεται ότι σε άλλα άρθρα ορίζεται η υποχρέωση συντονισμού των εμπλεκόμενων Υπηρεσιών παιδικής προστασίας για την ανάπτυξη ενός δικτύου συνεργασίας μεταξύ κοινωνικών υπηρεσιών, υγείας, αρχών επιβολής του νόμου και δικαστικών αλλά και εκπαιδευτικών υπηρεσιών. Ταυτόχρονα ενισχύεται η ενθάρρυνση της συνεργασίας μεταξύ των δημοσίων Υπηρεσιών, της κοινωνίας των πολιτών αλλά και του ιδιωτικού τομέα ώστε να αποτρέπεται η σεξουαλική εκμετάλλευση και κακοποίηση (Άρθρο 10, Εθνικά μέτρα συντονισμού και συνεργασίας). Ακόμη κάθε μέρος οφείλει να καθιερώσει αποτελεσματικά κοινωνικά προγράμματα και να δημιουργήσει διεπιστημονικές δομές για να παρέχει την απαραίτητη υποστήριξη στα θύματα (Άρθρο 11) αλλά και να λάβει τα απαραίτητα νομοθετικά ή άλλα μέτρα για να διασφαλίσει ότι οι κανόνες εμπιστευτικότητας που επιβάλλονται από την εσωτερική νομοθεσία σε ορισμένους επαγγελματίες που καλούνται να εργαστούν σε επαφή με παιδιά δεν αποτελούν εμπόδιο για την πιθανότητα, οι επαγγελματίες αυτοί, να απευθυνθούν σε υπηρεσίες υπεύθυνες για την προστασία του παιδιού σε οποιαδήποτε περίπτωση έχουν βάσιμους λόγους να πιστεύουν ότι ένα παιδί είναι θύμα σεξουαλικής εκμετάλλευσης ή κακοποίησης (Άρθρο 12). Τέλος, σύμφωνα με το Άρθρο 14, όταν οι γονείς ή τα άτομα που φροντίζουν το παιδί εμπλέκονται στη σεξουαλική εκμετάλλευση ή τη σεξουαλική κακοποίησή του/της, οι διαδικασίες επέμβασης που θα ακολουθούνται κατ' εφαρμογή του Άρθρου 11, παράγραφος 1 της Σύμβασης, θα περιλαμβάνουν: τη δυνατότητα απομάκρυνσης του φερόμενου ως δράστη, τη δυνατότητα απομάκρυνσης του θύματος από το οικογενειακό του/της περιβάλλον. Οι συνθήκες και η διάρκεια μιας τέτοιας απομάκρυνσης θα καθορίζονται σύμφωνα με το καλύτερο συμφέρον του παιδιού.

- Ο **Ευρωπαϊκός Κοινωνικός Χάρτης** είναι μια συνθήκη του Συμβουλίου της Ευρώπης που εγγυάται τα θεμελιώδη κοινωνικά και οικονομικά δικαιώματα ως αντιστάθμισμα της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα, η οποία

αναφέρεται σε αστικά και πολιτικά δικαιώματα. Εξασφαλίζει ένα ευρύ φάσμα καθημερινών ανθρωπίνων δικαιωμάτων σχετικά με την απασχόληση, τη στέγαση, την υγεία, την εκπαίδευση, την κοινωνική προστασία και την ευημερία. Ο Χάρτης δίνει ιδιαίτερη έμφαση στην προστασία εύάλωτων ατόμων, όπως τα παιδιά, για τα οποία κάνει ιδιαίτερη αναφορά ως υποκείμενα που χρήζουν ειδική κοινωνική προστασία, ειδικότερα από «σωματικούς και ηθικούς κινδύνους στους οποίους εκτίθενται»...επίσης «η πολιτεία πρέπει να προστατεύει τα παιδιά από την παραμέληση, τη βία και την εκμετάλλευση» αλλά και «να παρέχει το κράτος στα παιδιά την προστασία και την ειδική βοήθεια που χρειάζονται όταν στερούνται προσωρινά ή μόνιμα την οικογενειακή υποστήριξη»⁹ Απαιτεί να διασφαλίζεται η διάθεση των προαναφερθέντων δικαιωμάτων χωρίς διακρίσεις. Κανένα άλλο νομικό μέσο σε πανευρωπαϊκό επίπεδο δεν μπορεί να παράσχει μια τόσο εκτεταμένη και πλήρη προστασία των κοινωνικών δικαιωμάτων όπως αυτή που παρέχεται από τον Χάρτη, ο οποίος χρησιμεύει επίσης ως σημείο αναφοράς στο δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης. τα περισσότερα από τα κοινωνικά δικαιώματα του Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ βασίζονται στα σχετικά άρθρα του Χάρτη. Ως εκ τούτου, ο Χάρτης θεωρείται το Κοινωνικό Σύνταγμα της Ευρώπης και αποτελεί ουσιαστικό στοιχείο της αρχιτεκτονικής των ανθρωπίνων δικαιωμάτων της ηπείρου. την κοινωνική και οικονομική πλευρά των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή Κοινωνικών Δικαιωμάτων (ΕΕΚΔ) είναι ο φορέας που είναι αρμόδιος για την παρακολούθηση της συμμόρφωσης των κρατών μερών στον Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Χάρτη. Σύμφωνα με ένα πρωτόκολλο το οποίο τέθηκε σε ισχύ το 1998, μπορεί να κατατεθούν και καταγγελίες για παραβιάσεις του Χάρτη και από Μ.Κ.Ο.¹⁰

- Έμφαση στην προστασία των δικαιωμάτων με ειδική δράση για τα παιδιά έχει και η Σύσταση Αριθ. 1371 της 23^{ης} Απριλίου 1998 σχετικά με την κακοποίηση και παραμέληση των παιδιών. Στη Σύσταση αυτή τονίζονται βασικά ζητήματα σε επίπεδο κοινωνικής πολιτικής όπως στο να επικεντρωθούν τα κράτη σε πολιτικές πρόληψης και ενίσχυσης της φυσικής οικογένειας μέσω ενός ισχυρού δικτύου κοινωνικών υπηρεσιών αλλά και να δοθεί έμφαση στο θεσμό της αναδοχής και να γίνεται προσπάθεια τα παιδιά που απομακρύνονται από το οικογενειακό περιβάλλον να

⁹ Περισσότερες πληροφορίες σχετικά με τον Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Χάρτη, (αναθεωρημένη έκδοση) <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=090000168048b059> σελ. 12-13

¹⁰ Χαρακτηριστικό παράδειγμα παρέμβασης της Επιτροπής αποτελεί η από 29-05-2019 απόφασή της η οποία και υποδεικνύει στις ελληνικές αρχές την άμεση απομάκρυνση των αλλοδαπών παιδιών, συνοδευόμενων και ασυνόδευτων από κρατητήρια, προαναχωρησιακά κέντρα και Κέντρα Υποδοχής και ταυτοποίησης, τον διορισμό επιτρόπου και την αποτελεσματική λειτουργία του συστήματος επιτροπείας.

παραμένουν μαζί και να μην αποχωρίζονται. Επίσης τονίζεται η ανάγκη διασύνδεσης του σχολείου με κοινωνικές υπηρεσίες ώστε να εντοπίζονται γρήγορα περιστατικά κακοποίησης και παραμέλησης.

Επίσης, τα δύο καταστατικά όργανα του Οργανισμού, η Επιτροπή των Υπουργών και η Κοινοβουλευτική Συνέλευση έχουν επίσης υιοθετήσει έναν ευρύ κατάλογο συστάσεων και ψηφισμάτων (μη δεσμευτικών νομικά κειμένων) σχετικά με τα δικαιώματα των παιδιών.

3.3 Η παιδική προστασία στην Ευρωπαϊκή Ένωση

Η προαγωγή και προστασία των δικαιωμάτων του παιδιού είναι ένας από τους κύριους στόχους της ΕΕ, ο οποίος απέκτησε ακόμη μεγαλύτερη βαρύτητα με τη Συνθήκη της Λισαβόνας.

Το δίκαιο της ΕΕ δεν περιέχει διατάξεις που αφορούν την ουσιαστική εμπέλεια του δικαιώματος γονικής μέριμνας. Ορισμένες πράξεις της ΕΕ επιλαμβάνονται διασυνοριακών πτυχών του θέματος, όπως η αναγνώριση και η εκτέλεση αποφάσεων στα κράτη μέλη.

Τα δικαιώματα των παιδιών αποτελούν τμήμα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων τα οποία τόσο η Ευρωπαϊκή Ένωση, όσο και τα κράτη μέλη, δεσμεύονται να σέβονται και να εφαρμόζουν βάσει των διεθνών και των ευρωπαϊκών συνθηκών, ιδίως βάσει της ΔΣΔΠ και των Προαιρετικών Πρωτοκόλλων της, καθώς και βάσει των Αναπτυξιακών Στόχων της Χιλιετίας.

Η Ευρωπαϊκή Ένωση αναγνωρίζει ρητά τα δικαιώματα των παιδιών στον **Ευρωπαϊκό Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης**, ο οποίος περιλαμβάνει ατομικά, πολιτικά και κοινωνικά δικαιώματα και ψηφίστηκε στο τέλος του 2000 από τα τρία όργανα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο και η Ευρωπαϊκή Επιτροπή ειδικότερα στο άρθρο 24¹¹. Το άρθρο 24 του Χάρτη δηλαδή αναγνωρίζει ότι τα παιδιά είναι ανεξάρτητοι και αυτοτελείς κάτοχοι δικαιωμάτων. Επίσης αναγορεύει το υπέρτατο

¹¹ «Τα παιδιά έχουν δικαίωμα στην προστασία και φροντίδα που απαιτούνται για την καλή διαβίωσή τους... Σε όλες τις πράξεις που αφορούν τα παιδιά είτε επιχειρούνται από δημόσιες αρχές είτε από ιδιωτικούς οργανισμούς, πρωταρχική σημασία πρέπει να δίνεται στο συμφέρον του παιδιού ... Κάθε παιδί έχει (δικαίωμα να διατηρεί τακτικά προσωπικές σχέσεις και απευθείας επαφές με τους δύο γονείς του, εκτός εάν αυτό είναι αντίθετο προς το συμφέρον του)».

συμφέρον του παιδιού σε πρωταρχικό μέλημα των δημόσιων αρχών και των ιδιωτικών οργανισμών¹².

Με γνώμονα την αποφασιστική και ενισχυμένη προσήλωση στα δικαιώματα του παιδιού σύμφωνα με τη Συνθήκη της Λισαβόνας και τον Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων, η Επιτροπή φρονεί ότι είναι ώριμες οι συνθήκες για τη μετάβαση στο επόμενο στάδιο σε σχέση με τον μετασχηματισμό των στόχων πολιτικής σε δράσεις και αναφορικά με τα δικαιώματα του παιδιού και τον μετασχηματισμό των στόχων πολιτικής σε δράσεις.

Στο πλαίσιο του δικαίου της ΕΕ, η Οδηγία 2011/93/ΕΕ – η οποία υιοθετεί σε μεγάλο βαθμό την προσέγγιση που καθιερώνεται στη Σύμβαση Lanzarote – έχει στόχο την εναρμόνιση των κρατών μελών ως προς τη θέσπιση ελάχιστων ποινικών κυρώσεων για τα διάφορα αδικήματα σεξουαλικής κακοποίησης. Η Ευρωπαϊκή Οδηγία 2011/93/ΕΕ σχετικά με την «καταπολέμηση της σεξουαλικής κακοποίησης και εκμετάλλευσης των παιδιών και της παιδικής πορνογραφίας» αποτελεί και μέρος της εθνικής νομοθεσίας στην Ελλάδα με τον Ν.4267/2014.

Σύμφωνα με το Άρθρο 3 της οδηγίας αυτής, τα κράτη μέλη οφείλουν να λαμβάνουν τα αναγκαία μέτρα ποινικού δικαίου ώστε να εξασφαλίζεται ο κολασμός διαφόρων μορφών σεξουαλικής κακοποίησης, όπως ο εξαναγκασμός του παιδιού να γίνει μάρτυρας σεξουαλικών πράξεων, ή η σεξουαλική κακοποίηση και η τέλεση σεξουαλικών πράξεων με παιδί. Με το Άρθρο 19 τα κράτη μέλη προβαίνουν στις απαραίτητες ενέργειες προκειμένου να διασφαλίσουν την προστασία των παιδιών που καταγγέλλουν περιπτώσεις κακοποίησης εντός του οικογενειακού τους περιβάλλοντος. Στο Άρθρο 20 προβλέπονται τρόποι για την προστασία των παιδιών θυμάτων στα πλαίσια ποινικών ερευνών και διαδικασιών. Έτσι πρέπει τα κράτη μέλη να λαμβάνουν τα αναγκαία μέτρα στο οικείο δικαστικό σύστημα, ώστε οι αρμόδιες αρχές να διορίζουν ειδικό εκπρόσωπο για το παιδί-θύμα, στην περίπτωση που, σύμφωνα με την εθνική νομοθεσία, οι δικαιούχοι της γονικής μέριμνας αποκλείονται από την εκπροσώπηση του παιδιού λόγω σύγκρουσης συμφερόντων μεταξύ αυτών και του παιδιού-θύματος ή στην περίπτωση που το παιδί είναι ασυνόδευτο ή αποχωρισμένο από την οικογένειά του. Η οδηγία προβλέπει αυστηρότερες ποινές εάν τα αδικήματα διαπράττονται από πρόσωπα που έχουν θέση εμπιστοσύνης επάνω σε ιδιαίτερος ευάλωτα παιδιά ή/και μέσω της χρήσης εξαναγκασμού. Επίσης, τα κράτη

¹²https://www.europarl.europa.eu/charter/pdf/text_el.pdf

μέλη οφείλουν να εξασφαλίζουν ότι η ποινική δίωξη υπόπτων για κακοποίηση κινείται αυτεπάγγελτα και ότι στους δράστες που έχουν καταδικαστεί για εγκλήματα σεξουαλικής κακοποίησης επιβάλλεται απαγόρευση άσκησης επαγγελματικών δραστηριοτήτων που περιλαμβάνουν άμεσες ή τακτικές επαφές με παιδιά.

Σε επίπεδο προγραμμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ένα από τα σημαντικότερα προγράμματα στήριξης παιδιών, νέων αλλά και γυναικών είναι το πρόγραμμα «Δάφνη». Το πρόγραμμα «Δάφνη», το οποίο δημιουργήθηκε το 1997, έχει καθιερωθεί ως το μοναδικό ευρωπαϊκό πρόγραμμα για την καταπολέμηση της βίας κατά των γυναικών, των παιδιών και των εφήβων. Έπειτα από διαβούλευση που πραγματοποιήθηκε το 1997 με εκπροσώπους ΜΚΟ, του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και της Επιτροπής, με ειδικούς του τομέα της προστασίας της νεότητας και μέλη των δικαστικών συστημάτων, θεσπίστηκε, το ίδιο έτος, η «πρωτοβουλία Δάφνη» με στόχο την προώθηση της δράσης των ΜΚΟ για τη βελτίωση της συνεργασίας σε ευρωπαϊκό επίπεδο. Στην πρωτοβουλία, που ήταν ανοικτή σε όλα τα κράτη μέλη, δόθηκε έμφαση στην έρευνα, τη συλλογή και την ανάλυση δεδομένων, τον προσδιορισμό και την ανταλλαγή ορθών πρακτικών, την κατάρτιση, την ανταλλαγή δεδομένων και τη δικτύωση, τις εκστρατείες ευαισθητοποίησης και πληροφόρησης, τις άμεσες δράσεις στήριξης των θυμάτων βίας και την κατάρτιση μέσω πολιτικής και πρακτικών μηχανισμών.

Από το 2000, η πρωτοβουλία Δάφνη μετατράπηκε σε ένα πολυετές πρόγραμμα που κάλυπτε την περίοδο 2000-2003, ένα πρόγραμμα που προσέλκυσε πολύ το ενδιαφέρον τόσο της Ευρωπαϊκής Ένωσης όσο και διαφόρων διεθνών αρχών που ήθελαν να συμβάλουν στην καταπολέμηση της σεξουαλικής εκμετάλλευσης των παιδιών για εμπορικούς σκοπούς. Τα προγράμματα «Δάφνη II» και «Δάφνη III» ξεκίνησαν το 2004 και το 2007 αντίστοιχα. Το πρόγραμμα «Δάφνη III (2007-2013)» εντασσόταν στο πλαίσιο του γενικού προγράμματος «Θεμελιώδη δικαιώματα και δικαιοσύνη». Ο γενικός στόχος του προγράμματος «Δάφνη III» είναι να συμβάλει στην προστασία των παιδιών, των νέων και των γυναικών από όλες τις μορφές βίας και να επιτύχει υψηλό επίπεδο προστασίας της υγείας, της ευημερίας και της κοινωνικής συνοχής, ευνοώντας την ανάπτυξη των κοινοτικών πολιτικών και, ειδικότερα, αυτών που αφορούν τη δημόσια υγεία, τα ανθρώπινα δικαιώματα και την ισότητα των φύλων, καθώς και ενθαρρύνοντας τις ενέργειες που αποσκοπούν στην προστασία των δικαιωμάτων των παιδιών και την καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων και της σεξουαλικής εκμετάλλευσης. Στο πρόγραμμα μπορούν να

συμμετέχουν ΜΚΟ, δημόσιες αρχές και ιδρύματα (κυρίως τα πανεπιστήμια και τα ερευνητικά ινστιτούτα των 27 κρατών μελών της ΕΕ).¹³

Τέλος, αξίζει να σημειωθεί ότι στα πλαίσια των κρατών μελών της ΕΕ δεν υπάρχει υποχρεωτικότητα για ένα ολοκληρωμένο σύστημα παιδικής προστασίας. Το κάθε κράτος μέλος βέβαια έχει το δικό του εθνικό νομοθετικό πλαίσιο που δημιουργεί (ή πρέπει να δημιουργεί) ένα ασφαλές περιβάλλον για τα παιδιά. Πρέπει να διασφαλίσει τον σεβασμό, την προστασία και την εκπλήρωση των δικαιωμάτων του παιδιού σύμφωνα με τις αρχές και τις διατάξεις της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών για τα δικαιώματα του παιδιού (ΔΣΔΠ). Εκτός από την ανάπτυξη καταστατικών για τα δικαιώματα των παιδιών, είναι σημαντικό να αντικατοπτρίζουν όλες οι επιμέρους νομοθεσίες, όπως αυτές στον τομέα της εκπαίδευσης, της υγείας και της δικαιοσύνης, τις αρχές και τα πρότυπα του ΟΗΕ.

Αρκετά κράτη μέλη, όπως η Εσθονία, η Ιρλανδία, η Μάλτα, η Ολλανδία και η Σλοβακία, αναθεωρούν ή έχουν πρόσφατα αναθεωρήσει ή αναδιαρθρώσει τα συστήματα παιδικής προστασίας τους, συμπεριλαμβανομένων των νομοθετικών πλαισίων. Στη Μάλτα, για παράδειγμα, αυτό οδήγησε στην έγκριση του νόμου για την προστασία του παιδιού το 2014.

Σημαντικά ευρήματα για την παιδική προστασία στην ΕΕ:

Ο Οργανισμός Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης κατά την αποτίμηση της υπάρχουσας κατάστασης σε ότι αφορά την παιδική προστασία στην Ευρωπαϊκή Ένωση διαπιστώνει ότι δεν υπάρχει σε όλα τα κράτη μέλη της ΕΕ ενιαία νομοθεσία σε ζητήματα προστασίας των παιδιών.

Σε ό,τι αφορά τις επιμέρους εθνικές νομοθεσίες φαίνεται ότι αυτές στοχεύουν σε συγκεκριμένες ομάδες παιδιών ή / και συγκεκριμένα ζητήματα προστασίας των παιδιών, καθώς φαίνεται ότι επιμέρους νομοθετικές πρωτοβουλίες, δεν είναι πάντοτε ευθυγραμμισμένες με την πρωταρχική εθνική νομοθεσία για την προστασία των παιδιών.

Στα ομοσπονδιακά κράτη μέλη και στα κράτη με αυτόνομες κοινότητες οι περιφερειακές νομοθεσίες δεν εναρμονίζονται πάντοτε, οδηγώντας σε ανισότητες στη διαθεσιμότητα και / ή πρόσβαση σε υπηρεσίες (κυρίως κοινωνικές) εντός ενός κράτους μέλους.

¹³Για περισσότερες πληροφορίες σχετικά με το πρόγραμμα, αιτιολογικές εκθέσεις και πρόταση ψηφίσματος στο <https://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?reference=A7-2012-0006&type=REPORT&language=EL&redirect>

Ο κατακερματισμός και οι περιορισμοί στα εθνικά νομικά πλαίσια διατηρούν περιορισμούς σε ζητήματα παιδικής προστασίας για ορισμένες ομάδες παιδιών που αντιμετωπίζουν ιδιαίτερες προκλήσεις από την πρόσβαση σε ορισμένα δικαιώματα και τη λήψη επαρκών και ποιοτικών υπηρεσιών όπως:

1. παιδιά με αναπηρίες
2. παιδιά που ανήκουν σε εθνοτικές μειονότητες
3. παιδιά στα συστήματα δικαιοσύνης ανηλίκων
4. παράτυπων μεταναστών
5. ασυνόδευτα και χωρισμένα από τις οικογένειες τους παιδιά.

Δεκαοκτώ κράτη μέλη της ΕΕ διαθέτουν ένα ενιαίο νομοθετικό κείμενο που εμπεριέχει την παιδική προστασία, το οποίο αφορά την αναγνώριση, παραπομπή και αξιολόγηση παιδιών θυμάτων βίας, κακοποίησης και παραμέλησης. Τα νομοθετήματα αυτά περιέχουν διατάξεις σχετικά με τη μεταχείριση των παιδιών που στερούνται γονικής μέριμνας που εμπίπτουν στην προστασία του κράτους.¹⁴

¹⁴Για μια πλήρη εικόνα σχετικά με το ποιες χώρες μέλη της ΕΕ έχουν θεσπίσει ενιαία νομοθεσία για την παιδική προστασία βλ. σχετικό πίνακα διαθέσιμο στην Ιστοσελίδα του Οργανισμού Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (FRA) <https://fra.europa.eu/en/publication/2015/mapping-child-protection-systems-eu/national-law>

Κεφάλαιο 4^ο

Το θεσμικό και νομικό πλαίσιο της παιδικής προστασίας στην Ελλάδα

4.1 Σημαντικές νομοθετικές πρωτοβουλίες στην αυγή του 20^{ου} αιώνα

Στις αρχές του 20^{ου} αιώνα οι νομοθετικές πρωτοβουλίες των ελληνικών κυβερνήσεων εστιάζουν κυρίως στην υγεία και προστασία από την εργασία. Φαίνεται λογικό, καθώς παγκόσμια, η συζήτηση για παιδική κακοποίηση ξεκινά πολύ αργότερα, μετά τα μέσα του 20^{ου} αιώνα με το «*σύνδρομο του κακοποιημένου παιδιού*», το οποίο αναφερόταν κυρίως στην . Η κοινωνική πολιτική της υγείας της παιδικής ηλικίας και οι εθνικοί φόβοι συμπλέκονται και πρέπει υπό αυτό το πρίσμα να κατανοηθούν ώστε να ερμηνευτούν οι ιδεολογίες, οι πολιτικές αποφάσεων και οι κοινωνικές αντιλήψεις για αυτή. Όπως επιπλέον παρατηρούν οι Θεοδώρου & Καρακατσάνη (2010) η βελτίωση των πρακτικών υγείας του πληθυσμού περνάει μέσα από την παρέμβαση του κράτους στον ιδιωτικό τομέα. Έτσι, παρατηρούν ότι κατοικία, τροφή και υγιεινή των παιδιών (στην συγκεκριμένη περίπτωση που μελετάμε) περνάει από την ιδιωτική στη δημόσια σφαίρα.

Μια τέτοια παρέμβαση του κράτους σε ζητήματα παιδικής προστασίας στην Ελλάδα ξεκίνησε από τη νομοθεσία του Ελευθερίου Βενιζέλου στις αρχές του 20^{ου} αιώνα. Εκτός από τις νομοθετικές ρυθμίσεις του για την κοινωνική προστασία στην παιδική και γυναικεία εργασία (Νόμος 4029 του 1912 «*περί εργασίας γυναικών και ανηλίκων*»). Με τα Βασιλικά Διατάγματα Β.Δ. του 1908 «*Περί συστάσεως εν τω Υπουργείω των εκκλησιαστικών και της Δημοτικής εκπαιδεύσεως Γραφείου της Σχολικής Υγιεινής*», Β.Δ. 26-09-1911, και Β.Δ.16-04-1915 «*περί έργων των διευθυντών, επιθεωρητών και ιατρών των σχολείων*» δημιουργούνται μια σειρά από δημόσιους λειτουργούς, όπως ο σχολίατρος που είναι επιφορτισμένος, μεταξύ άλλων, με την εξακρίβωση της πνευματικής και σωματικής υγείας των μαθητών, με τα μέτρα διατήρησης της υγείας των μαθητών. Σημαντικός επίσης, είναι και ο θεσμός της σχολικής νοσοκόμας η οποία επιθεωρούσε την καθαριότητα των μαθητών, ανίχνευε ύποπτα κρούσματα ασθενειών και μεριμνούσε για τη θεραπεία των δερματικών παθήσεων ενώ παράλληλα πραγματοποιούσε μετρήσεις. (Θεοδώρου & Καρακατσάνη, 2010). Επιπλέον, συστηματοποιήθηκαν οι απολυμάνσεις που επεκτάθηκαν και στα σπίτια των μαθητών. Αποτέλεσμα αυτής της επιστημονικής

σχολικής προφυλακτικής ήταν ο περιορισμός των ποσοστών παιδικής θνησιμότητας από το 34,2% το 1915 στο 23% το 1920. (Θεοδώρου & Καρακατσάνη, 2010, οπ. αν. στον Λαμπαδάριο, 1934). Πρόκειται για μια πολύ σημαντική βελτίωση της ευζωίας των παιδιών στην Ελλάδα εάν αναλογιστεί κανείς ότι αυτή η μεταβολή επήλθε σε διάστημα μόλις πέντε ετών.

Μεταπολιτευτικά, στην ελληνική έννομη τάξη το νομοθετικό πλαίσιο για την παιδική προστασία βρίσκεται σε ένα μεγάλο αριθμό νόμων και διατάξεων άλλοτε πιο γενικοί, όπως το Σύνταγμα και άλλοτε πιο ειδικοί όπως ο Αστικός Κώδικας στο μέρος του Οικογενειακού Δικαίου αλλά και ο Ποινικός Κώδικας καθώς και ειδικά Νομοθετήματα όπως ο νόμος για την Ενδοοικογενειακή Βία. Αυτό συμβαίνει γιατί σε σχέση με άλλες χώρες της ΕΕ δεν υπάρχει ένα ενιαίο νομοθετικό πλέγμα για την παιδική προστασία.

4.2 Το Σύνταγμα της Ελλάδας

Το Σύνταγμα της Ελλάδας στις διατάξεις για τις πρωταρχικές υποχρεώσεις τις πολιτείας και συγκεκριμένα στο Άρθρο 2 παρ. 1 αναφέρεται στον σεβασμό και την προστασία της αξίας του ανθρώπου. Στο Άρθρο 5 παρ. 1&2 αναφέρεται στην ελεύθερη ανάπτυξη της προσωπικότητας. Στο Άρθρο 21 και παρ. 1&3 αναφέρεται, μεταξύ άλλων, στην προστασία της οικογένειας και της παιδικής ηλικίας οι οποίες τελούν υπό την ευθύνη του κράτους. Επιπλέον, το κράτος πρέπει να λαμβάνει μέτρα για την προστασία της νεότητας.

4.30 Αστικός Κώδικας

Ο Αστικός Κώδικας στο βιβλίο τέταρτο που αναφέρεται στο οικογενειακό δίκαιο και συγκεκριμένα στο κεφάλαιο ενδέκατο που αναφέρεται στις σχέσεις γονέων και παιδιών εισάγει κάποιες έννοιες που είναι απαραίτητες για την κατανόηση της σπουδαιότητας της παιδικής προστασίας στην οικογένεια.

Στο αρ. 1510 ΑΚ αναφέρεται *«Η μέριμνα για το ανήλικο τέκνο είναι καθήκον και δικαίωμα των γονέων (γονική μέριμνα), οι οποίοι την ασκούν από κοινού»* επίσης με το Ν.4356/2015 *«Σύμφωνο συμβίωσης, άσκησης δικαιωμάτων, ποινικές και άλλες διατάξεις»* στο αρ. 11 για τη γονική μέριμνα αναφέρεται ότι ομοίως *«για τέκνο που γεννήθηκε κατά τη διάρκεια συμφώνου συμβίωσης ή μέσα σε 300 ημέρες μετά από τη λύση ή ακύρωση του συμφώνου, αυτή ανήκει και στους δύο γονείς και ασκείται από κοινού»*.

Στο αρ. 1511 ΑΚ αναφέρεται ότι «Κάθε απόφαση των γονέων σχετικά με την άσκηση της γονικής μέριμνας πρέπει να αποβλέπει στο συμφέρον του παιδιού». Στο ίδιο ορίζεται ότι και κάθε απόφαση του δικαστηρίου που αφορά στην ανάθεση της γονικής μέριμνας ή τον τρόπο άσκησής της πρέπει να σέβεται την ισότητα μεταξύ των γονέων και να μην κάνει διακρίσεις λόγω φύλου, φυλής, γλώσσας, θρησκείας, ιθαγένειας, εθνικής και κοινωνικής προέλευσης ή περιουσίας. Επιπλέον, πρέπει να ζητείται και να συνεκτιμάται, ανάλογα με την ωριμότητα του η γνώμη του τέκνου για κάθε απόφαση σχετικά με τη γονική μέριμνα. Βλέπουμε ότι σε πολλά σημεία του ο ΑΚ διαπνέεται από τις βασικές αρχές της ΔΣΔΠ.

Στο αρ. 1518 ΑΚ αναφέρεται η επιμέλεια του προσώπου του τέκνου και τι περιλαμβάνει, δηλαδή κυρίως την ανατροφή, την επίβλεψη, τη μόρφωση και την εκπαίδευση του, καθώς και τον προσδιορισμό του τόπου της διαμονής του. Σε αυτό το σημείο ορίζεται ότι στην ανατροφή του παιδιού οι γονείς οφείλουν να το ενισχύουν ανεξάρτητα από το φύλο να αναπτύσσει υπεύθυνα και με κοινωνική συνείδηση την προσωπικότητά του. Τα σωφρονιστικά μέτρα που του επιβάλλονται επιτρέπονται μόνο εφόσον είναι παιδαγωγικά αναγκαία και δεν θίγουν την αξιοπρέπεια του παιδιού ενώ σε ό,τι αφορά την εκπαίδευση και τη μόρφωσή του πρέπει να λαμβάνουν υπόψη τις ικανότητές του και τις προσωπικές του κλίσεις. Για το λόγο αυτό πρέπει να συνεργάζονται με το σχολείο και όταν υπάρχει ανάγκη να ζητούν τη συνδρομή των αρμόδιων κρατικών υπηρεσιών.

Βλέπουμε επομένως ότι η έννοια της γονικής μέριμνας είναι ευρύτερη από την έννοια της επιμέλειας, δηλαδή μπορεί ένας από τους δύο γονείς που έχει τη γονική μέριμνα να μην έχει και την επιμέλεια του παιδιού, σίγουρα όμως όποιος έχει την επιμέλεια του παιδιού ασκεί και τη γονική μέριμνα. Η γονική μέριμνα αφορά τα σοβαρά ζητήματα που σχετίζονται με την επιμέλεια του παιδιού, τη διαχείριση της περιουσίας του και την εκπροσώπησή του ενώ η επιμέλεια περιλαμβάνει όλα τα καθημερινά ζητήματα που σχετίζονται με την ανατροφή, την εκπαίδευση και τον τόπο διαμονής (Ευρετήριο Ισχύουσας Νομοθεσίας για την Κακοποίηση και Παραμέληση των Παιδιών).

Το αρ. 1532 ΑΚ προβλέπει τις συνέπειες κακής άσκησης της γονικής μέριμνας αποσαφηνίζοντας ότι η επιμέλεια του παιδιού είναι λειτουργήμα και εάν συνειδητά ή ασυνείδητα (όταν δε μπορούν να ανταποκριθούν σε αυτό το λειτουργήμα) δεν ασκείται σωστά μπορεί ο άλλος γονέας, πλησιέστεροι συγγενείς, ο εισαγγελέας είτε αυτεπαγγέλτως να διαταχθεί οποιοδήποτε πρόσφορο μέτρο. Το δικαστήριο που θα

επιληφθεί περιπτώσεων κακής άσκησης της γονικής μέριμνας μπορεί να αφαιρέσει ολικά ή μερικά την άσκηση της γονικής μέριμνας και να αναθέσει την πραγματική φροντίδα του παιδιού ολικά ή μερικά σε τρίτο ή να ορίσει επίτροπο.

Το άρθρο 1532 Α.Κ., που ρυθμίζει τους όρους και τις προϋποθέσεις αφαίρεσης της επιμέλειας ή ακόμη και της γονικής μέριμνας, αναθέτει στον δικαστικό λειτουργό μια εξαιρετικής σημασίας και βαρύτητας αλλά ταυτοχρόνως και ιδιαίτερα λεπτή αποστολή (Ζαγοραίος, 2015). Η αποστολή αυτή έγκειται στην προστασία του ανυπεράσπιστου/κακοποιημένου/παραμελημένου ανηλίκου όχι από τρίτους που επιβουλεύονται την οικογενειακή του γαλήνη αλλά κατ' εφαρμογή της συνταγματικώς κατοχυρωμένης προστασίας της παιδικής ηλικίας από τους ίδιους τους γονείς ή κηδεμόνες τους (Ζαγοραίος, 2015). Συμπεραίνεται επομένως ότι δικαστής και εισαγγελέας καλούνται να γίνουν ένας ξεχωριστός συνήγορος του παιδιού που θα εξισορροπήσει ανάμεσα στο σεβασμό στην οικογένεια και στην επέμβαση της Πολιτείας και θα φτάσει, αν χρειαστεί μέχρι το «διαζύγιο» του ανηλίκου από τους γονείς του.

Ο Ζαγοραίος (2015) παρατηρεί ότι η έννοια του συμφέροντος του παιδιού αποτελεί την πρυτανεύουσα αρχή στο δίκαιο της γονικής μέριμνας, είναι διάταξη κλειδί για την ερμηνεία του και διαρρέει σαν ηλεκτρικό ρεύμα όλες τις διατάξεις περί ανηλίκων του οικογενειακού δικαίου.

Το άρθρο όμως για την παιδική προστασία προβλέπει σε εξαιρετικά επείγουσες περιπτώσεις όπου υπάρχει κίνδυνος σωματικής ή ψυχικής υγείας τους παιδιού ο εισαγγελέας μπορεί να διατάξει οποιοδήποτε πρόσφορο μέτρο για την προστασία του μέχρι να αποφασίσει το δικαστήριο για τα παραπάνω ζητήματα, στο οποίο όμως πρέπει να απευθύνεται εντός τριάντα ημερών.

4.4 Ο Ποινικός Κώδικας

Σε ότι αφορά την παιδική προστασία ο Ποινικός Κώδικας περιλαμβάνει ορισμένα άρθρα που αφορούν αυτοτελώς αδικήματα κατά παιδιών και δεν υπάρχει αυτοτελές αδίκημα για την κακοποίηση και παραμέληση παιδιών. Υπάρχουν πολλά άρθρα που όταν στρέφονται κατά ανηλίκων συνιστούν επιβαρυντική περίπτωση, δηλαδή τιμωρούνται αυστηρότερα από ότι εάν προσβάλλουν ενήλικο άτομο. Στα πλαίσια της παρούσας εργασίας κρίνεται σκόπιμο να αναφερθούν κυρίως άρθρα του ΠΚ που αφορούν εγκλήματα που τελούνται από εκείνους που έχουν την επιμέλεια ή ιδιαίτερη νομική υποχρέωση με το ανήλικο θύμα.

Στο Ειδικό μέρος του ΠΚ και συγκεκριμένα στο 15^ο Κεφάλαιο που αφορά τα «Εγκλήματα κατά της ζωής και προσβολές του εμβρύου», στα Εγκλήματα κατά βλάβης της ζωής του ανθρώπου, υπάρχουν άρθρα όπως το 303 ΠΚ «Παιδοκτονία», 304^A «Σωματική βλάβη εμβρύου ή νεογνού». Στα εγκλήματα διακινδύνευσης της ζωής το αδίκημα της «Εκθεσης» (Άρθρο 306 ΠΚ) μεταξύ άλλων προβλέπεται ότι «όποιος αφήνει αβοήθητο ένα πρόσωπο που το έχει στην προστασία του ή που έχει υποχρέωση να το διατρέφει και να το περιθάλπει προβλέπει ανάλογα με την προκληθείσα σωματική βλάβη από φυλάκιση τουλάχιστον έξι μηνών έως και μέχρι δέκα ετών κάθειρξη. για όποιον εκθέτει πρόσωπο το οποίο έχει στην προστασία του ή που έχει υποχρέωση να το διατρέφει και να το περιθάλπει».

Στο 16^ο κεφάλαιο στα εγκλήματα κατά της σωματικής ακεραιότητας το Άρθρο 312 «Σωματική βλάβη αδυνάμων ατόμων» που ορίζει στην παρ. 1 τιμωρία για όποιον προκαλεί σωματική κάκωση ή βλάβη της υγείας σε ανήλικο ή σε πρόσωπο που δεν μπορεί να υπερασπίσει τον εαυτό του, εφόσον τα πρόσωπα αυτά βρίσκονται υπό την επιμέλεια ή την προστασία του δράστη βάσει νόμου, δικαστικής απόφασης ή πραγματικής κατάστασης. Μάλιστα ανάλογα με το είδος της βλάβης (σωματική βλάβη, επικίνδυνη σωματική βλάβη, βαριά σωματική βλάβη και θανατηφόρα σωματική βλάβη) η ποινή αυξάνεται από φυλάκιση τουλάχιστον ενός έτους μέχρι κάθειρξη. Επιπλέον με την πρόκληση σωματικής βλάβης σε βάρος ανήλικου κατά την παράγραφο 1 στοιχείο α' του Άρθρου 312 εξομοιώνεται και η τέλεση των πράξεων των παραγράφων 1 έως 3 ενώπιον ανήλικου (παρ.4). Ακόμη με την πρόκληση βαριάς σωματικής βλάβης εξομοιώνεται και η μεθοδευμένη πρόκληση έντονου σωματικού πόνου ή σωματικής εξάντλησης επικίνδυνης για την υγεία, ή ψυχικού πόνου ικανού να επιφέρει σοβαρή ψυχική βλάβη, ιδίως με την παρατεταμένη απομόνωση σε βάρος των αδυνάμων προσώπων της πρώτης παραγράφου.

Στο 18^ο κεφάλαιο που αφορά τα εγκλήματα κατά της προσωπικής ελευθερίας χαρακτηριστικό της πρόνοιας του ποινικού νομοθέτη για την παιδική προστασία είναι το άρθρο 330 που αφορά στην παράνομη βία. Έτσι με βάση το συνδυασμό των παρ.1&2 συνιστά επιβαρυντική περίπτωση και τιμωρείται αυστηρότερα όποιος με σωματική βία ή απειλή σωματικής βίας ή άλλης παράνομης πράξης ή παράλειψης εξαναγκάζει άλλον σε πράξη, παράλειψη ή ανοχή για τις οποίες ο παθών (ανήλικος) δεν έχει υποχρέωση, ανεξάρτητα αν το απειλούμενο κακό στρέφεται εναντίον εκείνου που απειλείται ή κάποιου από τους οικείους του. Η αυστηρότητα έγκειται στην παρ. 2 που ορίζει μεταξύ άλλων ότι : εάν η πράξη της προηγούμενης παραγράφου τελείται

σε βάρος ανηλίκου ή προσώπου που δεν μπορεί να υπερασπίσει τον εαυτό του, εφόσον τα πρόσωπα αυτά βρίσκονται υπό την επιμέλεια ή την προστασία του δράστη βάσει νόμου, δικαστικής απόφασης ή πραγματικής κατάστασης, επιβάλλεται φυλάκιση τουλάχιστον έξι μηνών (αντί μέχρι δύο ετών ή φυλάκιση που ισχύει σε οποιαδήποτε άλλη περίπτωση παθόντα). Δηλαδή το αδίκημα επισύρει πιο αυστηρή ποινή εφόσον ο παθών είναι ανήλικος και ο δράστης έχει την επιμέλεια ή προστασία αυτού. Εν συντομία αναφέρεται ότι το ίδιο ισχύει και για την Απειλή (άρθρο 333 Π.Κ.) που και πάλι το αδίκημα επισύρει πιο αυστηρή ποινή εάν ο παθών είναι ανήλικος και ο δράστης έχει την επιμέλεια αυτού.

Σαν ένα γενικό συμπέρασμα μπορούμε να πούμε ότι ο νέος Ποινικός Κώδικας με βάση τον Νόμο 4619/2019 διαπνέεται από μια αυστηρότερη ποινική αντιμετώπιση όσων τελούν εγκλήματα σε βάρος των ατόμων που έχουν την επιμέλειά τους και τελούν υπό την προστασία τους, κάτι που δείχνει και την αυστηρότητα σε ζητήματα παιδικής προστασίας αλλά και μεταξύ συντρόφων. Φαίνεται ότι τα ζητήματα αυτά έχουν αρχίσει να γίνονται πιο επιτακτικά μετά τα δεδομένα που δημιούργησε ο Νόμος 3500/2006 για την Ενδοοικογενειακή Βία ο οποίος και παρατίθεται στην συνέχεια.

4.5 Ο Ν. 3094/2003 για τον βοηθό Συνηγόρου του Πολίτη- Κύκλος δικαιωμάτων του παιδιού

Ο Συνηγόρος του Πολίτη είναι μία ανεξάρτητη αρχή που δημιουργήθηκε το 1997 για να προστατεύει τα δικαιώματα των πολιτών. Ελέγχεται μόνο από τη Βουλή των Ελλήνων και οι υπηρεσίες του είναι δωρεάν. Ένα από τα τμήματα του Συνηγόρου του Πολίτη είναι ο Κύκλος Δικαιωμάτων του Παιδιού που έχει αναλάβει το ρόλο του Συνηγόρου του Παιδιού στην Ελλάδα. Λειτουργεί από τον Ιούλιο του 2003 και αποστολή του είναι να υπερασπίζει τα δικαιώματα των ανηλίκων, δηλαδή όλων των αγοριών και κοριτσιών έως 18 χρόνων. Ο βοηθός Συνηγόρου του Πολίτη/κύκλος δικαιωμάτων του παιδιού έχει τις εξής δράσεις:

- ερευνά συγκεκριμένες παραβιάσεις δικαιωμάτων των παιδιών από φορείς ή άτομα και προτείνει τρόπους προστασίας τους
- προσπαθεί να κάνει γνωστά τα δικαιώματα των παιδιών σε όλους και πρώτα απ' όλα στα ίδια τα παιδιά
- φροντίζει ώστε τα παιδιά να συμμετέχουν και να ακούγεται η φωνή τους στα θέματα που τα αφορούν

- παρακολουθεί την εφαρμογή των νόμων για τα παιδιά και κάνει προτάσεις προς την Πολιτεία για να λάβει μέτρα προς το συμφέρον τους
- συναντά τα παιδιά στους χώρους όπου ζουν, εκπαιδεύονται και περνούν την καθημερινότητά τους, συζητά τα προβλήματα που τα απασχολούν και ακούει τις απόψεις και τις προτάσεις τους¹⁵

Ο Συνήγορος δεν υποκαθιστά τον ρόλο άλλων υπηρεσιών που φροντίζουν για την παιδική προστασία, όπως είναι ο Εισαγγελέας, η Αστυνομία ή οι κοινωνικές υπηρεσίες. Συνεργάζεται, όμως, μαζί τους όταν χρειάζεται μέσα από προτάσεις και καλές πρακτικές. Χαρακτηριστικό της λειτουργίας του είναι και οι ετήσιες εκθέσεις για τις θεσμικές παρεμβάσεις του, τις δράσεις του και τις συνεργασίες με άλλους φορείς, σε ότι αφορά τα δικαιώματα του παιδιού.

Έχοντας την πεποίθηση ότι η διασφάλιση και η προαγωγή των δικαιωμάτων των παιδιών, ιδιαίτερα στο πεδίο της κακοποίησης και της ενδοοικογενειακής βίας, προϋποθέτουν όχι μόνο ευαισθητοποίηση αλλά και παροχή εγγυήσεων στους φορείς και τα πρόσωπα/τους επαγγελματίες που ασχολούνται με παιδιά, ο ΒΣτΠ/ΚΔτΠ ανέλαβε την πρωτοβουλία, κατόπιν συνάντησης με την Εισαγγελέα του Αρείου Πάγου, να διατυπώσει σαφή πρόταση για ευρύτερη κάλυψη των επαγγελματιών (ιδίως εκπαιδευτικών, γιατρών, ψυχολόγων και κοινωνικών λειτουργών) που καλούνται, στο πλαίσιο άσκησης των καθηκόντων τους, να διασφαλίσουν το δικαίωμα του παιδιού στην προστασία από κάθε μορφής βία (Ετήσια Έκθεση 2018 ΣτΠ/ΚΔτΠ σελ. 95).

Επιπλέον, το 2018 ο ΒΣτΠ/ΚΔτΠ ξεκίνησε προπαρασκευαστικές συζητήσεις με τον Υπουργό Δικαιοσύνης και τη Γενική Γραμματέα Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων για την προώθηση του θεσμού της συνεπιμέλειας (νομικής ή φυσικής) και τη δυνατότητα δημιουργίας οικογενειακών δικαστηρίων (Ετήσια Έκθεση ο.π. σελ. 96).

4.6 Ο Ν. 3500/2006 για την Ενδοοικογενειακή Βία

Ο νόμος για την Ενδοοικογενειακή βία ανταποκρίνεται στη γενικότερη αντίληψη ότι η οικογένεια ως θεσμός, η οικογενειακή ζωή και η σχέσεις των μελών της χρήζουν ειδική προστασία από τον ποινικό νομοθέτη.

Στα αρ. 2 & 4 απαγορεύει κάθε μορφή βίας μεταξύ των μελών της οικογένειας και ειδικότερα, για κάθε άσκηση βίας σε βάρος ανήλικου ως μέσο σωφρονισμού στα πλαίσια της ανατροφής του ορίζει την εφαρμογή του 1532 του ΑΚ που ορίζει τις

¹⁵<https://www.synigoros.gr/paidi/profile-stp.html>

συνέπειες κακής άσκησης της επιμέλειας και της γονικής μέριμνας. Το άρθρο αυτό δίνει τη δυνατότητα στον εισαγγελέα και εν συνέχεια στο δικαστήριο να διατάσσει κάθε πρόσφορο μέτρο στους γονείς που παραβαίνουν τα καθήκοντα που επιβάλλει το λειτούργημά τους για την επιμέλεια του προσώπου ή το ασκούν καταχρηστικά ή δεν είναι σε θέση να ανταποκριθούν σε αυτό. Έτσι μπορεί να αφαιρεθεί προσωρινά ή και οριστικά η γονική μέριμνα από τον ένα ή και τους δύο γονείς και ανατεθεί ολικά ή μερικά σε τρίτο ή να διοριστεί επίτροπος. Μάλιστα σε εξαιρετικά επείγουσες περιπτώσεις εφόσον συντρέχουν οι παραπάνω λόγοι και επίκειται άμεσος κίνδυνος για τη σωματική ή ψυχική υγεία του τέκνου ο εισαγγελέας μπορεί να διατάσσει κάθε πρόσφορο μέτρο για την προστασία του μέχρι την έκδοση της απόφασης του δικαστηρίου. Στην πράξη βλέπουμε ότι δε συμβαίνει πάντοτε ότι ο γονέας να χάνει την επιμέλεια, αυτό άλλωστε δεν είναι πάντα προς το συμφέρον του παιδιού, αλλά μέσα από την διαδικασία ποινικής διαμεσολάβησης θύματος και δράστη (όπως αναφέρεται εν συντομία παρακάτω) να επιδιώκεται μια οικογενειακή υποστήριξη.

Η ανάθεση της γονικής μέριμνας σε άλλο πρόσωπο προβλέπεται στο αρ. 1533 ΑΚ και διατάσσεται από το δικαστήριο μόνο όταν άλλα μέτρα δεν ήταν αποτελεσματικά ή θεωρούνται ανεπαρκή για να αποτρέψουν τον κίνδυνο σωματικής, πνευματικής και ψυχικής υγείας του παιδιού. Τότε το δικαστήριο αποφασίζει για την έκταση της γονικής μέριμνας σε τρίτο, το οποίο ελέγχεται πάντοτε από την κοινωνική υπηρεσία για να διασφαλιστεί το γεγονός ότι το παιδί θα απολαμβάνει τις απαιτούμενες συνθήκες διαβίωσης. Αυτό το τρίτο μέρος που αναλαμβάνει συνολικά ή εν μέρει τη γονική μέριμνα μπορεί να είναι ανάδοχη (συγγενική κατά προτίμηση) οικογένεια και εάν αυτό δεν είναι δυνατό κατάλληλο ίδρυμα. Αυτό βέβαια αλλάζει σύμφωνα με το αρ. 1536 ΑΚ εάν υπάρξει μεταβολή των συνθηκών και μπορεί το δικαστήριο εκτιμώντας αυτή τη μεταβολή να αποδώσει στους γονείς τη μέριμνα που έχει αφαιρέσει.

Ο Ν.3500/2006 Περί ενδοοικογενειακής βίας θεωρείται ότι όχι μόνο απαξίωσε την σωματική και ψυχική τιμωρία, κάτι που ήταν εδώ και χρόνια υπό αμφισβήτηση από πολλούς επαγγελματίες της υγείας και της εκπαίδευσης, αλλά την απαγόρευσε στην ελληνική έννομη τάξη. Ειδικότερα, στις περιπτώσεις που θίγονται ανήλικοι συνιστά επιβαρυντική περίπτωση και τιμωρείται αυστηρότερα, όπως στο Άρθρο 1 παρ. 3&4, Άρθρο 6 παρ. 3&4 (Ενδοοικογενειακή σωματική βλάβη), και Άρθρο 7 (Ενδοοικογενειακή παράνομη βία και απειλή). Στο Άρθρο 11, γίνεται λόγος για την ποινική διαμεσολάβηση, μια διαδικασία που εάν ο δράστης δηλώσει ότι επιθυμεί να

ακολουθηθεί ερωτάται το θύμα και εφόσον συμφωνήσει μπαίνει σε ειδικό αρχείο η ποινική διαδικασία με την προϋπόθεση να μην υπάρξει υποτροπή του δράστη για οποιαδήποτε πράξη ενδοοικογενειακής βίας, δηλαδή να δώσει λόγο τιμής καθώς και σε περιπτώσεις συνοίκησης με το θύμα δέχεται να μείνει εκτός της οικογενειακής κατοικίας εάν το επιθυμεί το θύμα. Επιπλέον, ο δράστης πρέπει να παρακολουθήσει πιστοποιημένα ειδικό συμβουλευτικό και θεραπευτικό πρόγραμμα για την αντιμετώπιση της ενδοοικογενειακής βίας από δημόσιο φορέα για όσο κρίνεται απαραίτητο.

4.7 Σημαντικές νομοθετικές παρεμβάσεις για τα ζητήματα παιδικής προστασίας που αφορούν τον συντονισμό δράσεων και υπηρεσιών παιδικής προστασίας

Σε ότι αφορά τις νομοθετικές πρωτοβουλίες σε επίπεδο παιδικής προστασίας αξίζει να αναφερθούν κάποια νομοθετήματα που κινήθηκαν, έστω και αποσπασματικά, προς τη φιλοσοφία του συντονισμού των υπηρεσιών παιδικής προστασίας.

Με το Ν.3961/2011 (Άρθρο 8), δημιουργήθηκε από το Εθνικό Κέντρο Κοινωνικής Αλληλεγγύης το Εθνικό Μητρώο Παιδικής Προστασίας και η Εθνική Γραμμή Παιδικής Προστασίας προς εκπλήρωση των σκοπών του Κεντρικού Επιστημονικού Συμβουλίου για την Πρόληψη και την Αντιμετώπιση της Θυματοποίησης και της Εγκληματικότητας Ανηλίκων. Επιπλέον, συστήθηκε Εθνική Συντονιστική Ομάδα Προστασίας Ανηλίκων, με κύριο έργο την προώθηση και το συντονισμό των δράσεων του ΚΕΣΑΘΕΑ και του ΕΚΚΑ. Μία πολύ σημαντική υπηρεσία που συστάθηκε με αυτό το νόμο ήταν οι Ομάδες Προστασίας Ανηλίκων οι οποίες μέσα από το δίκτυο υπηρεσιών που παρέχουν κοινωνική μέριμνα, φροντίδα και αλληλεγγύη σε ανήλικους που βρίσκονται σε κίνδυνο και που σύστησε ηλεκτρονικά το ΚΕΣΑΘΕΑ αποτελούνταν από κοινωνικούς λειτουργούς των οικείων ΟΤΑ.

Σχεδόν αμέσως μετά, με την ΚΥΑ 49540/2011 των Υπουργών Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης και Δικαιοσύνης Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων ορίστηκε ο Συντονισμός δράσεων και υπηρεσιών παιδικής προστασίας. Η πιο σημαντική πρόβλεψή του ήταν η λειτουργία της Εθνικής Γραμμής Παιδικής Προστασίας ως ένα μέσω επικοινωνίας αρχικά, και ανίχνευσης στη συνέχεια περιστατικών παιδικής προστασίας αφού ο κάθε ανήλικος που βρίσκεται σε κίνδυνο κακοποίησης παραμέλησης ή χρειάζεται υποστήριξη λόγω του οικογενειακού του πλαισίου, μπορεί να απευθυνθεί σε αυτή η οποία ακολούθως, αξιολογώντας την

περίπτωση παρέχει από οικογενειακή υποστήριξη έως άμεση επιτόπια παρέμβαση και αιτήματα μέσω της εισαγγελίας για διεξαγωγή κοινωνικής έρευνας για τη διερεύνηση συνθηκών διαβίωσης και ανίχνευση ενδεχομένων κινδύνων για τους ανήλικους.

Ακόμη, μια σημαντική λειτουργία του ΕΚΚΑ ήταν και η τήρηση Εθνικού Μητρώου Παιδικής Προστασίας με εξειδικευμένα στοιχεία περιπτώσεων ανήλικων με χαρακτηριστικά αιτήματα για κοινωνική φροντίδα, οικογενειακή υποστήριξη και κοινωνική προστασία, εξέλιξη εισαγγελικών εντολών που τους αφορούν και άλλα πορίσματα διερεύνησης συμβάντων.

Τέλος, αξίζει να αναφερθεί και η κατοχύρωση αρμοδιοτήτων των ΟΠΑ, που κάθε Δήμου είναι αρμόδια για την πραγματοποίηση των κοινωνικών ερευνών για θέματα κακοποίησης ανηλίκων, όταν (α) δέχεται σχετική ειδοποίηση από την εθνική γραμμή παιδικής προστασίας, (β) δέχεται καταγγελία, έστω και ανώνυμη, για κακοποίηση ανηλίκου στα όρια του Δήμου ή (γ) λαμβάνει εισαγγελική εντολή για την διεξαγωγή σχετικής έρευνας.

Η σπουδαιότητα της Εθνικής Γραμμής Παιδικής Προστασίας τονίζεται και στην εγκύκλιο 3/2012 του Εισαγγελέα του Αρείου Πάγου η οποία προσπάθησε να διευκρινίσει και να αποφανθεί ερωτήματα διατομεακής συνεργασίας που σχετίζονται με τη λειτουργία της ΕΓΠΠ σε ότι αφορά την επικοινωνία των φορέων που ασχολούνται με την παιδική προστασία και ειδικότερα των ΟΠΑ για ζητήματα διενέργειας κοινωνικών ερευνών για ενδεχόμενη Κα-Πα. Έτσι σημειώνεται ότι εκτός από την εισαγγελική παραγγελία για τη διεξαγωγή κοινωνικής έρευνας στον κατά τόπο αρμοδιότητα δήμο οι ΟΠΑ μπορούν και κατόπιν απευθείας καταγγελίας από την ΕΓΠΠ ή απευθείας σε αυτές έστω και ανώνυμα.

4.8 Ο Νόμος 4538/2018 για την αναδοχή και υιοθεσία

Ο νόμος 4538/2018 «*Μέτρα για την προώθηση των θεσμών της αναδοχής και της υιοθεσίας και άλλες διατάξεις*»(μαζί με τις τροπολογίες που έγιναν με το άρθρο 117 του νόμου 4604/2019 ΦΕΚ Α' 50/26.03.2019) είναι ένας νόμος που προσπαθεί να συντονίσει αλλά και να ρυθμίσει τα ζητήματα του θεσμικού σχεδιασμού και συνεργασίας των εμπλεκόμενων φορέων για την προώθηση και επιτάχυνση των διαδικασιών για την αναδοχή και υιοθεσία. Με τη συγκρότηση του συλλογικού συμβουλευτικού και γνωμοδοτικού οργάνου Εθνικού Συμβουλίου Αναδοχής και Υιοθεσίας επιδιώκεται η αποϊδρυματοποίηση των ανηλίκων. Έτσι με μια σειρά διατάξεων επιχειρείται να αναβαθμιστεί ο θεσμός την αναδοχής (και υιοθεσίας), η

παρακολούθηση και εφαρμογή της νομοθεσίας για αυτά τα ζητήματα και η συμμόρφωση με το διεθνές κι ευρωπαϊκό δίκαιο, την εκπόνηση μελετών, ερευνών και προγραμμάτων σχετικά με αυτούς τους θεσμούς, η τήρηση περιοδικών στατιστικών στοιχείων για τη διεξαγωγή συμπερασμάτων για την αναδοχή και υιοθεσία στην Ελλάδα αλλά και τη δημιουργία Εθνικών μητρώων που τηρεί το ΕΚΚΑ αλλά και Ειδικών μητρώων ανά περιφέρεια και δομών παιδικής προστασίας σχετικά με τους εγγεγραμμένους σε αυτά υποψήφιους ανάδοχους γονείς αλλά και τα παιδιά που βρίσκονται σε δομές παιδικής προστασίας, όπως ιδρύματα και νοσοκομεία.

Επιπλέον, καθορίζονται τα προσόντα των εκπαιδευτών αναδόχων γονέων αλλά και οι προϋποθέσεις, η εκπαίδευση/αξιολόγηση των υποψηφίων αναδόχων γονέων και τα απαιτούμενα δικαιολογητικά για την εγγραφή τους. Επίσης, ορίζεται για κάθε φορέα η τήρηση συγκεκριμένου χρονοδιαγράμματος καταγραφής των περιστατικών στα Ειδικά αλλά και στο Εθνικό μητρώο. Ρυθμίζονται ακόμη το πως ανήλικοι μπορούν να τοποθετηθούν σε ανάδοχο γονέα με σύμβαση, με δικαστική απόφαση, προϋποθέσεις επαγγελματικής αναδοχής αλλά και οι παρεχόμενες διευκολύνσεις στους ανάδοχους γονείς καθώς και η εκπαίδευση, συμβουλευτική και υποστήριξη αυτών στον ρόλο τους.

Στο νόμο αυτό προβλέπεται η υποχρέωση για τους φορείς που έχουν υπό την εποπτεία του παιδιά σε δομές παιδικής προστασίας να ενημερώνουν σε σύντομο χρονικό διάστημα το ΕΚΚΑ για νέες τοποθετήσεις παιδιών στις δομές τους αλλά και στα Ειδικά μητρώα αναδοχής που τηρούν οι ίδιοι να επικαιροποιούν τα στοιχεία που αφορούν στην εξέλιξη της πορείας των παιδιών, όπως εάν επιστρέφεται στη βιολογική οικογένεια, εάν διατάσσεται με εισαγγελική εντολή προσωρινή αναδοχή σε συγγενείς, ή τοποθέτησή του σε άλλη μονάδα παιδικής φροντίδας, εάν αλλάζει η αναδοχή ή ο τύπος κατοικίας των ανάδοχων γονέων αλλά και εάν γίνεται υιοθεσία. Πρόκειται επομένως για ένα πολύ αναλυτικό θεσμικό πλαίσιο σχετικά με τη διαχείριση των παιδιών που βρίσκονται σε πλαίσιο παιδικής προστασίας.

ΜΕΡΟΣ Β΄

Κεφάλαιο 5^ο

Ποιοτική διερεύνηση των πολιτικών παιδικής προστασίας στην Ελλάδα

5.1. Μεθοδολογία έρευνας πεδίου

Στο Β΄ Μέρος της διπλωματικής εργασίας πραγματοποιήθηκε ποιοτική έρευνα. Καθώς τέθηκαν ερευνητικά ερωτήματα ποιοτικής φύσεως κρίθηκε χρήσιμο στα πλαίσια της παρούσας εργασίας να γίνει έρευνα πεδίου ώστε να διερευνηθούν οι αντιλήψεις των δημοσίων λειτουργών, φορέων που ασχολούνται με την παιδική προστασία για την αποτελεσματικότητα τόσο του μέτρου της «απομάκρυνσης» των παιδιών από το οικογενειακό τους περιβάλλον και τη διαδικασία που ακολουθείται, όσο και της επανατοποθέτησής τους σε πλαίσιο παιδικής προστασίας.

Η ποιοτική διερεύνηση κρίθηκε ότι θα βοηθήσει σημαντικά στην διερεύνηση και κατανόηση του αντικειμένου της εργασίας, στην προσέγγιση ζητημάτων κατά πόσο είναι αποτελεσματικό αυτό το μέτρο παιδικής προστασίας, ποια προβλήματα συντονισμού υπάρχουν, πως εννοείται η διατομεακή συνεργασία των εμπλεκόμενων φορέων, ποιες στάσεις και αντιλήψεις υπάρχουν για το οικογενειακό περιβάλλον αυτών των παιδιών που «μετακινούνται» στα πλαίσια εισαγγελικών εντολών, πόσο εξυπηρετείται τελικά το συμφέρον του παιδιού σύμφωνα με την ΔΣΔτΠ.

Σύμφωνα με τον Ζαγοραίο (2015) το συμφέρον αποτελεί αόριστη νομική έννοια με αξιολογικό περιεχόμενο, που αντλούν οι δικαστικές αρχές από την κοινωνική πείρα, την κοινή συνείδηση με αντικειμενικά αξιολογικά στοιχεία και εξετάζεται σε συνδυασμό προς όλα τα επωφελή και πρόσφορα για τον ανήλικο στοιχεία και περιστάσεις. Για το σκοπό αυτό στην κρίση των εισαγγελικών και δικαστικών λειτουργών λαμβάνονται υπόψη οι ψυχολογικές, οικονομικές και ιατρικές πτυχές κάθε περίπτωσης με γνώμονα τα δεδομένα της σύγχρονης παιδαγωγικής, ψυχολογίας και κοινωνιολογίας.

5.2 Η επιλογή των φορέων για τη διεξαγωγή της έρευνας

Λόγω της στενότητας, τόσο χρονικής όσο και σε έκταση της παρούσας εργασίας στην έρευνα συμμετείχαν οι πιο άμεσα εμπλεκόμενοι φορείς στην παιδική προστασία. Πρόκειται αφενός για φορείς που δρουν είτε στο πεδίο, όπως οι κοινωνικοί λειτουργοί

των δήμων και οι αστυνομικοί υπάλληλοι που εκτελούν τις εισαγγελικές παραγγελίες αλλά και διερευνούν καταγγελίες που αφορούν στην παιδική κακοποίηση/παραμέληση. Αφετέρου, αξιοποιήθηκαν θεσμικοί φορείς που έχουν μια πιο επιτελική δράση στην παιδική προστασία όπως ο Συνήγορος του Πολίτη/Κύκλος Δικαιωμάτων του Παιδιού και το Εθνικό Κέντρο Κοινωνικής Αλληλεγγύης αλλά και το Ινστιτούτο Υγείας του Παιδιού.

Ειδικότερα, κρίθηκε σημαντική η συμμετοχή εργαζομένου από την Ομάδα Παιδικής Προστασίας του Δήμου Αθηναίων. Το σκεπτικό της επιλογής μου ήταν το γεγονός ότι στο λεκανοπέδιο Αττικής, ο δήμος Αθηναίων αφενός έχει στελεχωμένη Ομάδα Παιδικής Προστασίας, σε σχέση με άλλους που δεν έχουν ακόμη δημιουργήσει στις κοινωνικές τους Υπηρεσίες τέτοια Ομάδα. Ένας άλλος λόγος είναι ότι ο δήμος Αθηναίων είναι ένας πληθυσμιακά μεγάλος δήμος και κατά την εμπειρία μου στο πεδίο δράσης σε ζητήματα παιδικής προστασίας διαχειρίζεται μεγάλο αριθμό εισαγγελικών εντολών που αφορούν τη διεξαγωγή κοινωνικής έρευνας. Μια ακόμη πρόκληση που δέχτηκε ο δήμος Αθηναίων είναι και ο μεγάλος αριθμός ενοικιαζόμενων σπιτιών τα οποία δόθηκαν για φιλοξενία μέσω χρηματοδότησης των Ηνωμένων Εθνών και άλλων οργανώσεων σε οικογένειες προσφύγων και χρειάστηκε να γίνουν εκθέσεις κοινωνικής έρευνας κατόπιν καταγγελιών.

Στη συνέχεια κρίθηκε σκόπιμο για την έρευνα η παρουσίαση της παρέμβαση σε αυτό που εννοούμε παιδική προστασία της Ελληνικής Αστυνομίας. Για το λόγο αυτό διερευνήθηκε η συμμετοχή εργαζομένου με πολυετή εμπειρία στην Υποδιεύθυνση Προστασίας Ανηλίκων της Διεύθυνσης Ασφάλειας Αττικής. Η συγκεκριμένη Υποδιεύθυνση με την τελευταία αναδιάρθρωση (Π.Δ.7/2017) έχει μεταξύ άλλων ως αντικείμενο και την πρόληψη της εγκληματικότητας εναντίον των ανηλίκων αλλά και μεριμνά για την προστασία και αρωγή των ανηλίκων. Όπως είναι σαφές μια τέτοια Υπηρεσία εμπλέκεται σε περιπτώσεις εκτέλεσης εισαγγελικών παραγγελιών «απομακρύνσεων» των παιδιών από το οικογενειακό τους περιβάλλον αλλά και διερεύνησης καταγγελιών κακοποίησης και παραμέλησης των παιδιών.

Ακολούθως, διερευνήθηκαν οι στάσεις, απόψεις και αντιλήψεις για την παιδική προστασία δύο εργαζομένων με πολυετή εμπειρία σε Νοσοκομεία Παίδων του Νομού Αττικής. Οι κοινωνικές υπηρεσίες των νοσοκομείων είναι οι φορείς πρώτης υποδοχής των παιδιών που «απομακρύνονται» και εισάγονται με εισαγγελική εντολή στα νοσοκομεία. Η επιλογή έγινε στοχευμένα καθώς ο κυριότερος όγκος των παιδιών που μεταφέρονται σε νοσοκομεία κατόπιν εισαγγελικής εντολής βρίσκεται,

λόγω πληθυσμιακής συγκέντρωσης, σε νοσοκομεία της πρωτεύουσας αλλά κι επειδή πολλές φορές, ειδικότερα σε περιπτώσεις που έχουν απασχολήσει την κοινή γνώμη και έχει δοθεί μεγάλη δημοσιότητα έχουν οδηγηθεί και παιδιά από την επαρχία στα νοσοκομεία αυτά.

Έπειτα, κρίθηκε σκόπιμο να διερευνηθεί η συμβολή του Εθνικού Κέντρου Κοινωνικής Αλληλεγγύης στην παιδική προστασία μέσα από την διερεύνηση των απόψεων εξειδικευμένου στελέχους σε αυτή. Στο οργανόγραμμα του ΕΚΚΑ υπάρχει η Διεύθυνση Κοινωνικών Παρεμβάσεων/Τμήμα Τηλεφωνικής γραμμής άμεσης κοινωνικής βοήθειας που λειτουργεί την Εθνική Γραμμή Παιδικής Προστασίας. Επίσης, σε ό,τι αφορά το επιτελικό κομμάτι αυτής με τον νέο νόμο για την Αναδοχή/Υιοθεσία διαχειρίζεται τα Εθνικά Μητρώα αυτών.

Σε μία επιπλέον προσπάθεια διερεύνησης της παιδικής προστασίας στη χώρα μας σε ό,τι αφορά την κακοποίηση και παραμέληση των παιδιών θεωρήθηκε σημαντική η αναφορά στο Ινστιτούτο Υγεία του Παιδιού (ΙΥΠ), ενός Νομικού Προσώπου Ιδιωτικού Δικαίου που εποπτεύεται και χρηματοδοτείται στο κυριότερο μέρος του από το Υπουργείο Υγείας. Συγκεκριμένα, ενός εργαζομένου στη Διεύθυνση Ψυχικής Υγείας και Κοινωνικής Πρόνοιας του ΙΥΠ, που θεωρήθηκε χρήσιμο να παραθέσει τις εμπειρίες, δράσεις και προτάσεις για την παιδική προστασία αφού από το 1988 η ανωτέρω διεύθυνση λειτουργεί και ως Κέντρο Μελέτης και Πρόληψης της Κακοποίησης και Παραμέλησης των Παιδιών, σύμφωνα με την υπ' αριθμ 2350/14-11-88 Απόφαση του Υφυπουργού Υγείας και Πρόνοιας.

Τέλος, είναι σαφές ότι μιλώντας και διερευνώντας την παιδική προστασία και τις πολιτικές που προωθούνται έχουν ουσιαστικής σημασίας συμβολή στην παρούσα εργασία οι απόψεις, προτάσεις και κριτικές θεωρήσεις του Θεσμού του Βοηθού Συνηγόρου του Πολίτη/ Κύκλος Δικαιωμάτων του Παιδιού, από τη δημιουργία του έως την σήμερα. Ο **Συνήγορος του Παιδιού** είναι μια ανεξάρτητη αρχή προάσπισης των δικαιωμάτων των παιδιών, ένας θεσμός που υπάρχει στην παγκόσμια κοινότητα από το 1981, όταν διορίστηκε η πρώτη Συνήγορος του Παιδιού στη Νορβηγία. Σήμερα υπάρχει μεγάλος αριθμός Συνηγόρων του Παιδιού σε όλο τον κόσμο. Στην Ευρώπη το Ευρωπαϊκό Δίκτυο Συνηγόρων του Παιδιού (ENOC) αριθμεί περισσότερα από 40 μέλη. Στην Ελλάδα το ρόλο του Συνηγόρου του Παιδιού ασκεί ο **Συνήγορος του Πολίτη**, στον οποίο με βάση ειδική νομοθετική ρύθμιση (Ν.3094/2003) διορίζεται ένας Βοηθός Συνήγορος για το Παιδί και λειτουργεί ένας κύκλος δραστηριότητας που ασχολείται αποκλειστικά με την προάσπιση και προαγωγή των

δικαιωμάτων του παιδιού. Η όλη φιλοσοφία του νομοθέτη που ορίζει τα μέτρα παρέμβασης για ζητήματα παιδικής προστασίας του εισαγγελέα/δικαστηρίου εδράζεται στη βασική αρχή της ΔΣΔτΠ, δηλαδή στο υπέρτατο συμφέρον του παιδιού. Έτσι, κρίνεται ιδιαίτερα διαφωτιστική η άποψη των στελεχών που έχουν υπηρετήσει στην Αρχή για τη διαδικασία αυτή.

Πραγματοποιήθηκαν συνεντεύξεις μιάμιση περίπου ώρας, όπου τέθηκαν ερωτήματα με βάση συγκεκριμένους θεματικούς άξονες.

5.3 Ερευνητικό Εργαλείο

Για τη διερεύνηση των ερωτημάτων που τέθηκαν στην παρούσα εργασία επιλέχθηκε η μέθοδος της συνέντευξης. Το ερευνητικό εργαλείο της συνέντευξης ως μέσο που βοηθά στην απόσπαση περισσότερων πληροφοριών μέσα στις οποίες εμπεριέχονται οι αξίες, αντιλήψεις των ερωτώμενων (Mason, 2011) κρίθηκε ως το καταλληλότερο. Μέσα από τη συνέντευξη μπορεί να αναδειχθούν στάσεις, πεποιθήσεις, προτάσεις πολιτικής και κριτικές στο υπό διερεύνηση ζήτημα της εργασίας.

Για τη μέθοδο της συνέντευξης σχεδιάστηκε οδηγός με ημι-δομημένες ανοικτού τύπου ερωτήσεις (Κυριαζή 2006 σελ. 127), που είχε προκαθορισμένα ερωτήματα, με συγκεκριμένη σειρά, χωρίς κάποιο περιορισμό. Ωστόσο, ανάλογα με το πεδίο δράσης του κάθε φορέα στην πορεία, όπου χρειάστηκε, και ανάλογα με τις απαντήσεις του, έγιναν διευκρινιστικές ερωτήσεις ώστε να κατανοηθεί πλήρως η απάντηση από την οπτική που εξετάζει το αντικείμενό της η παρούσα εργασία.

Η συνέντευξη αν και αποτελεί ένα σύνολο προκαθορισμένων ερωτήσεων, παρέχει στον ερευνητή την ευελιξία ως προς τη σειρά εκπλήρωσης τους, την προσαρμογή του ύφους και του τρόπου εκφοράς του ανάλογα με τον ερωτώμενο, όπως επίσης και τη δυνατότητα προσθαφαίρεσης των ερωτήσεων με βάση τη ροή της συζήτησης (Ιωσηφίδης, 2003) Η συνέντευξη ως εργαλείο κοινωνικής έρευνας αποδείχθηκε εκ του αποτελέσματος ένα χρήσιμο ερευνητικό εργαλείο καθώς έδωσε τη δυνατότητα να υπάρχουν παραδείγματα σχετικά με τις καλές και λανθασμένες κατά την άποψη των φορέων πρακτικές στον ευαίσθητο αυτό τομέα της παιδικής προστασίας, κι επομένως να διαμορφωθούν προτάσεις για πολιτικής.

5.4 Οδηγός Συνέντευξης και Θεματικοί Άξονες Συνέντευξης

Ο οδηγός συνέντευξης για τους φορείς παιδικής προστασίας σχεδιάστηκε με βάση τέσσερις θεματικούς άξονες με το εξής περιεχόμενο:

1) Πλαίσιο του φορέα παιδικής προστασίας και των δράσεων του και εάν/πώς διερευνάται από αυτόν η ενδεχόμενη κακοποίηση παραμέληση ώστε να δοθεί ή όχι μια εισαγγελική εντολή «απομάκρυνσης» του παιδιού από το οικογενειακό του περιβάλλον.

2) Πλαίσιο παρέμβασης του κάθε φορέα σε περιπτώσεις εντολής «απομακρύνσεως» του παιδιού από το οικογενειακό του περιβάλλον. Πλαίσιο/δυνατότητες παρέμβασης του κάθε φορέα στη διαδικασία του σχεδιασμού της επανατοποθέτησης των παιδιών από το νοσοκομείο σε άλλο φορέα παιδικής προστασίας (αναδοχή/υιοθεσία - ιδρυματική φροντίδα- επιστροφή στη φυσική οικογένεια).

3) Αποτίμηση Πολιτικών Παιδικής Προστασίας-Προβλήματα-Διατομεακή συνεργασία.

4) Καλές Πρακτικές-Προτάσεις Πολιτικής για τη διαδικασία οικογενειακής αποκατάστασης των παιδιών που επανατοποθετούνται.

Πρώτος θεματικός άξονας: Διερεύνηση του πλαισίου λειτουργίας του φορέα, των προληπτικών δράσεων του στην παιδική προστασία και της διερεύνησης των καταγγελιών που δέχεται για ενδεχόμενη κακοποίηση και παραμέληση. Επίσης διερευνάται το πλαίσιο παρέμβασης του φορέα για την προάσπιση της παιδικής προστασίας στην εκτέλεση της εισαγγελικής εντολής για «απομάκρυνση» των παιδιών από το οικογενειακό τους περιβάλλον αλλά και το οικογενειακό υπόβαθρο των παιδιών για τα οποία γίνεται η παρέμβαση.

Στον πρώτο θεματικό άξονα διερευνάται αφενός η ταυτότητα του φορέα και αφετέρου η εμπλοκή του σε αυτό που λέμε παιδική προστασία. Γίνεται μια παρουσίαση των δράσεων πρόληψης στα πλαίσια λειτουργίας του. Ακολούθως εξετάζεται εάν και πώς παρεμβαίνει στη διερεύνηση καταγγελιών για ενδεχόμενη κακοποίηση και παραμέληση αλλά και οι στάσεις και αντιλήψεις του για το εάν υπάρχει σύνδεση της κακοποίησης/παραμέλησης με το κοινωνικό υπόβαθρο των οικογενειών. Σε αυτό τον άξονα παρουσιάζονται επίσης οι εξειδικευμένες δράσεις παρέμβασης του φορέα σε περιπτώσεις που αποφασίζεται να δοθεί μια εισαγγελική εντολή απομάκρυνσης του παιδιού από το οικογενειακό του περιβάλλον. Εξετάζεται εάν και πώς συνδράμει ο φορέας στη διαδικασία αυτή.

Δεύτερος θεματικός άξονας: Πλαίσιο παρέμβασης του φορέα στη διαδικασία επανατοποθέτησης των παιδιών. Κριτική θεώρηση απέναντι στο Νόμο 4538/2018.

Στον δεύτερο άξονα διερευνάται με ποιο τρόπο και εάν παρεμβαίνει ο φορέας στην διαδικασία επανατοποθέτησης των παιδιών που εισάγονται με εισαγγελική εντολή σε νοσοκομεία παιδών. Ανιχνεύεται εάν και πόσο διαμορφώνουν προτάσεις επανατοποθέτησης, με ποιο σκεπτικό, που, μετά από πόσο καιρό και γιατί. Επιπλέον γίνεται προσπάθεια να αξιολογηθεί εάν έχει βοηθήσει σε αυτή την πορεία επανατοποθέτησης ο νέος νόμος για την Αναδοχή και την Υιοθεσία.

Τρίτος θεματικός άξονας: Αποτίμηση των πολιτικών παιδικής προστασίας- Προβλήματα και ζητήματα διατομεακής συνεργασίας

Στον τρίτο αυτό άξονα οι φορείς καλούνται να αποτιμήσουν μέσα από μια κριτική ματιά τις πολιτικές παιδικής προστασίας. Οι φορείς μιλούν για τα προβλήματα που έχει η παρούσα διαδικασία «απομακρύνσεων», μεταφοράς, παραμονής στο νοσοκομείο και επανατοποθέτησης των παιδιών σε νέο (ή υπάρχον) πλαίσιο φροντίδας. Ακόμη αξιολογούν τον τρόπο με τον οποίο συνεργάζονται στα πλαίσια του λειτουργήματός τους.

Τέταρτος Θεματικός Άξονας: Προτάσεις πολιτικής και καλές πρακτικές για μια αποτελεσματικότερη παιδική προστασία.

Στον τέταρτο θεματικό άξονα γίνεται μια προσπάθεια να ζητηθεί από τους φορείς να αναφέρουν καλές πρακτικές και πολιτικές παιδικής προστασίας για το συμφέρον του παιδιού. Γίνεται λόγος για το πως μπορεί να διαμορφωθεί μία αποτελεσματική κοινωνική πολιτική σε ζητήματα παιδικής προστασίας. Η αναζήτηση απαντήσεων σε αυτό το θέμα είναι αυτό που αποτελεί και το κυριότερο ζητούμενο στην παρούσα εργασία.

5.5 Ανάλυση και Επεξεργασία Δεδομένων

Οι συνεντεύξεις πραγματοποιήθηκαν με ηχογράφηση, ζητήθηκε από τους φορείς να μη συμπεριληφθούν ακέραιες στο παράρτημα ούτε σε κάποια άλλη ψηφιακό ή έντυπο αποθετήριο, ωστόσο δέχτηκαν να υπάρχουν αποσπασματικά μέσα στην εργασία οι εκφράσεις τους για ζητήματα επιστημονικής διερεύνησης της εργασίας. Ακολούθησε η απομαγνητοφώνηση των συνεντεύξεων και στη συνέχεια έγινε η αντιστοίχιση των αποσπασμάτων με τις θεματικές ενότητες της υπόθεσης εργασίας ώστε να απαντηθούν τα ερευνητικά ερωτήματα και να υπάρξει επιβεβαίωση ή μη της υπόθεσης εργασίας.

5.6 Περιορισμοί της έρευνας

Η ποιοτική έρευνα που πραγματοποιήθηκε, καθώς διεξήχθη σε στενά χρονικά περιθώρια, αλλά και με περιορισμούς ως προς την έκταση της εργασίας, είχε περιορισμένο αριθμό συμμετεχόντων. Στις συνεντεύξεις συμμετείχαν οκτώ άτομα. Τα άτομα αυτά όμως, ήταν αφενός πολύ έμπειρα στο πεδίο της παιδικής προστασίας, αφετέρου αποτελούν όλοι μαζί μία οργανική ενότητα επαγγελματιών που υλοποιούν, εμπλέκονται, προτείνουν και αντιμετωπίζουν ζητήματα παιδικής προστασίας. Επιπλέον, σε μία ποιοτική έρευνα πεδίου υπάρχει το στοιχείο της υποκειμενικότητας, τόσο στις ερωτήσεις που τίθενται, όσο και την επεξεργασία των δεδομένων. Ωστόσο, έγινε προσπάθεια οι θεματικές ενότητες που σχεδιάστηκαν να αντικατοπτρίζουν τις κυριότερες πτυχές της παιδικής προστασίας που χρήζουν διερεύνηση ως προς την αποτελεσματικότητά τους. Άλλωστε, επειδή οι συνεντεύξεις ήταν ημι-δομημένες μου έδωσαν την ευκαιρία να θέσω κι άλλες ερωτήσεις με βάση τη ροή της συζήτησης και με τα νέα δεδομένα διερεύνησης που προέκυψαν από τις απαντήσεις των φορέων.

Κεφάλαιο 6^ο

Ανάλυση Αποτελεσμάτων

Σύμφωνα με τον οδηγό συνέντευξης που παρατίθεται στο παράρτημα και κατόπιν της ανάλυσης των αποτελεσμάτων προκύπτουν κάποια συμπεράσματα με βάση τους θεματικούς άξονες.

6.1 Πρώτος Θεματικός Άξονας: Δημόσιοι Φορείς Παιδικής Προστασίας και πλαίσιο δράσης τους

Αναφορικά με το πλαίσιο λειτουργίας του φορέα, τις προληπτικές δράσεις του και πως σχετίζεται με το περιεχόμενο της παιδικής προστασίας που διερευνάται στην εργασία αλλά και ζητήματα διερεύνησης όπως το οικογενειακό υπόβαθρο των παιδιών που «απομακρύνονται» από το οικογενειακό τους περιβάλλον και υλοποίησης των «απομακρύνσεων» από το οικογενειακό τους περιβάλλον προέκυψαν τα εξής:

Για την ΟΠΑ του Δήμου Αθηναίων, οι ελλείψεις σε προσωπικό και ο φόρτος εργασίας είναι τέτοιος που ο εκπρόσωπος της αναφέρει ότι δεν υπάρχει δυνατότητα να οργανώνει δράσεις ενημέρωσης, εκπαιδευτικές ημερίδες και γενικότερα ζητήματα πρόληψης στον τομέα της παιδικής προστασίας, κάτι το οποίο αφήνεται συνήθως στην πρωτοβουλία των ΜΚΟ. Η παρέμβαση τους για να διεξάγουν μια κοινωνική έρευνα γίνεται πάντα κατόπιν εισαγγελικής εντολής της οποίας προηγείται καταγγελία. Όπως μας δήλωσε στη συνέντευξη εργαζόμενο άτομο... *«στην δική μας παρέμβαση οδηγούν καταγγελίες για σωματική κακοποίηση είτε παραμέληση, δηλαδή να μην είναι κατάλληλες οι συνθήκες υγιεινής, διαβίωσης, είτε να μην τρέφονται σωστά τα παιδιά, είτε να βρίσκονται εκτός σπιτιού, χωρίς την επίβλεψη του γονέα αλλά και όταν είναι πολύ κακές οι συνθήκες διαβίωσης και υπάρχουν ενδείξεις παραμέλησης. Άλλες περιπτώσεις μπορεί να είναι όταν έχουν γίνει σε διάφορους φορείς ή τηλεφωνικές γραμμές αναφορές για ξυλοδαρμό παιδιών, συνήθως από γείτονες. Για σεξουαλική κακοποίηση είναι πολύ λιγότερες οι αφορμές για να παρέμβουμε σε αρχικό επίπεδο. Επιπλέον, καταγγελίες έχουμε όταν υπάρχουν συγκρουσιακά διαζύγια, που μπορεί ο ένας από τους δύο γονείς να κατηγορεί τον άλλο για διάφορα θέματα. Αυτές είναι οι μεγάλες κατηγορίες για τις οποίες ζητείται η δική μας παρέμβαση αν και στην εξέλιξη μιας κοινωνικής έρευνας υπάρχουν διάφορες υποκατηγορίες που προκύπτουν».*

Για τις κοινωνικές Υπηρεσίες των νοσοκομείων παιδιών η παρέμβασή τους σε ζητήματα παιδικής προστασίας είναι άμεση και σχετίζεται είτε με παιδιά που

εισάγονται απευθείας στο νοσοκομείο κατόπιν εισαγγελικής παραγγελίας για κακοποίηση και παραμέληση είτε με οποιαδήποτε παιδιά εισάγονται ή επισκέπτονται το νοσοκομείο για οποιοδήποτε λόγο υγείας και προκύπτουν ενδείξεις κακοποίησης/παραμέλησης. Κοινωνικός λειτουργός που εργάζεται εκεί μας αναφέρει *«στο νοσοκομείο με εισαγγελική εντολή εισάγονται και ασυνόδευτοι ανήλικοι αλλοδαποί που είτε βρίσκονται στο δρόμο από κάποια αστυνομική υπηρεσία είτε μετά από ενέργειες ΜΚΟ στις οποίες οι ανήλικοι ζητούν καταφύγιο για παραμονή»*. Μία ακόμη κατηγορία που εντοπίζει ο παραπάνω είναι παιδιά τα οποία έχουν προβλήματα υγείας και οι γονείς ζητούν βοήθεια καθώς δεν μπορούν να ανταποκριθούν σε αυτά. Σε ότι αφορά το κοινωνικό υπόβαθρο των οικογενειών των παιδιών στα οποία διαπιστώνεται Κα-Πα αναφέρει ότι υπάρχει μια σύνδεση με οικογένειες που ζουν στα όρια της φτώχειας, κυρίως για παραμέληση, γονείς που έχουν προβλήματα ψυχικής υγείας, γονείς που έχουν εκδηλώνουν παραβατικότητα και γονείς που εκτίουν ποινές σε καταστήματα κράτησης. Επίσης αναφέρει περιπτώσεις που εισάγονται παιδιά που έχουν γονείς χρήστες ουσιών όταν διαπιστώνονται άσχημες συνθήκες διαβίωσης και γονική ακαταλληλότητα. Έτερος κοινωνικός λειτουργός νοσοκομείου αναφέρει σχετικά *«συχνά εισάγονται παιδιά θύματα ενδοοικογενειακής βίας μέχρι οι γυναίκες-μητέρες που είναι θύματα να υποστηριχθούν για να εγκαταλείψουν το κακοποιητικό περιβάλλον είτε να απομακρυνθεί ο πατέρας/σύντροφος από την οικογενειακή στέγη»*. Επιπλέον, αναφέρει ότι αδυναμία ανταπόκρισης στο γονικό τους ρόλο εμφανίζουν και γονείς που είναι σχετικά οικονομικά ευκατάστατοι όταν παρουσιάζουν κάποια ψυχικά νοσήματα. Σημαντικός παράγοντας που διαμορφώνει νέα δεδομένα στους αριθμούς των παιδιών που γίνονται αντικείμενο παρέμβασης μετά το προσφυγικό/μεταναστευτικό ρεύμα του 2015 είναι και η πολυπολιτισμικότητα. Κοινωνικός λειτουργός νοσοκομείου αναφέρει *«με το προσφυγικό και μεταναστευτικό ρεύμα που δέχτηκε η χώρα μας από το 2015 μέχρι σήμερα και σε συνδυασμό με την οικονομική κρίση και τα μνημόνια που πέρασε η Ελλάδα προέκυψε μία ακόμη σημαντική κατηγορία παιδιών που απομακρύνονται, τα παιδιά από τις δομές προσφύγων και μεταναστών»*. Ο κοινωνικός λειτουργός αναφέρει ότι τα παιδιά αυτά συνήθως είναι θύματα ενδοοικογενειακής βίας, πολλές φορές δεν έχουν εξακριβωμένο οικογενειακό δεσμό με όσους φέρονται ως γονείς τους και βλέπει πολιτισμικές και θρησκευτικές διαφορές να διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στη συμπεριφορά των γονέων προς τα παιδιά. Εντοπίζει δηλαδή το εξής ζήτημα *«προσπαθώντας να συνεργαστούμε με τους γονείς βλέπουμε ότι δεν αποδέχονται την*

κρατική παρέμβαση στο στενό πυρήνα της οικογένειας, θεωρούν τα πρότυπα ανατροφής των παιδιών, ειδικά σε ζητήματα σωματικής κακοποίησης και τιμωρίας ζήτημα ιδιωτικό». Όλοι οι φορείς αναφέρονται και σε καταγγελίες για κακοποίηση παραμέληση που προκύπτουν από συγκρουσιακά διαζύγια, εκεί όμως παρατηρούνται και οι περισσότερες αποκλίσεις από τις πραγματικές συνθήκες διαβίωσης/ύπαρξης κακοποίησης και χρειάζεται μεγάλη προσοχή στην παρέμβαση.

Πρώην στέλεχος ΒΣτΠ/ΚΔτΠ, μιλώντας για το εάν υπάρχει κοινωνικό υπόβαθρο στις οικογένειες από τις οποίες απομακρύνονται τα παιδιά αναφέρει: «υπάρχει μια ταξικότητα στο σύστημα της παιδικής προστασίας... δηλαδή ένα παιδί που ανήκει σε μια πλούσια οικογένεια και έχει κακοποιητικούς ή παραμελητικούς γονείς δε θα καταλήξει σε ένα ίδρυμα, αντίθετα μια πολύ φτωχή οικογένεια θα αποτελέσει πολύ πιο εύκολα αντικείμενο παρέμβασης». Εκεί όμως που φαίνεται να έχει διαπιστώσει να μην υπάρχει αυτή η ταξικότητα αλλά να υπάρχει μια ανοχή σε περιπτώσεις παραμέλησης και κακοποίησης (εκτός αν υπάρχει μια έντονη επικινδυνότητα του παιδιού) είναι σε περιπτώσεις παιδιών ρομά. Σχετικά αναφέρει: «υπάρχει μια νοοτροπία για ζητήματα παιδικής προστασίας ότι αυτοί είναι ρομά, δε πειράζει, έτσι ζουν», ωστόσο στο γενικό πληθυσμό βλέπει μια αύξηση των περιστατικών των παιδιών που απομακρύνονται με εισαγγελικές εντολές. Αυτό το αποδίδει τόσο ο ίδιος όσο και οι κοινωνικοί λειτουργοί που πήραν μέρος στη συνέντευξη αλλά και ο αστυνομικός της Υποδιεύθυνσης Προστασίας Ανηλίκων, από τη μία στην οικονομική κρίση, από την άλλη στην ευαισθητοποίηση του κόσμου για ζητήματα παιδικής προστασίας, η οποία όπως παρατηρούν όλοι οι φορείς σχετίζεται και με την ενημέρωση μέσα από τα μέσα μαζικής επικοινωνίας. Επιπρόσθετα, αναφέρει ότι η νομοθεσία περί ενδοοικογενειακής βίας (Ν3500/2006) βοήθησε, καθώς σε ορισμένες κατηγορίες επαγγελματιών όπως οι εκπαιδευτικοί έγινε υποχρεωτική η αναφορά περιστατικών ενδεχόμενης κακοποίησης παιδιών, σχετικά αναφέρει «το σκεπτικό του άρθρου 23 αυτού του νόμου ήταν η διευκόλυνση και ευαισθητοποίηση, για να μπορούν οι εκπαιδευτικοί να παρεμβαίνουν, είναι σαν να βγάζουν μια κίτρινη κάρτα σε γονείς ότι ζητήματα όπως η βία, η σωματική τιμωρία και η παραμέληση των παιδιών δεν μπορεί να είναι αποδεκτή».

Σε ότι αφορά τους αριθμούς των καταγγελιών, κοινωνικός λειτουργός νοσοκομείου παιδών αναφέρει «υπάρχουν τα τελευταία χρόνια, κυρίως από την περίοδο της οικονομικής κρίσης και μετά, πολύ θαρραλέοι άνθρωποι από το γειτονικό περιβάλλον που είναι ευαισθητοποιημένοι και καταγγέλλουν περιστατικά Κα-Πα. Σε

συνδυασμό με το προσφυγικό και μεταναστευτικό οι αριθμοί των παιδιών που εισάγονται με εισαγγελική εντολή έχει αυξηθεί, θα έλεγα διπλασιαστεί μέσα στα τελευταία χρόνια». Συνεχίζοντας και αναφερόμενος στους αριθμούς παρατηρεί: «Το 2016 φιλοξενήθηκαν στο νοσοκομείο που εργαζόμαι 125 παιδιά. Το 2017, 178 παιδιά, το 2018, 221 παιδιά και το 2019 254 παιδιά! Οι αριθμοί έχουν εμφανώς αυξητική τάση. Θα ήθελα βέβαια να σας αναφέρω ότι σε αυτές τις εισαγγελικές εντολές περιλαμβάνονται και οι ασυνόδευτοι ανήλικοι αλλοδαποί που εντοπίζονται στο δρόμο και αμέσως εάν δεν είναι ήδη φιλοξενούμενοι σε κάποια δομή διατάσσεται από τον εισαγγελέα να μεταφερθούν αρχικά στο νοσοκομείο και μετά μέσω ΕΚΚΑ σε κάποια δομή».

Ο αστυνομικός υπάλληλος που πήρε μέρος στη συνέντευξη αναφέρει ότι σε όσα αφορά τα πλαίσια της δικής τους παρέμβασης σε αυτό που εννοείται παιδική προστασία η Υποδιεύθυνση Προστασίας Ανηλίκων της Διεύθυνσης Ασφάλειας Αττικής ασχολείται με ζητήματα κακοποίησης-παραμέλησης των παιδιών, πολλές φορές σε συνδυασμό με ζητήματα ενδοοικογενειακής βίας. Σε όσα αφορά τη λειτουργία της ΥΠΑ σημειώνεται ότι άλλοτε σχηματίζεται δικογραφία για Κα-Πα παιδιών, έκθεσης αυτών σε κίνδυνο, άλλοτε τίθενται παιδιά θύματα Κα-Πα σε προστατευτική φύλαξη μέχρι να δοθούν είτε σε κατάλληλο οικείο πρόσωπο ή να εισαχθούν σε νοσοκομείο παιδιών εάν κρίνεται απαραίτητο για την εκτίμηση της κατάστασης της υγείας τους είτε προσωρινή φιλοξενία σε κάποιο ίδρυμα, πάντα κατόπιν εντολής της Εισαγγελίας Ανηλίκων Αθηνών/Πειραιώς ανάλογα την κατά τόπο αρμοδιότητα. Αναφερόμενος στις δράσεις πρόληψης της ΥΠΑ ο αστυνομικός υπάλληλος αναφέρει: «πραγματοποιούνται ομιλίες ευαισθητοποίησης και ενημέρωσης από τους εξειδικευμένους ψυχολόγους/ανακριτικούς υπαλλήλους της Υπηρεσίας μας σε σχολεία που αφορούν την προστασία των παιδιών από τη σωματική/σεξουαλική κακοποίηση ώστε τα παιδιά να ενθαρρύνονται να μιλούν για αυτό που τους συμβαίνει στο σπίτι τους, αλλά και γενικότερα, στους εκπαιδευτικούς αλλά και οι εκπαιδευτικοί να μπορούν να ανιχνεύσουν μέσα από συμπεριφορές, σημάδια και στάσεις των παιδιών την ύπαρξη κακοποίησης και παραμέλησης μέσα στην οικογένεια». Επιπλέον, αναφέρει ότι η ΥΠΑ συμμετέχει και σε ομάδες εργασίας με άλλους φορείς όπως το ΙΥΠ και το ΕΚΚΑ αλλά και διεθνείς οργανισμούς όπως ο ΟΗΕ και η UNICEF καθώς και ΜΚΟ για ζητήματα διατομεακής συνεργασίας στην παιδική προστασία. Σε όσα αφορά το κοινωνικό υπόβαθρο των οικογενειών που καλούνται να διερευνήσουν αρχικά είτε να «απομακρύνουν» στη συνέχεια από την οικογένεια αναφέρει «οι εισαγγελικές

παραγγελίες προέρχονται κατά μεγάλο ποσοστό από οικογένειες που είναι στα όρια της φτώχειας, είτε σε κοινωνικό αποκλεισμό, που παρουσιάζουν προβλήματα ψυχικής υγείας είτε οι γονείς είτε κάποιο από τα παιδιά τους... οικογένειες με γονείς που είναι χρήστες ναρκωτικών ουσιών αλλά και περιπτώσεις οικογενειών ρομά για τις οποίες έχει ευαισθητοποιηθεί η γειτονιά ή το σχολείο κυρίως μετά από εμφανή σημάδια Κα-Πα», επιπλέον αναφέρει: «με το μεταναστευτικό/προσφυγικό κύμα έχει διαπιστωθεί από την ΥΠΑ μία αύξηση στα περιστατικά διερεύνησης αλλά και εκτέλεσης εισαγγελικών εντολών για οικογένειες προσφύγων/μεταναστών που ζουν είτε σε δομές φιλοξενίας, είτε σε ενοικιαζόμενα διαμερίσματα από Δήμους/ΜΚΟ». Ειδικότερα, αναφέρεται ότι σε ότι αφορά την παιδική προστασία, ζητήματα όπως η βία μέσα στην οικογένεια και η φροντίδα του παιδιού και η παραμέληση γίνονται αντιληπτά με διαφορετικό τρόπο λόγω, ενδεχομένως, άλλης κουλτούρας. Συγκεκριμένα αναφέρει: «έχουμε κληθεί να απομακρύνουμε παιδιά από το οικογενειακό τους περιβάλλον για ζητήματα υγείας, όπως μη συνέχιση θεραπείας για μεταδιδόμενα νοσήματα, αλλά και λόγω αναφορών για συχνή άσκηση σωματικής τιμωρίας στα παιδιά, πολλές φορές οι αναφορές ξεκινάνε από κοινωνικές υπηρεσίες ΜΚΟ που έχουν αναλάβει την υποστήριξη/στέγαση τέτοιων οικογενειών και βλέπουν γονείς που δεν επιθυμούν να συνεργάζονται για τέτοια ζητήματα και δε συμμορφώνονται με τις παραινέσεις και υποδείξεις που τους γίνονται».

Σε ότι αφορά το Εθνικό Κέντρο Κοινωνικής Αλληλεγγύης, στέλεχος του φορέα αναφέρει ότι ο ρόλος του στην παιδική προστασία είναι και επιχειρησιακός (επιτόπια παρέμβαση, εύρεση δομών φιλοξενίας για ασυνόδευτους ανήλικους αλλοδαπούς) αλλά και επιτελικός, με επιμορφώσεις κοινωνικών λειτουργών των ΟΠΑ των δήμων, διαφόρων εργαζομένων που ασχολούνται με την παιδική προστασία αλλά και με τη διαχείριση του Εθνικού Μητρώου Υιοθεσίας και Αναδοχής σύμφωνα με το Ν4538/2018. Χαρακτηριστικά αναφέρει: «η Εθνική Γραμμή Παιδικής Προστασίας στον τηλεφωνικό αριθμό 1107 λειτουργεί από το 2012 και δέχεται εύρος κλήσεων από παιδιά, γονείς, εκπαιδευτικούς κτλ. δεν είναι τόσο διαδεδομένη όσο κάποιες άλλων ΜΚΟ αλλά ο κόσμος σταδιακά την μαθαίνει ιδίως μετά τον Ν4538/2018». Επιπλέον όπως αναφέρεται ο ρόλος του ΕΚΚΑ είναι άμεσος και στην ενημέρωση για ζητήματα παιδικής προστασίας, όπως για το που υπάρχουν Δομές Παιδικής Προστασίας, για διεθνή και ευρωπαϊκά κείμενα, νέες εκθέσεις του ΒΣτΠ/ΚΔτΠ, έρευνες που δημοσιεύονται από το ΙΥΠ, τη UNICEF. Σε ότι αφορά τους παράγοντες επικινδυνότητας για ενδεχόμενη Κα-Πα το ΕΚΚΑ αναφέρει αυτούς

που είναι και αναγνωρισμένοι διεθνώς από τον ΠΟΥ και έχουν να κάνουν περισσότερο με το «κοινωνικό status» όπως οικογένειες σε κοινωνικό αποκλεισμό, οικογένειες στα όρια της φτώχειας, οικογένειες με γονείς χρήστες ουσιών, μονογονεϊκότητα, παιδιά που έχουν αναπηρίες που έχουν ανάγκη εξειδικευμένης φροντίδας. Βέβαια, ο εκπρόσωπος τονίζει ότι «όταν υπάρχουν τέτοιες περιπτώσεις οικογενειών, σε συνδυασμό με έλλειψη δομών υποστήριξης στην κοινότητα πρέπει να κάνουν τους επαγγελματίες να έχουν τεταμένες τις κεραίες τους καθώς συνιστούν προσδιοριστές επικινδυνότητας που ίσως, ενδεχομένως και κάτω από κάποιες συνθήκες να έχω Κα-Πα στα παιδιά» ταυτόχρονα όμως αναφέρει «...το ΕΚΚΑ έχει δεχτεί καταγγελίες και για οικογένειες με γονείς που έχουν αυξημένο μορφωτικό επίπεδο και δεν νομίζουμε ότι υπάρχουν στερεότυπα σε αυτό, αλλά πρέπει να δείχνουμε ιδιαίτερη προσοχή σε οικογένειες που βιώνουν κίνδυνο κοινωνικού αποκλεισμού λόγω κοινωνικοοικονομικής πραγματικότητας».

Εκπρόσωπός του ΒΣτΠ/ΚΔτΠ αναφέρει ότι η Αρχή επισκέπτεται ετησίως πάνω από 100 σχολεία και πραγματοποιεί συζητήσεις και επιμορφώσεις σε συνεργασία και με άλλους φορείς για την προάσπιση των δικαιωμάτων του παιδιού. Μάλιστα αναφέρει ότι η Αρχή προσπαθεί να ανταποκριθεί σε όλα τα αιτήματα των σχολείων που είναι πάρα πολλά. Συντάσσει ετήσιες εκθέσεις για τις διαπιστώσεις και παρατηρήσεις του σχετικά με τα δικαιώματα των παιδιών. Σχετικά με το κοινωνικό υπόβαθρο των οικογενειών αναφέρει «επειδή η Κα-Πα είναι ένας σκοτεινός κοινωνιολογικά αριθμός και αφανές ως φαινόμενο, τα ευρήματα που έχουμε εμείς και αφορούν κυρίως ευάλωτες κοινωνικά οικογένειες δε μπορούν να οδηγήσουν σε ασφαλή συμπεράσματα ότι η Κα-Πα λαμβάνει χώρα μόνο σε τέτοιες οικογένειες διότι απλούστατα δεν έχουμε αρκετά εργαλεία να διαπιστώσουμε πότε λαμβάνει χώρα και υπό ποιες συνθήκες». Επομένως αναφέρει ότι αν και γενικά στην παιδική προστασία η ευαλωτότητα είναι ένας παράγοντας που αυξάνει τον κίνδυνο Κα-Πα δε μπορεί να οδηγήσει ντετερμινιστικά στο συμπέρασμα ότι η Κα-Πα λαμβάνει χώρα σε παιδιά ευάλωτων οικογενειών και δε λαμβάνει στην ίδια έκταση χώρα σε άλλες οικογένειες.

Εκπρόσωπος του ΙΥΠ, αναφέρει ότι ο φορέας είναι Νομικό Πρόσωπο Ιδιωτικού Δικαίου και επιχορηγείται από το Υπουργείο Υγείας. Επιπλέον αναφέρει ότι από το 1977 η Διεύθυνση Οικογενειακών Σχέσεων (ΔΟΣ) του ΙΥΠ, που το 2007 μετονομάστηκε σε Διεύθυνση Ψυχικής Υγείας και Κοινωνικής Πρόνοιας, εφαρμόζει προγράμματα έρευνας - δράσης, εκπαίδευσης επαγγελματιών και παροχής εξειδικευμένων υπηρεσιών με σκοπό τη μελέτη της ενδοοικογενειακής βίας

(ενεργητικής και παθητικής) απέναντι στα παιδιά καθώς και την πρόληψη της θυματοποίησης τους. Σε ότι αφορά της δράσεις του υλοποιεί συγκεκριμένα προγράμματα αναφορικά με το φαινόμενο της κακοποίησης - παραμέλησης των παιδιών στους άξονες: (α) έρευνα (επιδημιολογική/δημογραφική και κλινική), (β) αγωγή υγείας και υγειονομική επιμόρφωση – ευαισθητοποίηση του ευρύτερου κοινού, (γ)εκπαίδευση επαγγελματιών, (δ)συμβουλευτικές-διασυνδετικές και υποστηρικτικές υπηρεσίες σε δομές και επαγγελματίες, και (ε)παροχή εξειδικευμένων υπηρεσιών. Σε ζητήματα χρηματοδότησης αναφέρει *«το γεγονός ότι έχει τη μορφή ΝΠΙΔ (σε σχέση με άλλους φορείς όπως το ΕΚΚΑ) το καθιστά πιο ευέλικτο σε χρηματοδότηση ερευνητικών προγραμμάτων από την ΕΕ αλλά και από ΜΚΟ»*. Για τον ρόλο του στην παιδική προστασία αναφέρει *«η ΔΨΥΚΠ από το 1988 λειτουργεί και ως Κέντρο Μελέτης και Πρόληψης της Κακοποίησης & Παραμέλησης, για πρώτη φορά στην Ελλάδα»*. Ο εκπρόσωπος αναφέρει ότι στο ΙΥΠ οι στόχοι πολιτικών / οι προτεραιότητες που αφορούν τα παιδιά τα οποία υφίστανται βίαιες συμπεριφορές στο οικογενειακό τους περιβάλλον έχουν οδηγήσει τη Διεύθυνση στη διενέργεια ποσοτικών και ποιοτικών ερευνών, με έμφαση στην πρωτογενή, δευτερογενή και τριτογενή πρόληψη. Αναφέρει ότι η ΔΨΥΚΠ εφαρμόζει έρευνες και μελέτες που αφορούν, μεταξύ άλλων, τη σωματική κακοποίηση και παραμέληση των παιδιών, την ενδοοικογενειακή σεξουαλική παραβίαση, τη χρήση της σωματικής τιμωρίας, τη διαπαιδαγώγηση των παιδιών, την πρόβλεψη της επικινδυνότητας οικογενειών με προδιάθεση βίας, την αναζήτηση παραγόντων υψηλού κινδύνου για σωματική κακοποίηση και παραμέληση, τις στάσεις και πρακτικές αντιμετώπισης ομάδων επαγγελματιών, τις επιπτώσεις της ιδρυματικής περίθαλψης στα παιδιά. Επίσης, ασχολείται με τη διαγνωστική - θεραπευτική αντιμετώπιση και αποκατάσταση όλων των μορφών παιδικής Κα-Πα. Διερευνώντας το κοινωνικό υπόβαθρο και τα χαρακτηριστικά των οικογενειών των οποίων τα παιδιά υφίστανται Κα-Πα, ο εκπρόσωπος του ΙΥΠ αναφέρει ότι *«υπάρχουν κάποιοι παράγοντες που δυσχεραίνουν την οικογένεια και αυξάνουν τις πιθανότητες για ενδεχόμενη Κα-Πα, οι οποίοι όπως έχουν καταγραφεί και στο πρωτόκολλο Κα-Πα χωρίζονται σε τέσσερις: παράγοντες που σχετίζονται με το παιδί (παιδιά με ΔΕΠΥ, σωματική/διανοητική αναπηρία), τους γονείς (παραβατικοί γονείς, χρήστες ουσιών, ψυχικά ασθενείς), την οικογένεια (πολυμελείς οικογένειες, μονογονεϊκές, οικογένειες στις οποίες υπάρχει ενδοοικογενειακή βία), το κοινωνικό περιβάλλον χαρακτηριστικά αναφέρει «φαίνεται σε πιο χαμηλά μορφωτικά κοινωνικοοικονομικά περιβάλλοντα έχουμε καταγεγραμμένα περισσότερα περιστατικά,*

σε ένα βαθμό μπορεί και να ισχύει, ειδικά στην παραμέληση λόγω έλλειψης πόρων όπου όμως εκεί πρέπει να υπάρχει και ένας άλλος τρόπος παρέμβασης... αλλά πρέπει να αναφέρουμε ότι οικογένειες με ανώτερο κοινωνικοοικονομικό υπόβαθρο δεν φαίνονται εύκολα καταγεγραμμένες σε έρευνες Κα-Πα καθώς λόγω οικονομικής άνεσης θα απευθυνθούν σε περιπτώσεις δυσλειτουργίας σε κάποιον ιδιώτη επαγγελματία, όπως παιδοψυχίατρο και έτσι δε φαίνονται σε δημόσια υπηρεσία». Διαχωρίζει ωστόσο τις περιπτώσεις σεξουαλικής κακοποίησης καθώς εκεί όπως αναφέρει «οι έρευνες παγκοσμίως δείχνουν ότι δεν υπάρχει συσχέτιση με κοινωνικοοικονομικό υπόβαθρο». Σε ότι αφορά τους αριθμούς Κα-Πα και εάν αυξήθηκαν κατά την περίοδο της οικονομικής κρίσης το ΙΥΠ δεν έχει κάποια στοιχεία, ωστόσο αναφέρει ότι στα πλαίσια ερευνητικού προγράμματος ΕΣΠΑ έχει αναπτύξει, μαζί με το Πρωτόκολλο Διαχείρισης Περιστατικών Κα-Πα, ένα εργαλείο από το 2015 που λέγεται Εθνικό Σύστημα Αναφοράς Κακοποίησης Παραμέλησης Παιδιών (ΕΣΑ-ΚΠ) το οποίο θα δημιουργούσε μεταξύ των επαγγελματιών που ασχολούνται με την παιδική προστασία (επαγγελματίες υγείας, αστυνομικοί υπάλληλοι, εκπαιδευτικοί, δικαστικοί λειτουργοί) μια βάση δεδομένων για καταγραφή περιστατικών ή έστω υποψία Κα-Πα με σκοπό την καλύτερη διερεύνηση και δικτύωση. Χαρακτηριστικά αναφέρει ότι «Το σύστημα αυτό αν και λειτούργησε πιλοτικά με την εκπαίδευση 400 επαγγελματιών που ασχολούνται με ζητήματα παιδικής προστασίας, δε λειτούργησε επίσημα, το παραδώσαμε, η Αρχή Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα έκανε χρόνια να αποφανθεί, αλλά δεν έχει αξιοποιηθεί έκτοτε».

Συζητώντας με στέλεχος της ΟΠΑ σχετικά με το πότε γίνεται η παρέμβαση δηλώνει ρητά ότι «πάντα πηγαίνουμε κατόπιν εισαγγελικής εντολής, δεν έχουμε τη δυνατότητα και την νομική κάλυψη να διενεργούμε από μόνοι μας κοινωνική έρευνα, δηλαδή ακόμη και όταν αντιληφθούμε κάτι θα ζητήσουμε την εντολή από τον εισαγγελέα». Κατά τη διερεύνηση του κοινωνικού υπόβαθρου των οικογενειών στις οποίες ζητείται η παρέμβαση η ΟΠΑ δηλώνει «..οι οικογένειες είναι επί των πλείστων από πολύ χαμηλά κοινωνικοοικονομικά στρώματα και πολύ λιγότερες είναι από ανώτερη.. ας πούμε κοινωνική τάξη... δηλαδή ένα πολύ μικρό ποσοστό».

Σε παρόμοια συμπεράσματα στο πεδίο της παρέμβασης η ΥΠΑ καλείται να διερευνήσει μέσα από εισαγγελικές παραγγελίες εάν τα παιδιά βρίσκονται σε κίνδυνο, να εξακριβώσει τόπους διαμονής παιδιών που ύστερα από καταγγελίες υπάρχουν υπόνοιες ότι βρίσκονται σε κίνδυνο και να «απομακρύνει» παιδιά από το οικογενειακό τους περιβάλλον μεταφέροντας αυτά σε νοσοκομεία παιδών.

Συγκεκριμένα αναφέρει «το εξειδικευμένο προσωπικό της ΥΠΑ καλείται να εντοπίσει και να μεταφέρει ασφαλώς τα παιδιά, που κατά την εκτίμηση της Εισαγγελίας Ανηλίκων με βάση καταγγελίες, αναφορές και εκθέσεις κοινωνικής έρευνας πρέπει να απομακρυνθούν από το οικογενειακό τους περιβάλλον και να οδηγηθούν σε νοσοκομείο παιδών για προσωρινή φιλοξενία» ακολούθως αναφέρει «είναι μια διαδικασία που πολλές φορές χρειάζεται ειδικούς χειρισμούς αφού πρόκειται για παιδιά, πολλές φορές σε πολύ μικρή ηλικία και οι γονείς μπορεί να αντιδρούν τη στιγμή που τους ανακοινώνεται η εισαγγελική παραγγελία... προσπαθούμε να κάνουμε σαφές στους γονείς ότι η διαδικασία γίνεται για το συμφέρον του παιδιού και για να βοηθηθούν όλοι στη συνέχεια». Επιπλέον, αναφέρει «τα παιδιά μεταφέρονται συνήθως από Υπηρεσιακό όχημα με συμβατικές πινακίδες, το οποίο δεν φέρει εξωτερικά χαρακτηριστικά περιπολικού... συνήθως οι Αστυνομικοί είμαστε μόνοι μας αλλά κάποιες φορές μπορεί να συνοδεύεται από όχημα ΜΚΟ, ή Ασθενοφόρο του ΕΚΑΒ, εάν είναι κάποιο παιδί με αναπηρία, το οποίο μεταφέρει τα παιδιά σε εφημερεύον νοσοκομείο παιδών όπου θα εισαχθούν τα παιδιά για νοσηλεία, κυρίως εξετάσεις για μεταδοτικά νοσήματα και παιδοψυχιατρική εκτίμηση εάν το αναφέρει η εισαγγελική παραγγελία μέχρι να αποφασιστεί από την Εισαγγελία η επανατοποθέτησή τους».

Πρώην στέλεχος του ΒΣτΠ/ΚΔτΠ αναφέρει ότι στην προσπάθεια να γίνουν ενέργειες με γνώμονα το συμφέρον του παιδιού, όπου αυτό είναι εφικτό, έχει γίνει και τηλεφωνική παρέμβαση προς τους γονείς, για τους οποίους υπήρχαν καταγγελίες για Κα-Πα, για να παρακολουθήσουν κάποιο πρόγραμμα υποστήριξης όπως απεξάρτησης από το αλκοόλ, ή για την αντιμετώπιση της ενδοοικογενειακής βίας, σε συνεννόηση και με την Εισαγγελία Ανηλίκων για να αποφευχθεί η «απομάκρυνση» του παιδιού.

Οι κοινωνικοί λειτουργοί των νοσοκομείων παιδών που πήραν μέρος στην έρευνα αναφέρουν ότι η παρέμβαση των επαγγελματιών υγείας στο νοσοκομείο, για να δοθεί μια εισαγγελική εντολή απομάκρυνσης από το οικογενειακό τους περιβάλλον, προκύπτει όταν στην πορεία από μια επίσκεψη του παιδιού στο νοσοκομείο για λόγους υγείας υπάρχουν ενδείξεις και υποψίες κακοποίησης/παραμέλησης οι οποίες ανακαλύπτονται εκ των υστέρων. Χαρακτηριστικά, κοινωνικός λειτουργός νοσοκομείου αναφέρει «τραυματισμοί που δε μπορούν να δικαιολογηθούν όταν ζητείται από τους γονείς να εξηγήσουν πως προκλήθηκαν, διαπίστωση κατά την εξέταση σεξουαλικής κακοποίησης, αλλά και εμφανή σημάδια σωματικής και διανοητικής παραμέλησης οδηγούν το προσωπικό του

νοσοκομείου να έρθει σε άμεση επικοινωνία με την Εισαγγελία Ανηλίκων και με την ΥΠΑ της ελληνικής αστυνομίας ή το οικείο Αστυνομικό Τμήμα».

Στο ερώτημα εάν έχει επηρεάσει η οικονομική κρίση που βίωσε η χώρα μας τα περιστατικά παρέμβασης που αφορούν ζητήματα παιδικής προστασίας η ΟΠΑ αναφέρει *«ναι, φαίνεται να έχουν αυξηθεί αρκετά»*. Το ίδιο αναφέρει και αστυνομικός της ΥΠΑ *«η οικονομική κρίση σε συνδυασμό με το προσφυγικό/μεταναστευτικό ζήτημα φαίνεται να έχει επηρεάσει την παιδική προστασία καθώς έχει αυξηθεί σε σχέση με το παρελθόν ο αριθμός των εισαγγελικών παραγγελιών για απομάκρυνση παιδιών από το οικογενειακό τους περιβάλλον»*. Στην ίδια ερώτηση εκπρόσωπος του ΒΣτΠ/ΚΔτΠ αναφέρει ότι *«η οικονομική κρίση με τη δημοσιονομική λιτότητα έχει κάνει κακό στην επάρκεια των κοινωνικών υπηρεσιών, όπως και ο κανόνας των προσλήψεων γιατί για πολύ καιρό δε μπαίνει νέο έμψυχο δυναμικό στο δημόσιο»*. Ωστόσο, από την άλλη πλευρά αναφέρει ότι ενιαίο Σύστημα Παιδικής Προστασίας δεν υπήρχε ποτέ στη χώρα. *«ένα ενιαίο πρωτόκολλο λειτουργίας που θα μπορούσε να υπάρχει δεν υπήρχε, ένας στιβαρός μηχανισμός για την αποϊδρυματοποίηση και την πρόληψη της ιδρυματοποίησης δεν υπήρχε, ένα ενιαίο σύστημα για την ευαισθητοποίηση ως προς την αναδοχή και το τι σημαίνει αναδοχή δεν υπήρχε»*.

Σε ό,τι αφορά την εκπαίδευση των εκπαιδευτικών για την ανίχνευση περιστατικών Κα-Πα η Αρχή αναφέρει ότι δεν υπάρχει ή είναι πολύ περιορισμένη και ότι η διάταξη του Ν.3500/2006 για την άμεση υποχρέωση αναφοράς των περιστατικών υπόνοιας Κα-Πα στο διευθυντή του σχολείου και ακολούθως αυτός στον Εισαγγελέα είτε αγνοείται είτε δεν εφαρμόζεται λόγω φόβου, δισταγμού και δεύτερων σκέψεων που μπορεί να έχουν. Η Αρχή αναφέρει ότι όλα αυτά τα ζητήματα δε τα θεωρεί ότι είναι αμιγώς ζητήματα οικονομικής κρίσης, διότι και πριν από την οικονομική κρίση δεν γινόταν.

Σχετικά με τις καταγγελίες που δέχεται σε προσφυγικούς και μεταναστευτικούς πληθυσμούς, η Αρχή σημειώνει ότι *«υπάρχουν αναφορές για Κα-Πα στα Κέντρα Υποδοχής και Ταυτοποίησης που επικρατούν άθλιες συνθήκες και οι προβλέψεις για εποπτεία και προστασία των παιδιών είναι ελάχιστες... κι εκεί ακόμη δεν έχουν εγκατασταθεί μηχανισμοί παραπομπής των παραπόνων αυτός ώστε να παίρνει το δρόμο της δίκης όπως πρέπει... κι αυτή η διαδρομή έχει αρκετά προβλήματα λόγω πολλών υποθέσεων που διαχειρίζονται τα εισαγγελικά γραφεία και έλλειψης εκπαίδευσης των επαγγελματιών που δραστηριοποιούνται στα κέντρα αυτά»* επιπλέον, σε ότι αφορά αναφορές Κα-Πα σε ξενοδοχεία και διαμερίσματα που νοικιάζονται σε

πρόσφυγες αναφέρει ότι υπάρχουν επίσης, ενώ για περιστατικά σε δομές ασυνόδευτων ανήλικων η Αρχή δεν έχει λάβει ιδιαίτερες αναφορές.

Στη συνέχεια μιλώντας για τις δράσεις του για την παιδική προστασία ο ΒΣτΠ/ΚΔτΠ αναφέρει ότι κάνει αυτοψίες σε δημόσιες δομές παιδικής προστασίας, επιπλέον από το 2018 η Αρχή έχει αναλάβει να κάνει την παρατήρηση και την επίβλεψη ως προς την εξέλιξη στην ποιότητα των δομών παιδικής προστασίας ασυνόδευτων ανήλικων αλλοδαπών. Σχετικά με τον αριθμό των καταγγελιών που δέχεται η Αρχή αναφέρει ότι παρόλο που έχει τα εργαλεία και τον ιστότοπο για να καταγράφονται και να υποβάλλονται οι αναφορές δύσκολα τα παιδιά θύματα θα το αναφέρουν απευθείας στην Αρχή και εναπόκειται στους επαγγελματίες που δραστηριοποιούνται στο πεδίο να τα αναφέρουν άρα διαπιστώνει *«δεν είναι αντιπροσωπευτικός ο αριθμός των αναφορών που δέχεται η Αρχή για τα περιστατικά που αφορούν παραβιάσεις των δικαιωμάτων των παιδιών»*. Σε συνέχεια της συζήτησης για τις δράσεις της Αρχής για την παιδική προστασία αναφέρει ότι *«Η Αρχή έχει αναλάβει να αναπτύξει ένα δίκτυο με τις εκπαιδευτικές δομές προκειμένου να ενημερώσει-και αυτό να έχει ένα πολλαπλασιαστικό αποτέλεσμα στη συνέχεια- όλους τους οργανωτικούς συντονιστές για τις κινήσεις που πρέπει να γίνονται για την αναγνώριση και τη διαχείριση περιστατικών κακοποίησης»*.

Επιπλέον, η Αρχή διαχειρίζεται αναφορές, παρεμβαίνει διαμεσολαβητικά σε συνεργασία με τις εισαγγελικές αρχές, κάνει αυτοψίες σε χώρους που φιλοξενούνται ανήλικοι και οργανώνει σεμινάρια, ημερίδες ευαισθητοποίησης και εκπαιδεύσεις για επαγγελματίες που δραστηριοποιούνται στο πεδίο της παιδικής προστασίας. Ωστόσο τονίζει *«ο ρόλος της Αρχής είναι να ευαισθητοποιεί παραπάνω και να κάνει ελέγχους εκεί που η Πολιτεία τους έχει εξαντλήσει και να δρα υποστηρικτικά, δεν έχει τη δυνατότητα να υποκαταστήσει τον θεσμικό μηχανισμό, για παράδειγμα για τη σεξουαλική κακοποίηση που άλλες χώρες όπως η Ολλανδία έχει από την ηλικία των 4 ετών μάθημα στα σχολεία για τη σεξουαλική αγωγή, όσο και εάν έχουμε κάνει προτάσεις στα θεσμικά όργανα για αυτό το θέμα μέχρι σήμερα δεν έχουν τελεσφορήσει»*.

Στη συνέχεια διερευνάται εάν οι φορείς έχουν στοιχεία για τον ακριβή αριθμό περιστατικών Κα-Πα που έχουν διερευνήσει ή έχουν κληθεί να διαχειριστούν. Σχετικά με το εάν υπάρχουν στοιχεία η ΟΠΑ αναφέρει ότι *«προ κρίσης δεν υπάρχουν στοιχεία διότι πριν το 2009 δε λειτουργούσαν οι ΟΠΑ, όπου λειτουργούν τώρα και με αυτή τη μορφή... δεν υπάρχουν συγκεντρωτικά στοιχεία, συγκεκριμένα η ΟΠΑ του*

δήμου μας λειτουργεί έτσι οργανωμένα και συστηματικά από το 2004 αλλά στοιχεία έχουμε από το 2014 τα οποία δείχνουν μία μεγάλη αύξηση στις καταγγελίες που γίνονται για οικογένειες προσφύγων/μεταναστών, γενικά υπάρχει μια αύξηση των περιστατικών που ζητείται η παρέμβασή μας αλλά και στις περιπτώσεις που προτείνεται η απομάκρυνση των παιδιών αλλά όχι σε συγκλονιστικό βαθμό» επίσης αναφέρει ότι «σε σχέση με το παρελθόν, που η ΟΠΑ έψαχνε να βρει στοιχεία για παλαιότερες εισαγγελικές παραγγελίες, οι αριθμοί ήταν πολύ μικροί αλλά δεν είναι αξιόπιστο το στοιχείο αυτό γιατί έκανε και η Περιφέρεια κοινωνικές έρευνες οπότε δε ξέρουμε τα τους αριθμούς των περιστατικών που υπήρχαν εκεί». Σε συμπληρωματική ερώτηση που έγινε εάν έχουν δοθεί στους δήμους τα στοιχεία από τις Περιφέρειες, ώστε να έχουν μια εικόνα αναφέρει ότι δεν έχει γίνει με το δικό τους φορέα κάποια αντιπαραβολή και συγκέντρωση παλαιών υποθέσεων.

Οι κοινωνικοί λειτουργοί από τα νοσοκομεία παιδών που πήραν μέρος στη συνέντευξη αναφέρουν ότι υπάρχει μία σταθερή αύξηση μετά την οικονομική κρίση, η οποία βέβαια τα τελευταία χρόνια φαίνεται να είναι πιο μικρή. Σε έρευνα για τα ποιοτικά χαρακτηριστικά των παιδιών που είχε γίνει παλαιότερα από νοσοκομείο παιδών κοινωνικός λειτουργός που έχει αποτυπώσει περιστατικά μέχρι το 2013 αναφέρει ότι ήταν περίπου τα μισά περιστατικά ημεδαπά παιδιά και τα μισά αλλοδαπά. Άλλος κοινωνικός λειτουργός νοσοκομείου παιδών που πήρε μέρος στην έρευνα αναφέρει «η οικονομική κρίση έγινε, νομίζω, αφορμή να φανούν τα προβλήματα και οι δυσλειτουργίες που υπήρχαν στην οικογένεια από τη μία, από την άλλη ευαισθητοποίησε τον κόσμο να απευθύνεται σε κοινωνικές υπηρεσίες επειδή δε μπορούσε να τα βγάλει πέρα μόνος του, για αυτό και έχουμε εισαγγελικές εντολές από γονείς που από μόνοι τους δήλωναν αδυναμία να ανταπεξέλθουν στο γονικό τους ρόλο, όπως επίσης ευαισθητοποίησε και τον άνθρωπο της διπλανής πόρτας να αναφέρει περιστατικά Κα-Πα».

Ακολούθως προσπαθεί να ανιχνευθεί εάν οι ΟΠΑ πραγματοποιούν συμβουλευτική γονέων και παιδιών. Για το ζήτημα αυτό εργαζόμενος στην ΟΠΑ αναφέρει: «Με τα στενά αριθμητικά δεδομένα που υπάρχουν στις κοινωνικές υπηρεσίες του δήμου στην παιδική προστασία συμβουλευτική γίνεται από την ΟΠΑ κατόπιν εισαγγελικής παρέμβασης, δεν υπάρχουν συμβουλευτικές υπηρεσίες γονέων, πέρα από τα Δημοτικά Ιατρεία που είναι σε ένα πολύ αραιό επίπεδο και για την ανάγκη που υπάρχει, για ζητήματα παιδικής προστασίας, μπορεί να υπάρχει συμβουλευτική γονέων για άλλα ζητήματα. Δηλαδή δεν υπάρχει Τμήμα στην Κοινωνική Υπηρεσία που να κάνει

προληπτικά συμβουλευτική γονέων για ζητήματα παιδικής προστασίας ή να κάνει μετά τη δική μας παρέμβαση είτε ζητηθεί η απομάκρυνση του παιδιού από το οικογενειακό περιβάλλον είτε γίνουν κάποιες συστάσεις, θεραπευτικές προτάσεις». Γενικά η ΟΠΑ θεωρεί ότι δεν υπάρχει η υποδομή για να μπορέσει ο Δήμος να στηρίξει μία ολοκληρωμένη παρέμβαση παιδικής προστασίας, πέρα των εισαγγελικών παραγγελιών. Ρωτώντας σχετικά με την παρέμβαση της, η ΟΠΑ μας αναφέρει ότι οι προτάσεις της μπορεί να είναι από τη μη παρέμβαση, ανάλογα με τις ανάγκες τις οικογένειας και με βάση εάν έχει ή όχι ένα υποστηρικτικό περιβάλλον γύρω της, ως έσχατη λύση και τελευταίο στάδιο την απομάκρυνση του παιδιού. Χαρακτηριστικά αναφέρει για τις δυνατότητες που έχει ο δήμος να παρέχει συμβουλευτική σε ζητήματα παιδικής προστασίας «Προσπαθούμε να μην απομακρύνουμε το παιδί από την οικογένεια, να την υποστηρίξουμε με όποιο τρόπο μπορούμε... τις περισσότερες φορές εκτός του δήμου, με όποιες δομές υπάρχουν καθώς ο δήμος δεν έχει τις δομές για να υποστηρίξει τις οικογένειες όπως χρειάζονται αυτές, ειδικά τις οικογένειες που έρχονται σε εμάς, παραπέμπουμε βέβαια και σε κάποιες δομές που έχει ο δήμος εάν χρειάζεται μια οικογένεια για ένα βασικό επίπεδο συντήρησης, αλλά συνήθως παραπέμπουμε σε διάφορες δομές υποστήριξης ταυτόχρονα». Σε ερώτηση γιατί συμβαίνει αυτό η ΟΠΑ αναφέρει ότι τα δημοτικά ιατρεία δεν έχουν ούτε επαρκές και μόνιμο προσωπικό, ούτε εξειδικευμένο με βάση τον όγκο των περιστατικών που διαχειρίζονται. Για αυτό αναφέρει ότι παραπέμπουν τα περιστατικά σε Κέντρα Ψυχικής Υγιεινής, παιδοψυχιατρικά πλαίσια, Κέντρα Πρόληψης του Δήμου Αθηναίων όπου υπάρχει πιο εξειδικευμένο προσωπικό.

Η ΥΠΑ αναφέρει ότι σε σχέση με το παρελθόν και ειδικότερα πριν την οικονομική κρίση φαίνεται να υπάρχει μια αύξηση την τελευταία πενταετία αλλά αυτή η τάση τα δύο τελευταία χρόνια φαίνεται να σταθεροποιείται. Συγκεκριμένα ανέφερε: «το 2016 η Υπηρεσία μας εκτέλεσε 53 εισαγγελικές εντολές απομάκρυνσης που αφορούσαν 62 παιδιά, το 2017, 80 που αφορούσαν 92 παιδιά και το 2018, όπου παρατηρείται και μια μεγάλη αύξηση 103 εισαγγελικές παραγγελίες που αφορούσαν 157 παιδιά. Το 2019 φαίνεται να παρουσιάζεται μια κάμψη καθώς πραγματοποιήσαμε 60 εισαγγελικές εντολές που αφορούσαν 96 παιδιά, δηλαδή λιγότερες περιπτώσεις οικογενειών σε σχέση με το 2017 αλλά με περισσότερα παιδιά, κάτι που ίσως θα πρέπει να μας προβληματίζει καθώς ενδεχομένως να υπάρχει και κάποια συσχέτιση των πολύτεκνων οικογενειών που έχουν πολλαπλές μειονεξίες με την ύπαρξη δυσλειτουργιών και προβλημάτων στην οικογένεια». Συζητώντας σχετικά με το εάν

υπάρχει κάποιου είδους συνέχιση και αναπαραγωγή της μειονεξίας που παρουσιάζουν κάποια παιδιά που είχαν αποτελέσει αντικείμενο παρέμβασης λόγω Κα-Πα ο εκπρόσωπος της ΥΠΑ παρατηρεί ότι δυστυχώς υπάρχει μία διαπίστωση της Υπηρεσίας του να παρεμβαίνει σε ίδια περιστατικά μέσα στο χρόνο, χαρακτηριστικά αναφέρει *«διαπιστώνουμε κατά καιρούς να κάνουμε απομακρύνσεις των ίδιων παιδιών που είχαν απομακρυνθεί πριν δύο ή τρία χρόνια, κυρίως σε περιπτώσεις παιδιών που είτε επιστράφηκαν στη φυσική οικογένεια αλλά βελτιώθηκαν προσωρινά μάλλον οι συνθήκες για τα παιδιά, είτε επειδή οι γονείς να παίρνουν λάθρα από τα νοσοκομεία».*

6.2 Δεύτερος θεματικός άξονας: Παρεμβάσεις των φορέων σε ζητήματα απομάκρυνσης και επανατοποθέτησης των παιδιών (και αξιολόγηση του Νέου Νόμου 4538/2018 για την Αναδοχή και την Υιοθεσία)

Σε ότι αφορά τον ρόλο των ΟΠΑ μετά την απομάκρυνση των παιδιών από το οικογενειακό τους περιβάλλον και την εισαγωγή τους σε νοσοκομείο η Ομάδα αναφέρει ότι δεν έχει κάποια δικαιοδοσία στο τι θα γίνει, μπορεί να προτείνει στην εισαγγελία αναδοχή ή άλλα μέτρα παρέμβασης που φαίνεται να είναι ενδεχόμενα κατά τη δική τους διερεύνηση μετά από τα αιτήματα της εισαγγελίας αλλά σχετικά με το που θα τοποθετηθεί το παιδί που απομακρύνεται η ΟΠΑ δεν έχει κάποια επενέργεια, κάποιο ρόλο καθώς αυτό το αναλαμβάνει η Περιφέρεια και το ΕΚΚΑ. Αναφέρει όμως *«εάν προκριθεί τελικά από την εισαγγελία η επιστροφή στη φυσική οικογένεια την εκτίμηση θα την κάνουμε εμείς, όπως επίσης και εάν προκριθεί η συγγενική αναδοχή με βάση τις δυνατότητες που υπάρχουν στο κοντινό οικογενειακό περιβάλλον».* Επίσης η ΟΠΑ αναφέρει ότι εάν η εισαγγελία ζητήσει συμβουλευτική γονέων σε Υπηρεσία που έχει ο δήμος και καλύπτει την ανάγκη που θέλει η οικογένεια θα παραπεμφθούν σε αυτή.

Σχετικά με το τι προσφέρει η παραμονή των παιδιών στο νοσοκομείο η ΟΠΑ θεωρεί ότι δεν προσφέρει κάτι. Χαρακτηριστικά αναφέρει *«Τίποτα.. Είναι καταστροφικό... Δεν προσφέρει απολύτως τίποτα... Βιώνουν μια δεύτερη κακοποίηση... Είναι απίστευτα επιβαρυντικό για την ψυχική υγεία τους και την κοινωνική τους ανάπτυξη... Είναι απαράδεκτο και τραγικό αυτό που συμβαίνει με την παραμονή τέτοιων περιστατικών στα νοσοκομεία».* Παρόμοια ζητήματα τονίζουν όλοι οι φορείς.

Αναφορικά με το σχεδιασμό του πλαισίου μετεγκατάστασης των παιδιών που «απομακρύνονται» κοινωνικός λειτουργός νοσοκομείου αναφέρει ότι *«είναι μια*

περιπέτεια, μια δύσκολη διαδικασία, αρκετά χρονοβόρα και πάντα σχετίζεται με την ξεχωριστή περίπτωση του παιδιού που αφορά κάθε εισαγγελική παραγγελία».

Σε ότι αφορά τους γονείς αναφέρει ότι πολλές φορές ο εισαγγελέας ανηλίκων ή το δικαστήριο ζητάει να ακολουθήσουν κάποιο πρόγραμμα, είτε απεξάρτησης, είτε ομαδικής θεραπείας αλκοολικών, είτε συμβουλευτική οικογένειας για ζητήματα ενδοοικογενειακής βίας. Διαπιστώνει ότι η απόφαση να δοθεί η γονική μέριμνα στους κοντινότερους συγγενείς (παππούς, γιαγιά, θείος, θεία) προκρίνεται εάν είναι σε ένα περιβάλλον σταθερό και μέχρι να επαναξιολογηθεί η ικανότητα των γονέων. Άλλος κοινωνικός λειτουργός νοσοκομείου αναφέρει ότι μπορεί να υπάρξουν καθυστερήσεις στην επανατοποθέτηση των παιδιών για πολλούς λόγους *«θα γίνει μια καλύτερη διερεύνηση και στο νοσοκομείο για το που μένουν τα παιδιά, θα γίνει επικοινωνία με τους κοινωνικούς λειτουργούς των δήμων, οι οποίοι όταν έχουν υπερβολικό φόρτο εργασίας και λίγο προσωπικό, όπως ο Δήμος Αθηναίων ενδεχομένως να καθυστερεί».*

Στη συνέχεια αναφέρει τις δυσκολίες που έχουν οι κοινωνικές υπηρεσίες των νοσοκομείων στο να επανατοποθετήσουν τα παιδιά, έστω και προσωρινά *«κάποιες δομές δε δέχονται όλες τις περιπτώσεις παιδιών κι έτσι γίνεται wish».* Το κυριότερο πρόβλημα που εντοπίζει ο ανωτέρω είναι να βρεθεί δομή φιλοξενίας για παιδιά με χαμηλό νοητικό δυναμικό, παιδιά με κινητικά προβλήματα και παιδιά με αυτισμό. Ακολουθώς αναφέρει προβλήματα που έχουν να κάνουν με ηλικιακά κριτήρια *«δε θέλουμε να χωρίσουμε τα αδέρφια μεταξύ τους, ούτε να πάει το ένα παιδί στην επαρχία και το άλλο να μείνει στην Αθήνα, αλλά όταν είναι εισαγγελικές εντολές για 3 ή 4 παιδιά διαφορετικών ηλικιών εκεί δύσκολα τα δέχονται όλα μαζί οι δομές».*

Σε ερώτηση που αφορά το εάν οι κοινωνικές υπηρεσίες του νοσοκομείου έχουν κάποιο ρόλο μετά την τοποθέτηση των παιδιών στα ιδρύματα αναφέρουν ότι δεν έχουν παρά μόνο εάν επιστρέψουν στην οικογένεια και η εισαγγελία ζητήσει ανά τακτά διαστήματα εποπτεία από κοινωνικές υπηρεσίες του νοσοκομείου ή του δήμου διαμονής τους αν και πολλές φορές σε περιστατικά που υπάρχει και μια περαιτέρω ευαισθητοποίηση μπορεί να επικοινωνήσουν μετά από καιρό από προσωπικό ενδιαφέρον. Εκπρόσωπος της ΥΠΑ για το ίδιο ζήτημα αναφέρει ότι *«η μόνη παρέμβαση μας στην τοποθέτηση/επανατοποθέτηση των παιδιών είναι κατόπιν εκτέλεσης εισαγγελικής παραγγελίας, για παράδειγμα, μας έχει ζητηθεί να μεταφέρουμε παιδιά από νοσοκομεία σε ιδρύματα, όπως το κέντρο βρεφών Μητέρα ή ακόμη και σε δομές εκτός Αττικής, επίσης όταν μας ζητηθεί από την εισαγγελία θα αναζητήσουμε συγγενείς του ευρύτερου οικογενειακού περιβάλλοντος για να δει η εισαγγελία μετά από*

τις δικές της αξιολογήσεις και εκτιμήσεις εάν μπορεί να επιστρέψει το παιδί σε κάποιο στενό συγγενή του, κατόπιν φυσικά όλων των διαδικασιών αναγνώρισης και ανίχνευσης καταλληλότητας αυτών».

Σχετικά με την παρέμβαση του ΙΥΠ σε θέματα επανατοποθέτησης των παιδιών εκπρόσωπος αναφέρει ότι δεν έχει θεσμικό ρόλο στην επανατοποθέτηση των παιδιών. Κάποιες φορές ωστόσο, αναφέρει ότι προσπαθεί να λειτουργήσει παραινετικά προς την Εισαγγελική Αρχή, κυρίως ανταποκρινόμενο στη βοήθεια που ζητούν οι κοινωνικές υπηρεσίες των νοσοκομείων ή των δήμων για ζητήματα απομάκρυνσης, τοποθέτησης, επανατοποθέτησης των παιδιών. Εκπρόσωπος του ΒΣτΠ/ΚΔτΠ για τα ζητήματα επανατοποθέτησης των παιδιών αυτών αναφέρει ότι *«η πρώτη επιλογή για το συμφέρον του παιδιού πρέπει να είναι η προσπάθεια, μέσα από κοινωνικές υπηρεσίες υποστηρίξις στην κοινότητα, για την επιστροφή του στη φυσική οικογένεια, η οικογενειακή επανένωση ή η συγγενική αναδοχή».* Η Αρχή αναφέρει ότι σε περίπτωση που λαμβάνει αναφορά για να ακουστεί η γνώμη του παιδιού λειτουργεί ως Συνήγορος του παιδιού και μεσολαβεί στις Εισαγγελικές Αρχές, οι οποίες όπως αναφέρει είναι δεκτικές, ώστε να ακουστεί η γνώμη του με βάση το υπέρτατο συμφέρον του.

Στο θέμα διερεύνησης της εμπλοκής/συμμετοχής των φορέων στην πρόσφατη νομοθεσία για την Αναδοχή και Υιοθεσία, δηλαδή το Ν.4538/2018 και στην κριτική πάνω σε αυτόν προέκυψαν τα εξής ευρήματα: Από την έρευνα προκύπτει ότι, επί της ουσίας, ο νέος νόμος για την αναδοχή και την υιοθεσία δεν εμπλέκει καθόλου τις ΟΠΑ (αν και ο εργαζόμενος στην ΟΠΑ θεωρεί ότι θα έπρεπε να εμπλέκονται), δεν έχουν κάποια συμμετοχή στη χάραξη στρατηγικής και έχουν ελλιπή ενημέρωση, αν και αναγνωρίζει ότι έχει κάποιες καλές προοπτικές ο σχεδιασμός του νόμου δεν έχουν δει έμπρακτα θετικά αποτελέσματα.

Σε ότι αφορά την ΥΠΑ ο αστυνομικός υπάλληλος αναφέρει ότι δεν εμπλέκεται καθόλου η Αστυνομία. κάτι που το θεωρεί αναμενόμενο, αφού τα όποια αδικήματα σχετίζονται με τον αποκλεισμό κάποιου από την αναδοχή/υιοθεσία μπορούν και αναζητούνται από τις δικαστικές αρχές.

Οι κοινωνικοί λειτουργοί των νοσοκομείων ανέφεραν ότι δεν έχουν κάποια θέση στο σχεδιασμό του νόμου, ωστόσο αναφέρουν ότι με μεταγενέστερη τροπολογία οφείλουν και τα νοσοκομεία, όπως τα ιδρύματα και οι δομές παιδικής προστασίας, εντός των ημερομηνιών που προβλέπει ο νέος νόμος για την αναδοχή και την υιοθεσία να καταγράφουν και να στέλνουν στοιχεία για τα παιδιά που φιλοξενούνται

με ένα τέτοιο καθεστώς σε αυτά. Ωστόσο, βλέπουν κάτι θετικό σε αυτόν, κυρίως σε ότι αφορά την τήρηση στοιχείων σε μία ενιαία βάση, τόσο από τα ιδρύματα όσο και από το ΕΚΚΑ.

Ένα πολύ θετικό σημείο του νόμου που βλέπει ο εκπρόσωπος του ΕΚΚΑ, που είναι και ο βασικός φορέας ο οποίος σύμφωνα με το νόμο 4538/2018 ασχολείται με την επανατοποθέτηση των παιδιών σε συνεργασία με τις δομές παιδικής προστασίας που φιλοξενούν παιδιά, είναι το Ατομικό Σχέδιο Οικογενειακής Αποκατάστασης (ΑΣΟΑ), ένα σχέδιο δράσης που υπήρχε και παλαιότερα αλλά πλέον προβλέπει κυρώσεις σε όσους φορείς παιδικής προστασίας δε το τηρούν. Ο νέος νόμος υποχρεώνει ανά τακτά περιοδικά διαστήματα κάθε φορέας παιδικής προστασίας να αναφέρει ποιο είναι το σχέδιο του για την αποκατάσταση κάθε παιδιού που είναι σε ιδρυματική φροντίδα και πως το δικαιολογεί. Χαρακτηριστικά αναφέρει *«υπάρχουν κυρώσεις, ανεξάρτητα από τα δημόσια ιδρύματα και στα ιδιωτικά όταν δεν αναφέρουν στην Πολιτεία, αιτιολογημένα ποια είναι η επόμενη μέρα για την οικογενειακή αποκατάσταση του παιδιού»*. Επίσης, ως πολύ θετικό μέτρο αναφέρει την πρόβλεψη για το θεσμό της επαγγελματικής αναδοχής κάτι που υπάρχει εδώ και χρόνια σε λιγότερο αναπτυσσόμενες χώρες όπως η Ρουμανία. Στα θετικά βλέπει και το ενιαίο πληροφοριακό σύστημα που προβλέπει τα ίδια δικαιολογητικά, τα οποία θα αποστέλλονται σε ένα φορέα πλέον είτε στο Κέντρο Κοινωνικής Πρόνοιας είτε στις Περιφερειακές Ενότητες που οδηγεί στη διασπορά των αιτήσεων και έτσι την μείωση του χρόνου διαχείρισης των αιτήσεων. Αναφέρει επίσης ότι το ΕΣΑνΥ έχει προσπαθήσει να διαμορφώσει μία ενιαία φόρμα αξιολόγησης των αναδόχων γονέων.

Σε ότι αφορά το νέο νόμο για την αναδοχή και υιοθεσία ο ΒΣτΠ/ΚΔτΠ αναφέρει ότι από την αρχή ζητήθηκε η γνώμη του από την Πολιτεία αλλά εκφράστηκαν από την πλευρά του επιφυλάξεις *«...κατά πόσο μπορεί να επιτύχει ένα σχέδιο νόμου που δεν είχε από πριν μια εμπειριστατωμένη και ολοκληρωμένη μελέτη για το τι χρειάζεται και αν θα μπορούσε να λειτουργήσει... δεν είχε γίνει μελέτη για το επίδομα αναδοχής, που δινόταν μόνο σε παιδιά από συγκεκριμένα ιδρύματα, όπως το Μητέρα, δεν είχε βγει υπουργική απόφαση για την επαγγελματική αναδοχή που θεωρούμε πολύ σημαντική ρύθμιση που θα βοηθούσε παιδιά με αυξημένες προκλήσεις...»*. Επίσης, αντιμετωπίζει με κριτική ματιά τα όρια ηλικίας που προβλέπει ο νέος νόμος *«είναι ελληνική πρωτοτυπία το γεγονός ότι συσχετίζονται τα όρια ηλικίας της υιοθεσίας με αυτά της αναδοχής, πλέον ένας άνθρωπός εξήντα και εξήντα πέντε ετών δε θεωρείται μεγάλος, ίσα ίσα είναι έμπειρος, ενδεχομένως να είναι συνταξιούχος*

άρα να διαθέτει πολύ χρόνο και έτσι να μπορέσει να διαχειριστεί καλύτερα από κάποιον μικρότερο ηλικιακά έναν έφηβο 15 ετών..».

Το ίδιο αναφέρει και πρώην στέλεχος του ΒΣτΠ/ΚΔτΠ που αναφέρει ότι η αναδοχή είναι κάτι διαφορετικό από την υιοθεσία και επειδή ακριβώς έχει ένα πιο προσωρινό χαρακτήρα θεωρεί λάθος να μπαίνουν τα ίδια ηλικιακά όρια, τα οποία όμως τονίζει ότι ευτυχώς δεν ισχύουν για τη συγγενική αναδοχή.

Εκπρόσωπος της Αρχής αναφέρει ότι αν και ο Νόμος προβλέπει την εκπαίδευση των κοινωνικών λειτουργών που θα αξιολογούν τους υποψήφιους ανάδοχους γονείς μέχρι τώρα φαίνεται να έχει δοθεί έμφαση σε θέματα διαχείρισης της ηλεκτρονικής πλατφόρμας αλλά όχι σε ουσιαστική εκπαίδευση μιας μεγάλης γκάμας θεμάτων από τους κοινωνικούς λειτουργούς που διενεργούν την κοινωνική έρευνα μέχρι και αυτούς που αξιολογούν υποψήφιους γονείς για ζητήματα αναδοχής υιοθεσίας, που θεωρείται και το πιο σημαντικό και το είχε εισηγηθεί στο ΕΣΑνΥ. Σχετικά με το ζήτημα αξιολόγησης των αναδόχων γονέων εκφράζει ενστάσεις και πρώην εκπρόσωπος της Αρχής, ο οποίος αναφέρει ότι το ζήτημα αξιολόγησης των γονέων πρέπει να γίνεται από έμπειρο, εκπαιδευμένο και εξειδικευμένο προσωπικό (ο οποίος θα μπορεί να πλαισιώνεται και από νεότερο προσωπικό βέβαια) που θα στελεχώσει τις Περιφέρειες και η επιλογή να μην είναι απλά από ένα κοινωνικό λειτουργό του ΣΚΛΕ. Συγκεκριμένα, αναφέρει ότι *«ο Νόμος θα έπρεπε να προβλέψει περισσότερο ζητήματα που θα προωθούν το θεσμό της αναδοχής και θα παρέχουν και οικονομικούς πόρους, στην εκπαίδευση, ενημέρωση και χρηματοδότηση του θεσμού της αναδοχής έναντι της ιδρυματικής φροντίδας».*

Εκπρόσωπος του ΙΥΠ/ΔΨΥΚΠ αναφέρει ότι ο φορέας τους δεν εμπλέκεται στο νέο νόμο αναδοχής υιοθεσίας αν και είχε καταθέσει τις προτάσεις-σκέψεις και τις ανησυχίες του για το σχέδιο νόμου. Το κυριότερο πρόβλημα που εντοπίζει είναι πάλι η σύνδεση του θεσμού της αναδοχής με την υιοθεσία, η εμμονή στα ίδια ηλικιακά όρια και η εκπαίδευση τόσο των επαγγελματιών όσο και της κοινωνίας στο θεσμό αυτό. Σε ότι αφορά την αξιολόγηση των υποψηφίων αναδόχων, αναφέρει ότι σε σωστή κατεύθυνση θα ήταν η πρόσληψη, εκπαίδευση, εξειδίκευση μόνιμου προσωπικού σε τέτοια ζητήματα και όχι η ανάθεση αυτής της διαδικασίας σε ιδιωτικό επιστημονικό προσωπικό. Αυτό το ζήτημα αναφέρεται και από τον εκπρόσωπο του ΒΣτΠ/ΚΔτΠ.

6.3 Τρίτος θεματικός άξονας: Αποτίμηση των πολιτικών παιδικής προστασίας- Προβλήματα-Ζητήματα συνεργασίας των φορέων

Σχετικά με τα προβλήματα που υπάρχουν από τη διατομεακή συνεργασία η ΟΠΑ αναφέρει ότι το πρόβλημα είναι ότι στην παιδική προστασία οι προσπάθειες γίνονται στα πλαίσια της καλής θέλησης και της συνεργασίας των συναδέλφων του κάθε φορέα με τους οποίους υπάρχει συνεργασία στην παιδική προστασία. Συγκεκριμένα εντοπίζει το πρόβλημα ως εξής *«δεν υπάρχει ένα ενιαίο πλαίσιο συνεργασίας, θεσμικής λειτουργίας, δεν υπάρχουν κοινά πρωτόκολλα, δεν υπάρχουν κοινοί τόποι συνεργασίας, εννοώ θεσμοθετημένα, καταγεγραμμένα και επίσημα...όταν έχεις χτίσει μια καλή προσωπική σχέση με τους συναδέλφους άλλων φορέων στην παιδική προστασία τα πράγματα μάλλον θα πάνε καλά, όταν δεν υπάρχει αυτή η σχέση και αυτές οι καλές πρακτικές, δυσκολεύει και η κατάσταση»*.

Σε ότι αφορά την συνεργασία της ΟΠΑ με την αστυνομία κατά την εκτέλεση των εισαγγελικών παραγγελιών η ΟΠΑ αναφέρει ότι ναι μεν συνεργάζεται με αστυνομικές υπηρεσίες, ειδικά όπου υπάρχει κίνδυνος κατά τη διαδικασία της παρέμβασης όχι όμως και κατά τη διαδικασία της απομάκρυνσης που την εκτελούν οι εκπαιδευμένοι αστυνομικοί της Υποδιεύθυνσης Προστασίας Ανηλίκων. Ωστόσο, δε βλέπει αρνητικά να συμμετέχει και αυτή με κάποιο τρόπο επειδή έχει δημιουργήσει κάποιες φορές σχέση με την οικογένεια.

Ο ΒΣτΠ/ΚΔτΠ ομοίως αναφέρει επίσης ως βασική αδυναμία των πολιτικών παιδικής προστασίας είναι το γεγονός ότι δεν υπάρχει ένα ενιαίο πρωτόκολλο συνεργασίας και διαδικασιών μεταξύ των φορέων, θεσμοθετημένο, με βήματα που θα τηρούνται συστηματικά. Επίσης αναφέρει ότι πρέπει να υπάρχει μια νομική πρόβλεψη για προστασία των επαγγελματιών κοινωνικών υπηρεσιών κατά την άσκηση των καθηκόντων τους σε ζητήματα παιδικής προστασίας, βέβαια με συγκεκριμένους τρόπους και συγκεκριμένα καθήκοντα που θα είναι θεσμοθετημένα ως τρόπος παρέμβασης γιατί δικαιώματα έχουν και οι γονείς. Μέσα από τις υπάρχουσες πρακτικές σε ζητήματα παιδικής προστασίας φαίνεται ότι δεν υπάρχει μια δέσμευση των φορέων για τις δράσεις τους, για τα χρονοδιαγράμματα αλλά και για την υποχρέωσή τους να προτείνουν λύσεις για την αποκατάσταση των παιδιών. Χαρακτηριστικά αναφέρει *«η απουσία ενός τέτοιου πρωτοκόλλου οδηγεί σε πολλαπλές παραβιάσεις των δικαιωμάτων των παιδιών»* Αναφέρει σχετικά *«από το πόσες φορές και σε ποιο μέρος ερωτάται και εξετάζεται το παιδί θύμα για να πει τι του συμβαίνει στις εμπλεκόμενες υπηρεσίες, μέχρι και το γεγονός ότι δεν υπάρχει δομή*

μεταβατικής φιλοξενίας παιδιών αλλά τα νοσοκομεία που δεν είναι χώροι φύλαξης, ... και μόνο η μεταφορά και παραμονή του παιδιού στο νοσοκομείο είναι λάθος, τα παιδιά είναι εκτεθειμένα στον κάθε κακοποιητικό ενήλικα, υπάρχει κίνδυνος να πέσουν θύματα εμπορίας, πολλές φορές οι γονείς που τα συνοδεύουν έχει τύχει να τα χτυπούν μέσα στο νοσοκομείο αλλά και ο κακοποιητικός γονέας να παίρνει λάθρα το παιδί από το νοσοκομείο και να εξαφανίζεται... υπάρχει περίπτωση που έχει βρεθεί έτσι παιδί στη Ρωσία και η τύχη του αγνοείται».

Πρώην εκπρόσωπος του ΒΣτΠ/ΚΔτΠ, μιλώντας για την αποτελεσματικότητα των πολιτικών παιδικής προστασίας αναφέρεται στην εξέταση της υπόθεσης για την οποία ζητείται η «απομάκρυνση» των παιδιών από το οικογενειακό τους περιβάλλον με κάποιο προβληματισμό: «η πραγματικότητα μας λέει ότι πολλές φορές δεν ολοκληρώνεται με ορθό τρόπο η προσφυγή στη δικαιοσύνη... επίσης, η πρακτική λέει ότι σχεδόν πάντα ο εισαγγελέας ζητάει την παιδοψυχιατρική πραγματογνωμοσύνη των παιδιών που απομακρύνονται αλλά η πραγματικότητα δείχνει ότι τις περισσότερες φορές χρειάζεται να γίνει στους γονείς ψυχιατρική εκτίμηση». Εντοπίζει μια πλειάδα παραγόντων για τους οποίους μπορεί να παραμένουν σε ιδρύματα παιδιά με εισαγγελική εντολή, χωρίς να έχει εκδοθεί απόφαση δικαστηρίου. «Οι εισαγγελείς είναι υπερφορτωμένοι με πάρα πολλές υποθέσεις... θα πάρουν την δύσκολη απόφαση της απομάκρυνσης όταν δουν ότι δε μπορούν να κάνουν κάτι άλλο, θα παραπέμψουν την υπόθεση στο δικαστήριο αλλά πολλές φορές η εκδίκαση της υπόθεσης μπορεί να μην εκδικαστεί άμεσα για πολλούς λόγους, στην πραγματικότητα ξέρουμε ότι είτε έχει παραμεληθεί η προσφυγή στη δικαιοσύνη είτε έχουν υπάρξει παρατάσεις επειδή ενδεχομένως περιμένουν να δουν τα νέα δεδομένα τα οποία όμως ανάλογα το πρόβλημα που μπορεί να έχει ο γονιός μπορεί να πάρει καιρό, όπως εάν είναι αλκοολικός και παρακολουθήσει πρόγραμμα απεξάρτησης, είτε εάν έχει κάποιο ψυχικό νόσημα και ακολουθήσει κάποια θεραπεία, είτε είναι άλλοι πάρα πολλοί παράγοντες».

Εκπρόσωπος του ΙΥΠ αναφέρει σχετικά με τα προβλήματα που υπάρχουν στην παιδική προστασία «αν και υπάρχει ή έννοια της παιδικής προστασίας, στη χώρα μας δεν υπάρχει σύστημα παιδικής προστασίας, δεν υπάρχει καν σύστημα κοινωνικής πρόνοιας για ζητήματα παιδικής προστασίας, υπάρχουν δήμοι που δεν έχουν καν ΟΠΑ αν και υπάρχει υπουργική απόφαση για τη σύσταση αυτών από το 2011». Δηλαδή, αναφέρει ότι ενώ εκπαιδευτικό σύστημα υπάρχει, για όλη τη χώρα, σύστημα πρόνοιας, κοινωνικών υπηρεσιών δεν υπάρχει, υπάρχουν πολλές υπηρεσίες με διαφορετική δομή: «πάρτε για παράδειγμα τις Κοινωνικές Υπηρεσίες του Δήμου

Αθηναίων με αυτές ενός άλλου μεγάλου δήμου, του Δήμου Ηλιούπολης έχουν διαφορετική διάρθρωση». Το ίδιο ζήτημα αναφέρει και εκπρόσωπος του ΕΚΚΑ και το αναλύει στις προτάσεις πολιτικής που κάνει ο φορέας του παρακάτω. Επίσης, ο εκπρόσωπος του ΙΥΠ θέτει ζητήματα εκπαίδευσης των ατόμων που απαρτίζουν τις ΟΠΑ, χαρακτηριστικά αναφέρει «να δούμε ποιος κάνει την κοινωνική έρευνα που σε πολλές φορές ορίζει τις ζωές των παιδιών, μπορεί να είναι ο κοινωνικός λειτουργός που είναι στα ΚΑΠΗ, ο οποίος ενδεχομένως να έχει εξειδικευτεί σε ομάδες ατόμων τρίτης ηλικίας, αφού τις ανάγκες αυτών των ανθρώπων εξυπηρετεί». Ωστόσο, αναφέρει ότι μαζί με το ΕΚΚΑ έχει οργανωθεί μια δράση εκπαίδευσης των κοινωνικών λειτουργών των ΟΠΑ για το πως θα διενεργούν τις κοινωνικές έρευνες για Κα-Πα και σε συνεργασία με το ΒΣτΠ/ΚΔτΠ επιδιώκεται η δράση αυτή να θεσμοθετηθεί και να περάσουν υποχρεωτικά όλοι οι επαγγελματίες που ασχολούνται με εισαγγελικές εντολές αυτή την εκπαίδευση.

Ένα σημαντικό πρόβλημα που εντοπίζεται κατά τη συζήτηση με τους φορείς είναι το ποιος διερευνά τα παιδιά προσφύγων/μεταναστών που ενδεχομένως να είναι θύματα Κα-Πα. Σε αυτό το ζήτημα αναφέρεται πρώην εκπρόσωπος ΒΣτΠ/ΚΔτΠ που εντοπίζει ότι δεν πρέπει να υπάρχει διαφορετική αντιμετώπιση αλλά ίδια με ενισχυμένα κάποια ζητήματα όπως αυτό της επικοινωνίας λόγω διαφορετικής γλώσσας. Χαρακτηριστικά αναφέρει ότι «διαπιστώσαμε κατά καιρούς ότι επειδή λόγω του προσφυγικού δόθηκαν πολλά χρήματα από τη ΕΕ για να φτιαχτούν δομές παιδικής προστασίας, κυρίως ασυνόδευτων ανηλίκων αλλοδαπών φτάσαμε στο σημείο να έχουν οι μεν δομές μια καλή αναλογία παιδιών και προσωπικού και άλλες να υπολείπονται σημαντικά, όμως είναι λάθος να γίνεται αυτός ο διαχωρισμός των παιδιών».

Ο εκπρόσωπος του ΙΥΠ διαπιστώνει ότι ανάλογα το που διαμένουν οι οικογένειες που γίνονται αντικείμενο παρέμβασης δραστηριοποιούνται κοινωνικές υπηρεσίες ΜΚΟ ή απευθείας κοινωνικοί λειτουργοί του Υπουργείου Προστασίας του Πολίτη άρα υπάρχει κι εκεί μια αποσπασματικότητα, ένας κατακερματισμός.

Ο εκπρόσωπος του ΙΥΠ όπως και τα στελέχη του ΒΣτΠ/ΚΔτΠ και του ΕΚΚΑ βλέπουν προβλήματα στην παιδική προστασία και σε ζητήματα «ασυλίας», δηλαδή νομικής κατοχύρωσης που ενδεχομένως να χρειάζεται να έχουν οι εκπαιδευτικοί και οι κοινωνικοί λειτουργοί που κάνουν την κοινωνική έρευνα, πάντοτε όμως με πρωτόκολλα παρέμβασης. Χαρακτηριστικά εκπρόσωπος του ΙΥΠ αναφέρει: «στο Ν.3500/2006 όταν υπάρχει η διατύπωση για τον εκπαιδευτικό ότι είναι υποχρεωμένος να παρέμβει εάν διαπιστώσει κακοποίηση, αυτόματα καλούνται οι εκπαιδευτικοί να

διαπιστώσουν για να αναφέρουν, ο εκπαιδευτικός όμως δεν έχει κανένα λόγο να διαπιστώνει, αρκεί να έχει υπόνοιες και ενδείξεις. Επίσης ο νόμος προβλέπει την υποχρέωση αναφοράς αλλά δεν αναφέρει τι γίνεται σε περιπτώσεις μη αναφοράς».

Σε ότι αφορά τη διαδικασία που γίνεται η κοινωνική έρευνα ο εκπρόσωπος του ΙΥΠ αναφέρει ότι οι κοινωνικοί λειτουργοί πρέπει να βλέπουν κατ' ιδίαν το παιδί και να αναπτύσσουν σχέσεις εμπιστοσύνης για να διερευνήσουν ενδεχόμενη Κα-Πα. Χαρακτηριστικά αναφέρει *«πολλές φορές οι επαγγελματίες που δουλεύουμε στο πεδίο μαθαίνουμε για το παιδί από όλους τους άλλους, γονείς, εκπαιδευτικούς και όχι από το παιδί και πολλές φορές αποφασίζουμε για το παιδί χωρίς να ακούσουμε το ίδιο το παιδί, αγνοώντας την αρχή της ακρόασης του παιδιού όπως αναφέρεται στη ΔΣΔτΠ».*

Σχετικά με τους χρόνους παραμονής στα νοσοκομεία αναφέρεται από τους φορείς ότι συνήθως αυτό που παρατείνει τους χρόνους είναι το γεγονός ότι δεν υπάρχουν δομές βραχυχρόνιας παραμονής των παιδιών, ούτε γίνονται συγκεκριμένες προτάσεις πριν την απομάκρυνση του παιδιού από τους επαγγελματίες για την παρέμβαση που χρειάζεται το παιδί την επόμενη μέρα. Για αυτό και ο εκπρόσωπος του ΙΥΠ προτείνει: *«πρόταση για το που θα τοποθετηθεί το παιδί πρέπει να κάνουν οι κοινωνικοί λειτουργοί που κάνουν την κοινωνική έρευνα, όχι οι κοινωνικοί λειτουργοί του νοσοκομείου».*

Εκπρόσωπος της ΥΠΑ αναφέρει ότι η συνεργασία για τα ζητήματα παιδικής προστασίας βασίζεται στον επαγγελματισμό, την ευσυνειδησία και τις ειλικρινείς προσωπικές επαφές που αναπτύσσονται κατά την άσκηση του λειτουργήματος του κάθε φορέα και επιπλέον αναφέρει για τη διαδικασία των απομακρύνσεων των παιδιών *«είναι πολύ δύσκολο να μεταφέρεις παιδιά που μπορεί να είναι υγιή με εισαγγελική παραγγελία, σε ένα νοσοκομείο παιδιών που εφημερεύει και δέχεται πλήθος ιατρικών περιστατικών από όλη την Αττική... αντιλαμβάνεσαι το φόρτο εργασίας και τη σημασία που έχουν οι κλίνες που καταλαμβάνονται από τα παιδιά αυτά πολλές φορές σε βάρος άλλων ιατρικών περιστατικών και επιπλέον επιβαρύνει το ιατρικό και νοσηλευτικό προσωπικό με ζητήματα που έχουν να κάνουν περισσότερο με κοινωνική προστασία και άρα άλλες ανάγκες και όχι άμεση ιατρική φροντίδα».*

Ακολούθως, αναφέρει ότι υπάρχει αρκετά τακτική και εποικοδομητική συνεργασία με την Εισαγγελία Ανηλίκων, κατά την εκτέλεση εισαγγελικών παραγγελιών που αφορούν είτε εντοπισμούς ανηλίκων και διαπίστωση εάν βρίσκονται σε κίνδυνο είτε απομακρύνσεις παιδιών από το οικογενειακό τους περιβάλλον καθώς προσπαθούν να ανιχνεύσουν κάποια ζητήματα που κάθε άνθρωπος

από τον καταγγέλλοντα μέχρι το φορέα παιδικής προστασίας ίσως τα αντιλαμβάνεται διαφορετικά. Εκεί που εντοπίζει να υπάρχει πάλι μια δυσλειτουργία είναι στη συνεργασία με τους εκπαιδευτικούς. Συγκεκριμένα αναφέρει: *«Πολλές φορές χρειάζεται να μάθουμε κάποια πράγματα για τα παιδιά για τα οποία πρέπει να δούμε είτε εάν είναι σε κίνδυνο είτε όταν έχουμε εισαγγελική εντολή απομάκρυνσης. Κάποιες φορές είναι πιο ασφαλές για το παιδί αυτό να γίνεται - διακριτικά πάντα - από το σχολείο και οι εκεί πολλές φορές οι διευθυντές/διευθύντριες αντιδρούν. Άλλοι πάλι δείχνουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον και μάλιστα ξεκινούν οι αναφορές από το σχολείο, από ευαισθητοποιημένους εκπαιδευτικούς αλλά γενικά υπάρχει μια νοοτροπία ότι: φοβάμαι μην μπλέξω».*

Σχετικά με το τι διαπιστώνει κατά την διαδικασία απομάκρυνσης που μπορεί να βοηθήσει ειδικότερα σε συνεργασία με τους άλλους φορείς παιδικής προστασίας αναφέρει: *«εάν υπάρχει κάποιος κοντινός συγγενής που δείχνει ενδιαφέρον, εάν βλέπουμε διάθεση συνεργασίας με κάποιον από τους γονείς, ακόμη και εάν δεν βλέπουμε τον λόγο να απομακρυνθεί το παιδί, αν και δεν είμαστε ειδικοί, αλλά να υποστηριχθεί στην οικογένεια θα το αναφέρουμε, έστω και προφορικά κι έτσι ίσως συνεισφέρουμε στο να εξυπηρετηθεί το συμφέρον του παιδιού».*

Σε ότι αφορά τη συνεργασία με τις Κοινωνικές Υπηρεσίες Δήμων η ΥΠΑ αναφέρει ότι θα επικοινωνήσουν μαζί τους, κυρίως όταν θέλουν να μάθουν περισσότερες πληροφορίες για την οικογένεια, εάν δεν έχει σταθερό τόπο κατοικίας και υπάρχει μια δυσκολία στον εντοπισμό τους αλλά και όταν πρόκειται για παιδιά με αναπηρία εάν είναι απαραίτητη η μεταφορά με ασθενοφόρο ή με συνοδεία κάποιας ΜΚΟ ή οποία ενδεχομένως να έχει ευαισθητοποιηθεί μέσα από μία καταγγελία. Ο εκπρόσωπος της ΥΠΑ επιπλέον τόνισε: *«Είναι ιδιαίτερα βοηθητικό να ξέρουμε κάνουν χρήση των κοινωνικών Υπηρεσιών του Δήμου, κοινωνικά συστήματα-παντοπωλεία για να εντοπίσουμε τον τόπο διαμονή τους όταν πρόκειται για μια καταγγελία από κάποιο περαστικό που είδε παιδιά σε κίνδυνο και δεν έχει γίνει κοινωνική έρευνα».* Επίσης, σημειώνει ότι πολλές φορές συνεργάζεται με τους κοινωνικούς λειτουργούς των νοσοκομείων και το νοσηλευτικό προσωπικό για ζητήματα ασφάλειας των παιδιών: *«εάν υπάρχει στην εισαγγελική παραγγελία αίτημα να μη συνοδεύεται από το γονέα, για διάφορους λόγους, θα εξηγήσουμε ότι ενδεχομένως να υπάρχει κίνδυνος να εξέλθει λάθρα από τον γονέα που θα εκμεταλλευτεί το περιβάλλον του νοσοκομείου που είναι επιβαρυνόμενο, δεν είναι χώρος φύλαξης, ειδικά με δεδομένα έλλειψης προσωπικού πόσο μάλλον και σε ημέρα εφημερίας».* Ακόμη, τονίζει ότι το αστυνομικό προσωπικό της

ΥΠΑ θα ενημερώσει κατά την εισαγωγή του παιδιού στο προσωπικό του νοσοκομείου, αναφέροντας οτιδήποτε είναι βοηθητικό για το παιδί και την πρώτη αντιμετώπιση του, μέχρι να κάνουν τις εκτιμήσεις τους οι επαγγελματίες υγείας. Τέλος, αναφέρεται και στις σχέσεις συνεργασίας που υπάρχουν με την εισαγγελία ανηλίκων: *«Πάντοτε υπάρχει επικοινωνία και ενημέρωση της εισαγγελίας για ζητήματα που ανακύπτουν και αφορούν τα παιδιά για τα οποία υπάρχει εισαγγελική εντολή, ή στις περιπτώσεις που έχουμε κληθεί να διερευνήσουμε σε τι κατάσταση αυτά βρίσκονται... η εισαγγελία ανηλίκων έχει μια ιδιαιτερότητα, ένα βαθιά κοινωνικό ρόλο, που την χαρακτηρίζει».*

Κοινωνικός λειτουργός του νοσοκομείου παιδών αναφέρει για ζητήματα συνεργασίας ότι σε κάθε περιστατικό παιδιού που εισάγεται με εισαγγελική παραγγελία γίνεται επικοινωνία με τις κοινωνικές Υπηρεσίες του Δήμου ή όποιου φορέα έχει κάνει την κοινωνική έρευνα που οδήγησε στην εισαγγελική παραγγελία για να μάθουν λεπτομέρειες που θα βοηθήσουν στην προσέγγιση αλλά και την οικογενειακή αποκατάσταση του παιδιού. Αναφέρει ότι πολλές φορές επικοινωνεί και με την ΥΠΑ εάν χρειάζεται πληροφόρηση και από αυτούς για την κατάσταση του παιδιού όταν βρέθηκε. Επικοινωνία θα κάνει φυσικά και με την εισαγγελία στα πλαίσια των προτάσεων αποκατάστασης των παιδιών σε ένα πλαίσιο παιδικής προστασίας.

Εκπρόσωπος του ΕΚΚΑ αναφέρει ότι είναι πολύ σημαντική η δικτύωση και η επικοινωνία των φορέων παιδικής προστασίας. *«Όταν φτάνει μια καταγγελία στην Εθνική γραμμή παιδικής προστασίας θα έρθουμε σε επικοινωνία με τις κοινωνικές υπηρεσίες του δήμου που είναι ο τόπος διαμονής του παιδιού για να μάθουμε τι και εάν γνωρίζουν, εάν υπάρχει ιστορικό παρέμβασης στην οικογένειά του παιδιού, εάν υπάρχει κάποια εισαγγελική παραγγελία απομάκρυνσης, αλλά και με την εισαγγελία ανηλίκων. Εάν είναι βραδινές ώρες και λαμβάνουμε μια αναφορά για παιδί σε κίνδυνο θα μιλήσουμε απευθείας με τις αστυνομικές υπηρεσίες, κυρίως με την ΥΠΑ».* Το ΕΚΚΑ διαπιστώνει ότι ενώ ήδη από την ίδρυση των ΟΠΑ προβλεπόταν η καταγραφή και αποτύπωση όλων των παιδιών από την πρώτη τους επαφή με το προνοιακό σύστημα, ώστε να συγκεντρώνονται οι καταγγελίες από όλους τους φορείς αυτό δεν τηρήθηκε. Σημαντικό πρόβλημα στην παιδική προστασία διαπιστώνει ότι είναι η μη ύπαρξη δομών βραχυχρόνιας παραμονής σε συνδυασμό με την ύπαρξη αδύναμου συντονισμού των υπαρχόντων με αποτέλεσμα να μεταφέρονται τα παιδιά στα νοσοκομεία. Χαρακτηριστικά αναφέρεται στους κινδύνους που έχει αυτή η πρακτική

παιδικής προστασίας «τα παιδιά βγαίνουν εκτός προγράμματος σχετικά με την εκπαίδευση, συμβιώνουν με παιδιά που είναι άρρωστα άρα κινδυνεύουν οργανικά από νοσοκομειακές λοιμώξεις... επιπλέον παίρνουμε ένα παιδί και το πάμε στο νοσοκομείο, σε ένα περιβάλλον που δεν ξέρει ούτε τι θα γίνει με τους γονείς του, τα αδέρφια του, πότε θα φύγει και που θα πάει... ποιοι είναι όλοι αυτοί οι παράξενοι ξένοι που του κάνουν εξετάσεις... εκτεθειμένο στους γονείς που ίσως το πάρουν λάθρα από το νοσοκομείο ή φύγουν μόνα τους, εάν είναι λίγο μεγαλύτερα σε ηλικία». Επομένως βλέπει στην διαδικασία αυτή μεγάλη ανασφάλεια για το παιδί και έχει πολλά ερωτηματικά κατά πόσο ένα τέτοιο σύστημα παιδικής προστασίας προστατεύει τελικά το παιδί. Για το θέμα αυτό εξηγεί, ότι είναι γνωστό εδώ και πάρα πολλά χρόνια πόσο πολύ επηρεάζει η ιδρυματοποίηση, και το νοσοκομείο υπό τέτοιες συνθήκες καθίσταται ίδρυμα, στη συνολική ανάπτυξη του παιδιού σε όλους τους τομείς, νοητικό, σωματικό, συναισθηματικό, ψυχοκοινωνικό.

Σχετικά με αυτή την κατάσταση πρώην εκπρόσωπος του ΒΣτΠ αναφέρει «παίρνουμε το παιδί από μία οικογένεια και αντί να πάει σε μία άλλη οικογένεια και να ζει μια νέα κανονικότητα πάει σε ένα νοσοκομείο, έτσι δημιουργούνται εύλογα ερωτήματα στα παιδιά αυτά...». Εκπρόσωπος του ΕΚΚΑ αναφέρει επιπλέον ότι το πρόβλημα που εντοπίζει σχετικά με τους χρόνους παραμονής των παιδιών σε νοσοκομεία και δομές φιλοξενίας είναι η δυσκολία που υπάρχει να αφαιρεθεί η γονική μέριμνα και η επιμέλεια (αν και αναφέρει ότι η τελευταία αφαιρείται πιο εύκολα) από τα δικαστήρια. Παρατηρεί όπως αναφέρει και πρώην στέλεχος ΒΣτΠ/ΚΔτΠ ότι πολλά παιδιά παραμένουν σε ιδρύματα/δομές με προσωρινή εισαγγελική απόφαση φιλοξενίας. Αν και αντιλαμβάνεται τη δυσκολία που υπάρχει να εκδοθούν τέτοιες αποφάσεις αναφέρει ότι «αυτό φαίνεται να διαρκεί παραπάνω από όσο θα θέλαμε, έχουμε το μεγαλύτερο χρόνο παραμονής στην ΕΕ, μέσο όρο τα 7 χρόνια!». Σε αυτή την μακροχρόνια παραμονή αναφέρθηκαν σχεδόν όλοι οι φορείς. Πρώην εκπρόσωπος ΒΣτΠ/ΚΔτΠ κάνει λόγο για μια μεγάλη αναντιστοιχία με τη υπόλοιπη Ευρώπη όπου οι αναλογίες είναι από 60-90% αναδοχή και το υπόλοιπο ιδρυματική φροντίδα με την Ελλάδα που είναι 90% ιδρυματική φροντίδα έναντι της αναδοχής. Στο μεγάλο πρόβλημα της ιδρυματοποίησης στην παιδική προστασία αναφέρεται και ο εκπρόσωπος της Αρχής το οποίο διαπιστώνει και αναδεικνύει στις περιοδικές εκθέσεις του.

Τέταρτος Θεματικός Άξονας: Προτάσεις πολιτικής και καλές πρακτικές για μια αποτελεσματικότερη παιδική προστασία.

Σε ό,τι αφορά τις προτάσεις πολιτικής και τις καλές πρακτικές για την παιδική προστασία η ΟΠΑ αναφέρει ότι η ύπαρξη μιας Κοινωνικής Υπηρεσίας στην Εισαγγελία που θα διαχειρίζεται το κομμάτι της παιδικής προστασίας θα ήταν πολύ θετικό βήμα. Πρώην στέλεχος ΒΣτΠ/ΚΔτΠ επιπρόσθετα αναφέρει ότι μια τέτοια υπηρεσία έχει ζητήσει σε όλες τις προτάσεις που έκανε ως Ανεξάρτητη Αρχή, συγκεκριμένα αναφέρει ότι *«ο Ν.2447/1996 που προέβλεπε τη λειτουργία μιας τέτοιας υπηρεσίας στα δικαστήρια δεν εφαρμόστηκε ποτέ... στη Βουλή αρμόδιος υπουργός στο παρελθόν σε δικές μας προτάσεις για την ίδρυσή της είχε χαρακτηρίσει την πρόβλεψη αυτή ως υπεραισιόδοξη που δε θα μπορούσε να υλοποιηθεί...»*. Σχετικά με την ύπαρξη οικογενειακών δικαστηρίων στα πρότυπα άλλων ευρωπαϊκών χωρών θεωρεί ότι θα επιτάχυνε τις διαδικασίες λήψης αποφάσεων με γνώμονα το συμφέρον του παιδιού. Αυτή φαίνεται να είναι και η άποψη εκπροσώπου του ΒΣτΠ/ΚΔτΠ ο οποίος όμως τονίζει ότι αυτό θα έπρεπε να γίνει σε ένα πλαίσιο χάραξης ενιαίας πολιτικής για την παιδική προστασία.

Εκπρόσωπος του ΕΚΚΑ αναφέρει ότι ένας τέτοιος θεσμός σε συνδυασμό με την ύπαρξη “casemanagers” που θα συντονίζουν τις εμπλεκόμενες υπηρεσίες για την παιδική προστασία, όπως υπάρχει στο εξωτερικό θα ήταν αρκετά υποστηρικτικός. Επίσης, αναφέρεται στην ανάγκη ύπαρξης ενός συντονιστικού οργάνου στο οποίο θα συμμετέχουν σε επίπεδο Περιφέρειας όλοι οι φορείς παιδικής προστασίας που θα γνωρίζει άμεσα τις περιπτώσεις παρέμβασης, τις θέσεις στις δομές φιλοξενίας που θα υπάρχουν και θα συνεργάζονται για την αποκατάσταση των παιδιών.

Εκπρόσωπος της ΥΠΑ αναγνωρίζει ότι *«οι εισαγγελικές αρχές που ασχολούνται με ζητήματα ανηλίκων, ειδικά στα μεγάλα αστικά κέντρα έχουν επιφορτιστεί με πολλαπλά καθήκοντα, έχουν μεγάλο όγκο εργασίας και μια κοινωνική υπηρεσία ακόμη και σε επίπεδο παρέμβασης στην εισαγγελία θα μπορούσε να βοηθήσει αρκετά στο συντονισμό υποθέσεων παιδικής προστασίας»*. Σε ό,τι αφορά την επανατοποθέτηση των παιδιών θεωρεί ότι η συγγενική αναδοχή έστω και σε συγγενείς που δεν είναι πολύ κοντινοί αλλά αξιολογούνται ως κατάλληλοι θα μπορούσε, ενδεχομένως και με οικονομική ενίσχυση από πλευράς του κράτους προς αυτούς, αλλά με στοχευμένη εποπτεία, να βοηθήσει στην αποϊδρυματοποίηση των παιδιών αυτών.

Σε ότι αφορά ζητήματα συντονισμού της παιδικής προστασίας, η συζήτηση με όλους τους φορείς που πήραν μέρος στην έρευνα δείχνει ότι η ανάγκη ενός θεσμοθετημένου ενιαίου πρωτοκόλλου συνεργασίας και ενεργειών θα ήταν η λύση για την αποτελεσματικότητα των πολιτικών παιδικής προστασίας. Εκπρόσωπος του ΕΚΚΑ αναφέρει σχετικά *«πρέπει να υπάρχει ένα εθνικό, ενιαίο πρωτόκολλο, ακόμη και πριν την απόφαση για απομάκρυνση του παιδιού, σχετικά με το ποιος διερευνά ζητήματα Κα-Πα, σε πόσο χρόνο, με ποιους φορείς, πότε και πως συνεργάζεται σε επίπεδο παρέμβασης»*.

Εκπρόσωπος του ΙΥΠ αναφέρει σε κάθε τόνο ότι υπάρχουν σχεδιασμένα πρωτόκολλα συνεργασίας και διαχείρισης περιστατικών Κα-Πα που εμπλέκουν όλους τους φορείς παιδικής προστασίας. Σε αυτά τα προγράμματα που σχεδιάστηκαν από το ΙΥΠ ο εκπρόσωπος του αναφέρει *«Έγιναν στα πλαίσια συγχρηματοδοτούμενων ευρωπαϊκών προγραμμάτων το 2015, έχουν γίνει εκπαιδεύσεις 400 ατόμων σε φορείς παιδικής προστασίας από διαφορετικά υπουργεία αλλά δεν αξιοποιήθηκαν, εάν θα ήθελε η εκάστοτε κυβέρνηση θα μπορούσαν να το χρησιμοποιήσουν αλλά και να ανταλλάζουν πρακτικές σε ζητήματα παιδικής προστασίας με άλλες χώρες της ΕΕ που εφαρμόζουν ενιαία πρωτόκολλα»*.

Σε επίπεδο κοινωνικής πολιτικής η ΟΠΑ θεωρεί ότι θα έπρεπε να υπάρχουν περισσότερες και εξειδικευμένα στελεχωμένες κοινωνικές υπηρεσίες για τους πολίτες στοχεύοντας στην πρόληψη και τη στήριξη της οικογένειας. Την έλλειψη ανθρώπινου δυναμικού που διαπιστώνει στον ευαίσθητο τομέα της παιδικής προστασίας τον αποδίδει, εκτός από τους οικονομικούς περιορισμούς, και στο γεγονός ότι δεν υπάρχει ως φιλοσοφία η πρόληψη σε επίπεδο παιδικής προστασίας.

Εκπρόσωπος της ΥΠΑ θεωρεί ότι το πρόβλημα πρέπει να λύνεται πρωτίστως με οικογενειακή υποστήριξη σε επίπεδο τοπικής αυτοδιοίκησης γιατί τις περισσότερες φορές είναι κοινωνικό, αξιοποιώντας κάθε υποστηρικτική υπηρεσία ακόμη και ΜΚΟ. Ειδικά σε περιπτώσεις που υπάρχει παραμέληση λόγω φτώχειας και αποστέρησης βλέπει ότι υποστηρικτικές κοινωνικές υπηρεσίες θα βοηθούσαν πολύ στο να μην προτείνεται η απομάκρυνση παιδιών από το οικογενειακό τους περιβάλλον.

Η ΟΠΑ αναφέρει ότι η δημιουργία από το δήμο δομών βραχείας παραμονής παιδιών που έχουν πέσει θύματα κακοποίησης-παραμέλησης, στα πρότυπα του ξενώνα «Ελίζα» θα ήταν ένα πολύ θετικό γιατί θα μπορούσε να υπάρχει και μια αμεσότητα με τις κοινωνικές Υπηρεσίες του δήμου αλλά και ένα πιο υγιές

περιβάλλον μέχρι να επανατοποθετηθούν τα παιδιά σε ένα πιο μόνιμο πλαίσιο φιλοξενίας. Χαρακτηριστικά όμως αναφέρει *«θεωρώ όμως ότι για την ύπαρξη τέτοιων δομών χρειάζεται μια υποδομή, μια φιλοσοφία και μια ιδεολογία για την παιδική προστασία που δεν υπάρχει αυτή τη στιγμή»*. Καθώς ζητήθηκε επεξήγηση γιατί δεν υπάρχει αυτό και εάν είναι ζήτημα χρηματοδότησης η ΟΠΑ αναφέρει πως η χρηματοδότηση είναι το ένα σκέλος αλλά το άλλο είναι και οι προτεραιότητες που θέτει ο κάθε αιρετός. Αναφέρει ότι τέτοιες δομές φιλοξενίας απαιτούν σταθερό, εξειδικευμένο προσωπικό και όχι βασισμένο μόνο σε ευρωπαϊκές χρηματοδοτήσεις που μπορεί να σταματάνε μετά από κάποιους μήνες. Ο εκπρόσωπος της ΟΠΑ θεωρεί ότι *«στην παιδική προστασία πρέπει να υπάρχει συνέχεια, να είναι δια παραταξιακή και να μη χαρακτηρίζεται από αποσπασματικότητα, ανεξάρτητα από τους αιρετούς, ώστε όταν αλλάζουν και αλλάζει η ιδεολογική βάση και φιλοσοφία να μην παρατηρούνται ασυνέχειες»*. Επιπλέον, αναφέρεται ότι η ιδιωτική πρωτοβουλία, συνεργατικά και με την εποπτεία του δημοσίου το οποίο θα θέτει αυστηρές προϋποθέσεις και πλαίσιο λειτουργίας ανάλογα με τους στόχους θα μπορούσε να βοηθήσει, αλλά όχι ανεξέλεγκτα και με την υπόνοια ότι μπορεί η ιδιωτική εμπλοκή να θέλει να υπηρετήσει προσωπικά συμφέροντα. Τίθεται και πάλι ένα ζήτημα προτεραιοτήτων για τη δημιουργία και λειτουργία τέτοιων δομών.

Οι προτάσεις πολιτικής του ΒΣτΠ/ΚΔτΠ αναφέρουν *«για να αναχαιτίσουμε το φαινόμενο της παιδικής Κα-Πα χρειαζόμαστε κοινωνικές υπηρεσίες για τη στήριξη των ευάλωτων οικογενειών, κέντρα ψυχικής υγείας και έμφυχο δυναμικό στο πεδίο, ενιαία πρωτόκολλα λειτουργίας των υπηρεσιών παιδικής προστασίας, δηλαδή ένα οδηγό διαχείρισης των καταστάσεων με ένα στοιχειωδώς ομοιογενή τρόπο»*. Η Αρχή αναφέρει ότι θα ήθελε καλύτερη αποτύπωση και πιο ολοκληρωμένη μεθοδολογικά συλλογή και επεξεργασία των στοιχείων, κάτι το οποίο δε θεωρεί δύσκολο εφόσον υπάρχουν έτοιμα μεθοδολογικά εργαλεία από το ΙΥΠ και θα έπρεπε να αξιοποιηθούν. Επιπλέον, η Αρχή θεωρεί ότι οι Εισαγγελίες θα έπρεπε να κάνουν αυτή την καταγραφή καθώς και να παρακολουθούν την πρόοδο των υποθέσεων αλλά δεν παραλείπει να αναφέρεται σε μια ολιστική προσέγγιση των παιδιών που γίνονται αντικείμενο παρέμβασης και έτσι αναφέρει: *«κάποιος θα έπρεπε να παρακολουθεί και την κοινωνική εξέλιξη των υποθέσεων αλλά για να μην το επεκτείνω τόσο πολύ οπωσδήποτε να έχω την δικαστική αποτύπωση»*. Σε ότι αφορά τις «απομακρύνσεις» των παιδιών από το οικογενειακό τους περιβάλλον η Αρχή αναφέρει ότι, από τις συναντήσεις εργασίας με τους φορείς των νοσοκομείων παιδιών, έχει διαπιστωθεί πως

οι ιατρικές εξετάσεις που κρίνεται απαραίτητο να γίνουν (πάντα με σεβασμό στα παιδιά) ολοκληρώνονται μέσα σε λίγες μέρες και επομένως χρειάζεται να δημιουργηθούν δομές μεταβατικής φιλοξενίας των παιδιών που εκεί θα φυλάσσονται και θα γίνεται η αξιολόγηση του βέλτιστου συμφέροντος τους. Επιπλέον, αναφέρει ότι *«για να μη μετατραπούν αυτές οι δομές σε ιδρύματα, δηλαδή να μη μένουν επί μακρόν τα παιδιά εκεί επειδή δε βρίσκεται ο επόμενος τρόπος διαχείρισης, είναι απαραίτητο να ανοίξει το σύστημα της αναδοχής με μέτρα όπως η κατάργηση των ορίων ηλικίας και η ενημέρωση και ευαισθητοποίηση του κόσμου για το θεσμό ώστε να πηγαίνουν τα παιδιά είτε σε συγγενική αναδοχή με βάση την αξιολόγηση του συμφέροντος τους είτε σε υποψήφιους αναδόχους που έχουν κάνει αίτηση και έχουν καταχωρηθεί στα μητρώα το ΕΣΑνΥ εφόσον έχουν εξαντληθεί οι προσπάθειες για οικογενειακή επανένωση, σαν έσχατη μόνο λύση (το επαναλαμβάνει), να προβλέπονται δομές κλειστού τύπου που θα λειτουργούν με εποπτεία κανόνες και προδιαγραφές».* Σχετικά με το ερώτημα σε ποιον θα πρέπει να ανήκουν αυτές οι δομές βραχυχρόνιας φιλοξενίας η Αρχή αναφέρει ότι αυτό θα μπορούσαν να το υλοποιήσουν υπουργεία αλλά και ιδιωτικοί φορείς, δήμοι (ειδικά οι μεγάλοι) αρκεί όμως να υπήρχαν σε όλους αυτούς, κανόνες λειτουργίας με εξειδικευμένο προσωπικό, εποπτεία από το κράτος, και προβλέψεις για την αποκατάσταση των παιδιών ώστε να μην οδηγούν σε ιδρυματοποίηση.

Σε ό,τι αφορά την κοινωνική πολιτική που θα πρέπει να χαράσσει το κράτος στον τομέα της παιδικής προστασίας η Αρχή είναι ξεκάθαρη *«οι πολιτικές και ο σχεδιασμός πρέπει να είναι σχεδιασμένες ώστε να βάζουν τα τραυματισμένα παιδιά σε μια ρουτίνα και σταθερότητα, μια νέα κανονικότητα που έχουν ανάγκη τα παιδιά, αργά και σταθερά, γιατί τα παιδιά αυτά πολλές φορές αντιλαμβάνονται την κακοποίηση ως κανονικότητα... πρέπει τα παιδιά που απομακρύνονται να αποτινάξουν τα σύνδρομα που κουβαλάνε και τα ταλανίζουν και αυτό επιτυγχάνεται μέσα από οικογενειακά σχήματα αποκατάστασης».*

Αναφορικά με την τοπική αυτοδιοίκηση, η Αρχή αναφέρει ότι χρειάζεται να έχουν ένα ισχυρό σύστημα κοινωνικών υπηρεσιών που θα είναι στελεχωμένοι με μόνιμο, εξειδικευμένο προσωπικό που θα βοηθά στην οικογενειακή υποστήριξη και να μην είναι αποσπασματικά και εποχικά στελεχωμένοι με πόρους που εξαρτώνται από ευρωπαϊκά συγχρηματοδοτούμενα προγράμματα. Για το λόγο αυτό προτείνει τη θέσπιση ειδικών προβλέψεων για τις αρμοδιότητες και τις υποχρεώσεις των κοινωνικών υπηρεσιών των ΟΤΑ, όσον αφορά την παιδική προστασία και την

υποστήριξη των ευάλωτων οικογενειών, καθώς και προβλέψεων για την διασύνδεση και συνεργασία τους με υπηρεσίες και φορείς των Υπουργείων Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων, Υγείας, Παιδείας, Προστασίας του Πολίτη.

Προτάσεις της Αρχής, σε επίπεδο συνεργασίας των φορέων, είναι και η συνεργασία των εκπαιδευτικών των σχολείων με τις κοινωνικές υπηρεσίες των δήμων σε ζητήματα παιδικής προστασίας, όπως σε υπόνοιες για παραμέληση που είναι και πιο δύσκολα ανιχνεύσιμη. Στο ζήτημα της συνεργασίας αυτής η Αρχή θεωρεί ότι θα μπορούσε με διαμεσολάβηση οι εκπαιδευτικοί στο σχολείο να κάνουν μία επαφή με την οικογένεια για να απευθυνθεί στις κοινωνικές υπηρεσίες των δήμων, χαρακτηριστικά αναφέρει *«πολλές φορές οι γονείς καταλαβαίνουν ότι δεν μπορούν να ανταποκριθούν στο γονικό τους ρόλο και δε το κάνουν από δόλο και θα μπορούσαν να βοηθηθούν από αυτό»*. Αυτή είναι και η πεποίθηση πρώην στελέχους της Αρχής που αναφέρει χαρακτηριστικά ότι θα πρέπει να υπάρχουν διυπουργικές αποφάσεις μεταξύ υπουργείου παιδείας και υπουργείου εσωτερικών για να χρησιμοποιούνται όταν διαφαίνεται ανάγκη οι κοινωνικοί λειτουργοί των δήμων στα σχολεία. Όμως για να γίνει αυτό η Αρχή βλέπει ότι μέσα στο εκπαιδευτικό σύστημα πρέπει να καλλιεργηθούν σχέσεις εμπιστοσύνης μεταξύ εκπαιδευτικών και παιδιών.

Για να αποκτήσουν μια πιο θεσμική μορφή τα ζητήματα συνεργασίας ο εκπρόσωπος της Αρχής προτείνει την υπαγωγή των κοινωνικών υπηρεσιών των ΟΤΑ υπό τη συμπληρωματική εποπτεία του Υπουργείου Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων. Αναφέρει πως η σύνταξη ενός μνημονίου συνεργασίας μεταξύ του παραπάνω υπουργείου και των Δήμων και Περιφερειών της χώρας που εποπτεύονται από το υπουργείο Εσωτερικών θα εισήγαγε ένα πλαίσιο συνεργασίας μεταξύ της κεντρικής διοίκησης και των δύο υπουργείων με τους ΟΤΑ σε σχέση με τη λειτουργία των κοινωνικών υπηρεσιών, που αποτελεί επί της ουσίας πεδίο συναρμοδιότητας τους.

Συζητώντας σχετικά με την εκπαίδευση των Αστυνομικών η Αρχή αναφέρει ότι χρειάζεται να υπάρχουν καλά εκπαιδευμένοι αστυνομικοί, οι οποίοι έτσι θα έχουν και τα αντανakλαστικά για το τι θα κάνουν και το πως θα παρεμβαίνουν σε περιπτώσεις «απομακρύνσεων» των παιδιών ώστε να μην επαναθυματοποιούνται. Αναφορικά με την εκπαίδευση των κοινωνικών λειτουργών των ΟΠΑ τονίζει *«πρέπει να υπάρχει ένα πρωτόκολλο για το πως θα παρεμβαίνουν, τι επιτρέπεται να περιλαμβάνεται στις εκθέσεις κοινωνικής έρευνας και τι όχι... πολλές φορές από*

υπερβάλλοντα ζήλο σε τέτοιες εκθέσεις γίνονται και ψυχολογικές-ιατρικές εκτιμήσεις για τα παιδιά που δεν χρειάζεται».

Για τα ζητήματα εκπαίδευσης ο εκπρόσωπος της ΥΠΑ θεωρεί ότι σε κεντρικές υπηρεσίες όπως Αθήνα και Θεσσαλονίκη η Αστυνομία έχει εξειδικευμένο προσωπικό σε ζητήματα παιδικής προστασίας, στην υπόλοιπη χώρα δεν είναι σε θέση να γνωρίζει εάν γίνονται κάποιες επιμορφώσεις, και σε ποιο εύρος μαζί με άλλους φορείς κεντρικής ή τοπικής διοίκησης. Ωστόσο, αναφέρεται ενδεικτικά στο 1ο Εθνικό Πρόγραμμα Εκπαίδευσης Αστυνομικών που υλοποιήθηκε πρόσφατα από το ΕΛΙΖΑ, σε συνεργασία με τη Διεύθυνση Εκπαίδευσης και Ανθρωπίνων Πόρων του Αρχηγείου της Ελληνικής Αστυνομίας και την υποστήριξη των εταιρειών του Ομίλου ΓΕΚ ΤΕΡΝΑ. Στα πλαίσια αυτής της δράσης 1000 αστυνομικοί σε 27 νομούς και 7 περιφέρειες τις χώρες έχουν εκπαιδευτεί στη διαχείριση και αντιμετώπιση των κακοποιημένων παιδιών. Έτσι θεωρεί τις επιμορφώσεις, οι οποίες πρέπει όμως να έχουν μια περιοδική μορφή απαραίτητες. Μιλώντας για τη δικτύωση και τη συνεργασία ο αστυνομικός ανέφερε ότι είναι ιδιαίτερα χρήσιμο να γίνονται σε τακτικά διαστήματα ομάδες εργασίας μεταξύ των φορέων παιδικής προστασίας και να παραθέτουν προτάσεις αλλά και προβληματισμούς σχετικά με την ενίσχυση της συνεργασίας τους.

Επιπλέον, ο εκπρόσωπος της ΥΠΑ κάνοντας μια κριτική στη συμμετοχή της αστυνομίας στη διαδικασία των απομακρύνσεων από το οικογενειακό περιβάλλον θεωρεί ότι αυτό θα έπρεπε να το κάνει μια Κοινωνική Υπηρεσία Παιδικής Προστασίας, είτε της Εισαγγελίας, ειδικά στα μεγάλα αστικά κέντρα, είτε των ΟΠΑ γενικότερα στην επικράτεια. Βέβαια αναφέρει, *«θα μπορούσαμε να συνδράμουμε στο έργο τους εάν κατά περίπτωση θεωρούν ότι υπάρχουν ζητήματα ασφάλειας του παιδιού και των ίδιων, όχι όμως σε κάθε περίπτωση, όπως για παράδειγμα σε οικογένειες που έχουν συναίσθηση ότι δεν ανταποκρίνονται στο γονικό τους ρόλο και δέχονται τη βοήθεια, εκεί νομίζω ότι δεν χρειαζόμαστε. Άλλωστε, σε πολλές χώρες του εξωτερικού έχουν συγκεκριμένες υπηρεσίες παιδικής προστασίας που κάνουν από την αρχή μέχρι το τέλος την διαδικασία».*

Σχετικά με αυτό, μια από τις προτάσεις που αναφέρει ότι έχει κάνει η Αρχή είναι να υπάρχουν κοινωνικοί λειτουργοί ή ψυχολόγοι εξειδικευμένοι σε ζητήματα παιδικής προστασίας που θα πλαισιώνουν τις κατά τόπου εισαγγελικές αρχές και θα συνδράμουν και τους αστυνομικούς υπαλλήλους σε τέτοια ζητήματα.

Το ΙΥΠ αναφέρει ότι επιμορφώσεις που γίνονται στα πλαίσια συγχρηματοδοτούμενων προγραμμάτων αλλά και μεταξύ φορέων είναι σημαντικές αλλά θα πρέπει να ενταχθούν σε ένα επίπεδο κανονικότητας και να επεκταθούν σε όλους τους φορείς παιδικής προστασίας.

Το ΕΚΚΑ αναφερόμενο σε καλές πρακτικές δίνει μεγάλη έμφαση στην ενημέρωση του παιδιού, δηλαδή «να γνωρίζει το παιδί που απομακρύνεται που θα πάει, πόσο θα μείνει, γιατί είναι απαραίτητο να γίνει αυτό και φυσικά να είναι σε θέση να διατηρήσει την επικοινωνία με το κοινωνικό του περιβάλλον, τους φίλους, τους δασκάλους του αλλά και τους γονείς του. Ο θεσμός των “family centers” που προσφέρουν υποστήριξη μέσα στην κοινότητα θεωρεί ότι είναι σίγουρα ιδιαίτερα σημαντικός». Επιπλέον αναφέρει η παιδική προστασία πρέπει να βλέπει το παιδί ως κοινωνική επένδυση με μια αντίληψη για τις παρεμβάσεις τις χώρας αποκαταστατικές και όχι προληπτικές. Για το ζήτημα αυτό αναφέρει βέβαια ότι είναι απαραίτητο να γίνει σε θεσμικό επίπεδο διοικητική αναδιάρθρωση των Δήμων με μία ενιαία κοινωνική υπηρεσία με εξειδικευμένους τομείς όπως παιδικής προστασίας, τρίτης ηλικίας, ευάλωτων κοινωνικών ομάδων, ατόμων με αναπηρία. Ακόμη, τονίζει ότι πρέπει να υπάρχει σε επίπεδο Τοπικής Αυτοδιοίκησης κοινοτικός κοινωνικός σχεδιασμός παίρνοντας πρωτοβουλίες σε αποκεντρωμένο επίπεδο με βάση την αξιολόγηση των αναγκών κάθε περιοχής.

Επίσης, ο εκπρόσωπος του ΕΚΚΑ τονίζει ότι χρειάζεται νομοθετικά ένας ενιαίος μηχανισμός παιδικής προστασίας με χρόνους, προβλέψεις για το ποιος επαγγελματίας επιλαμβάνεται τότε και ποιος ακολουθεί. Τονίζει δηλαδή πάλι ότι πρέπει να υπάρχει ένα νομοθετικό πλαίσιο που να ορίζει τις προϋποθέσεις λειτουργίας των δομών παιδικής προστασίας ειδικά σε ζητήματα στελέχωσης αυτών με εξειδικευμένο προσωπικό ώστε να σταματήσει να υπάρχει μεγάλη ανομοιογένεια σε αυτές.

Στην ανάγκη σχεδιασμού αναφέρεται και η Αρχή του ΒΣτΠ/ΚΔτΠ η οποία αναφέρει «χρειάζεται στρατηγικός σχεδιασμός για την παιδική προστασία χθες, ψηφισμένος από το ελληνικό κοινοβούλιο, όπως έχουν άλλες ευρωπαϊκές χώρες, ενιαίο πρωτόκολλο. Εναισθητοποίηση για το θεσμό της αναδοχής, κατάργηση των ηλικιακών ορίων και προώθηση της συγγενικής αλλά και γενικότερα της αναδοχής». Η Αρχή, για την περίπτωση που αναφέρει ως «έσχατη λύση» δηλαδή την ιδρυματική φροντίδα για τα παιδιά που «απομακρύνονται» δηλώνει ρητά ότι πρέπει να υπάρχουν ενιαίες προδιαγραφές λειτουργίας για το σύνολο αυτών. Δημόσια, ιδιωτικά, και

εκκλησιαστικά ιδρύματα παιδικής προστασίας κλειστού τύπου με ένα κώδικα δεοντολογίας, ο οποίος θα καθορίζει ενιαίες προδιαγραφές στελέχωσης, λειτουργίας και παιδαγωγικής προσέγγισης με βάση τις αυξημένες και εξατομικευμένες ανάγκες των παιδιών.

Συμπεράσματα

Η έννοια του παιδιού είναι σύνθετη, ανάλογα με την σκοπιά που έχει μελετηθεί στο πέρασμα του χρόνου και έχει δεχτεί πολλαπλές ανανοηματοδοτήσεις.

Το παιδί ως ανθρώπινο πλάσμα είναι κάτι διαφορετικό από την έννοια της παιδικής ηλικίας που είναι ένα μεταβαλλόμενο σύνολο ιδεών. Από τα τέλη του 19^{ου} αιώνα έως σήμερα το παιδί αντιμετωπίζεται όλο και περισσότερο διαφορετικά. Μετατοπίζεται από το μελλοντικό εργατικό δυναμικό σε κάτι που έχει ανεκτίμητη συναισθηματική αξία αλλά και ως μελλοντικό κοινωνικό κεφάλαιο.

Το παιδί σύμφωνα με θεωρητικούς, γίνεται αντικείμενο προσοχής και παρέμβασης από το Κράτος όταν αλλάζει η σχέση που έχει με την οικογένεια του, με την ευρεία διάδοση του σχολικού θεσμού αλλά και μέσα από μια τάση του παιδιού να θεωρείται ως ο μοχλός για την εθνική αποτελεσματικότητα για την μελλοντική ευζωία και μακροήμερευση της εκάστοτε πολιτισμένης κοινωνίας. Έτσι δημιουργούνται και οι κοινωνικές υπηρεσίες ως φορείς που ασκούν κοινωνικό έλεγχο σε οικογενειακά ζητήματα που άπτονται όμως σε εθνικού επιπέδου ενδιαφέροντος, όπως η δημόσια υγεία.

Η ιδιαίτερη μέριμνα που δόθηκε στο παιδί φάνηκε από την αρχή του 20^{ου} αιώνα με μια σειρά νόμων σε εθνικό επίπεδο των περισσότερων ανεπτυγμένων χωρών του δυτικού πολιτισμού, για ζητήματα που αφορούν την εργασία επεκτάθηκε στη συνέχεια σε επίπεδο ανθρωπίνων δικαιωμάτων ειδικότερα μετά τους δύο παγκόσμιους πολέμους.

Η Διεθνής Σύμβαση των Δικαιωμάτων του Παιδιού παραμένει από το 1989 η πιο ευρέως διεθνώς αποδεκτή σύμβαση για τα δικαιώματα του παιδιού, ενώ και άλλες διεθνείς συμβάσεις τονίζουν τη σημασία της Πολιτείας να μεριμνά για ζητήματα παιδικής προστασίας και γονικής μέριμνας. Παρόμοιες προσπάθειες γίνονται και από την Ευρωπαϊκή Ένωση και το Συμβούλιο της Ευρώπης για να ενθαρρύνεται μέσα από γενικότερες πολιτικές και πρωτόκολλα συνεργασίας η παιδική προστασία και η παιδική ηλικία.

Στην Ελλάδα, από την Συνταγματικά κατοχυρωμένη προστασία της οικογένειας και τις παιδικής ηλικίας στην ελληνική έννομη τάξη και τον Αστικό κώδικα, που προβλέπει μέτρα προστασίας των παιδιών σε περίπτωση κακής άσκησης της γονικής μέριμνας, μέχρι την ειδική νομοθεσία για την ενδοοικογενειακή βία και

την ίδρυση του θεσμού του Βοηθού Συνηγόρου του Πολίτη/Κύκλος Δικαιωμάτων του Παιδιού προβλέπεται μια ξεχωριστή αντιμετώπιση των παιδιών για πολλά ζητήματα.

Η έννοια της κακομεταχείρισης και παραμέλησης των παιδιών παίρνουν μια δυναμική διάσταση τον 20^ο αιώνα με πολλούς θεωρητικούς της παιδικής ηλικίας να κάνουν λόγο για τον αιώνα που βγάζει το παιδί από την αφάνεια και το τοποθετεί στο προσκήνιο, αιτιολογώντας και κάνοντας απαραίτητη κάθε δημόσια παρέμβαση για ό,τι αφορά την ποιότητα ζωής του και την οικογενειακή ευτυχία. Με αυτό το σκεπτικό οι παρεμβάσεις της Πολιτείας πολλές φορές οδηγούν στην απομάκρυνση των παιδιών από το «ακατάλληλο» οικογενειακό περιβάλλον και η εναλλακτική τοποθέτηση σε ένα πλαίσιο παιδικής προστασίας. Αυτή η φιλοσοφία διαπνέεται και στα άρθρα του Αστικού Κώδικα για την κακή άσκηση της γονικής μέριμνας.

Η απόφαση για την απομάκρυνση ενός παιδιού από το οικογενειακό του περιβάλλον ως πολιτική προστασίας από το Κράτος είναι κάτι που όπως προέκυψε σχετίζεται με την αντίληψη των σύγχρονων δυτικών κοινωνιών ότι το παιδί χρειάζεται να απολαμβάνει ειδική προστασία, τέτοια που η ίδια η παιδική ηλικία συνιστά ως απαίτηση. Αυτό όμως δε μπορεί να οδηγεί νομοτελειακά στην αντιμετώπιση των παιδιών ως αντικείμενα προστασίας αλλά ως υποκείμενα δικαιωμάτων.

Η προσπάθεια που γίνεται για την ενίσχυση του θεσμού της αναδοχής και της υιοθεσίας με τη νέα νομοθετική πρωτοβουλία στη χώρα μας δείχνει και τις σύγχρονες παραδοχές για το ότι κάθε παιδί έχει αναφαίρετο δικαίωμα να μεγαλώνει μέσα με μία οικογένεια και εάν δε μπορεί να είναι η βιολογική του πρέπει να είναι μία άλλη.

Η συζήτηση με τους φορείς παιδικής προστασίας οδήγησε σε δύσκολες παραδοχές που αναφέρονται σε ένα μεγάλο εύρος ζητημάτων που χρειάζονται επίλυση μέσα από μια διαφορετική οπτική.

Η οικονομική κρίση δεν έχει φέρει μόνο προβλήματα, που ενδεχομένως ήταν στην αφάνεια, στις οικογένειες σε ό,τι αφορά τη δυνατότητα καλής άσκησης της γονικής μέριμνας αλλά αποδυνάμωσε, τηρώντας τον κανόνα των προσλήψεων, τις κοινωνικές υπηρεσίες σε όλη την ελληνική επικράτεια.

Το προσφυγικό και μεταναστευτικό κύμα που βρήκε την Ελλάδα αδύναμη σε ό,τι αφορά την οργάνωση ενός κοινωνικού κράτους, λόγω της δίνης της οικονομικής κρίσης, έφερε στη χώρα μας οικογένειες, πυρηνικές, μονογονεϊκές, ασυνόδευτους ανήλικους αλλοδαπούς οι οποίοι με τα δικά τους βιώματα και μια κουλτούρα διαφορετική από της Δύσης προσπαθούν να κατανοήσουν κάποια ζητήματα παιδικής

προστασίας και σεβασμού του παιδιού που ίσως είναι δεδομένα για εμάς. Η θέση της γυναίκας στην οικογένεια, η εξουσία του πατέρα και η διάσταση του φύλου μέσα στα παιδιά της οικογένειας φέρνουν ενδοοικογενειακές συγκρούσεις στις δομές φιλοξενίας και προκαλούν το ερώτημα, στους επαγγελματίες υγείας και κοινωνικούς λειτουργούς, της καταλληλότητας ή μη στο να ασκήσουν σωστά τη γονική μέριμνα. Η διαπολιτισμική εκπαίδευση και αγωγή των πληθυσμών αυτών πρέπει να στοχεύει, με σεβασμό στην κουλτούρα τους και τη θρησκευτική συνείδηση, σε μια καλλιέργεια διαφορετικής αντίληψης για τα παραπάνω ζητήματα, που πολλές φορές οδηγούν στην παρέμβαση.

Επιπλέον, νομοθετικές πρωτοβουλίες όπως ο νόμος για την ενδοοικογενειακή βία, που μετρά περίπου δεκαπέντε χρόνια από την ψήφιση και εφαρμογή του, ο θεσμός του Βοηθού Συνηγόρου του Πολίτη για τον κύκλο δικαιωμάτων του παιδιού αλλά και ο ρόλος των μέσων μαζικής επικοινωνίας που μέσα από αυτά, δημόσιοι φορείς παιδικής προστασίας, ΜΚΟ και μέλη της κοινωνίας των πολιτών έκαναν έκκληση και οργάνωσαν δράσεις ενημέρωσης, ευαισθητοποίησαν τους πολίτες να αναφέρουν περιπτώσεις κακοποίησης και παραμέλησης των παιδιών μέσα στην οικογένεια, σπάζοντας τα «ταμπού» της ιδιωτικής σφαίρας της οικογένειας για ζητήματα παιδικής προστασίας. Ωστόσο, διαφαίνεται ότι η ευαισθητοποίηση αυτή δεν οδήγησε αναλογικά και την Πολιτεία στην λήψη μέτρων για μια αποτελεσματική προσέγγιση των ζητημάτων παιδικής προστασίας.

Σε θεσμικό επίπεδο, ζητήματα αυτονόητα για τις περισσότερες χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, όπως η πολιτική της αποϊδρυματοποίησης, φαίνεται ότι δεν έχει κάνει γενναία βήματα στη χώρα μας. Η επιμονή στην ελληνική νομοθεσία για την παιδική προστασία να συνδέεται η αναδοχή με την υιοθεσία φαίνεται να μη βοηθάει στην ενίσχυση της κουλτούρας αναδοχής, αλλά να τη συγχέει με την αντίληψη ότι είναι ένα στάδιο απαραίτητο πριν την υιοθεσία. Ακόμη και μέχρι πρόσφατα, φιλόδοξα νομοθετήματα από κυβερνήσεις, δεν διαχωρίζουν τους δύο θεσμούς συντηρώντας ακούσια/εκούσια τη λύση της ιδρυματικής φροντίδας. Εμπόδιο στην προαγωγή του θεσμού της αναδοχής φαίνονται να δημιουργούν στερεοτυπικές αντιλήψεις για τα ηλικιακά όρια που παραμένουν ίδια και για τους δύο θεσμούς, λειτουργώντας σε βάρος των εφήβων οι οποίοι θα μπορούσαν να τοποθετηθούν σε έμπειρους ανθρώπους άνω των εξήντα ετών. Οι εκστρατείες ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης για το θεσμό της αναδοχής φαίνεται να ήταν μέχρι τώρα αδύναμες ή να συγχέονται με τον θεσμό της υιοθεσίας άρα να δημιουργούν λάθος προσδοκίες στους

ενδιαφερόμενους. Χρειάζεται, μέσα από δράσεις ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης, να γίνει ένας αναστοχασμός του θεσμού της αναδοχής, ενδεχομένως σε μελλοντική νομοθεσία θα έπρεπε να γίνει διαχωρισμός της μεταξύ αναδοχής και τεκνοθεσίας (όπως αιτιολογημένα παρατηρήθηκε από τη συζήτηση με τους φορείς παιδικής προστασίας)..

Οι προτεραιότητες, σύμφωνα με την Διεθνή Σύμβαση των Δικαιωμάτων του Παιδιού, θα πρέπει να είναι η επιστροφή στη φυσική οικογένεια, η - με γρήγορες διαδικασίες - ανάθεση της επιμέλειας και της γονικής μέριμνας σε συγγενείς του στενού οικογενειακού περιβάλλοντος που αξιολογούνται ως κατάλληλοι που αποτελεί μία λύση που φαίνεται να επιδιώκεται και από τους ίδιους τους συγγενείς (ίσως επειδή τα χαρακτηριστικά της ελληνικής οικογένειας με τους δεσμούς που έχει αναπτύξει διαχρονικά προσπαθούν να δείξουν μία ανθεκτικότητα στην οικονομική κρίση αλλά και στον οικογενειακό δεσμό). Ακολούθως, να προκρίνεται η αναδοχή/υιοθεσία, ή επαγγελματική αναδοχή για παιδιά με ιδιαίτερες δυσκολίες όπως με αναπηρία και ως έσχατη λύση η ιδρυματική φροντίδα. Ωστόσο, στην προαγωγή του θεσμού της αναδοχής φαίνεται να μην έχουν ρυθμιστεί ζητήματα όπως οικονομικά βοηθήματα και να μην έχει δοθεί έμφαση σε μια κοινωνική πολιτική με ενισχυμένη, άμεση και κατά προτεραιότητα υποστήριξη των οικογενειών που βιώνουν κοινωνικό αποκλεισμό, ζουν σε συνθήκες φτώχειας και αποστέρησης και έχουν αυξημένους προσδιοριστές επικινδυνότητας για ενδεχόμενη κακοποίηση και παραμέληση μέσα στην κοινότητα.

Για την επιτάχυνση της δικαστικής εξέτασης και εξέλιξης των υποθέσεων που καθορίζουν ζητήματα επιμέλειας και γονικής μέριμνας των παιδιών που απομακρύνονται ο θεσμός των οικογενειακών δικαστηρίων, καθώς και μιας δικαστικής κοινωνικής υπηρεσίας που θα συνδράμει τις εισαγγελικές αρχές, φαίνεται επιτακτικός.

Σε επίπεδο τοπικών κοινωνιών, η ανάπτυξη κοινοτικού κοινωνικού σχεδιασμού στους δήμους, με μια γενναία αναδιάρθρωση των κοινωνικών υπηρεσιών, θα βοηθούσε ώστε να αναδείξουν ένα πολύ σημαντικό ρόλο πρόληψης και υποστήριξης των οικογενειών για να διαχειρίζονται τις όποιες οικογενειακές δυσκολίες που αντιμετωπίζουν με τα παιδιά σε επίπεδο κοινότητας. Αυτό προκύπτει ότι περνάει αφενός από την διάρθρωση, οργάνωση, στελέχωση και εκπαίδευση των κοινωνικών υπηρεσιών, που θα έχουν νομική κάλυψη κατά την ενάσκηση των καθηκόντων τους, αφετέρου από την καλλιέργεια ενός δια παραταξιακού συστήματος

κοινωνικής προστασίας το οποίο θα υπερβαίνει προσωπικές στρατηγικές και πελατειακές νοοτροπίες επανεκλογής των αιρετών. Η καλλιέργεια κλίματος υποστήριξης και εμπιστοσύνης στην κοινότητα, μέσα από την πρόσβαση σε ποιοτικές κοινωνικές υπηρεσίες φαίνεται ότι θα βοηθήσει στην ύπαρξη προληπτικών δράσεων αλλά και ήπιων θεραπευτικών μέτρων μέσα στην κοινότητα και θα μειώσει την ανάγκη για ισχυρές κρατικές παρεμβάσεις στην οικογένεια.

Σε ότι αφορά το πρόβλημα μεταφοράς και παραμονής των παιδιών που απομακρύνονται με εισαγγελική εντολή από το οικογενειακό τους περιβάλλον σε νοσοκομεία προτείνεται οι δημιουργία μικρών δομών βραχυχρόνιας φιλοξενίας, μέσα από μνημόνια συνεργασίας δημόσιων φορέων αλλά και τη συμμετοχή της ιδιωτικής πρωτοβουλίας στα πλαίσια κοινωνικής ευθύνης. Έτσι, τα παιδιά και ενδεχομένως οι γονείς θα πλαισιώνονται από εξειδικευμένο προσωπικό, απρόσκοπτη πρόσβαση στην εκπαίδευση με προδιαγραφές ενός οικογενειακού σχήματος.

Αναζητώντας καλές πρακτικές για την συνεργασία των φορέων προκύπτει η αδήριτη ανάγκη να θεσμοθετηθεί μια ενιαία πολιτική παιδικής προστασίας, ενδεχομένως με ένα ενιαίο νομοθετικό κείμενο, όπως έχουν υιοθετήσει ακολουθώντας μια σύγχρονη παιδοκεντρική προσέγγιση πολλές χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Η πρόβλεψη σε ένα τέτοιο εγχείρημα για τον τρόπο, το χρόνο και τη μορφή παρέμβασης των φορέων παιδικής προστασίας θα έβαζε όλους τους επαγγελματίες στον τομέα αυτό σε ένα συγκεκριμένο τρόπο δράσης που θα χαρακτηρίζεται από συνεργατικότητα και όχι αποσπασματικές ενέργειες, καθοδηγούμενες από την προσωπική προσπάθεια του κάθε εργαζόμενου. Σε μια τέτοια πρωτοβουλία είναι προφανές ότι θα έπρεπε να συμπεριληφθούν πρωτόκολλα διαχείρισης περιστατικών ενδεχόμενης κακοποίησης και παραμέλησης αλλά και ένα εθνικό σύστημα επιδημιολογικής παρατήρησης κακοποίησης-παραμέλησης, εργαλεία που έχουν σχεδιαστεί και εφαρμοστεί πιλοτικά κατά τα πρότυπα άλλων χωρών από το Ινστιτούτο Υγείας του Παιδιού και έχουν αξιολογηθεί θετικά από την Ανεξάρτητη Αρχή του Βοηθού Συνηγόρου του Πολίτη/Κύκλου Δικαιωμάτων του Παιδιού.

Ανακεφαλαιώνοντας τις σκέψεις γύρω από τα ζητήματα παιδικής προστασίας, από την προσέγγιση που επιχειρήθηκε στην παρούσα εργασία, συνάγεται το συμπέρασμα ότι οι πολιτικές παιδικής προστασίας είναι πρωτίστως ζήτημα κοινωνικής πολιτικής με έμφαση στην κοινωνική προστασία των παιδιών. Το γιατί φαίνεται να μην αποτελούν άμεση προτεραιότητα κοινωνικής πολιτικής στο ελληνικό κράτος είναι ένα ερώτημα που θα πρέπει να απασχολήσει τη σύγχρονη έρευνα

αναφορικά με τις δημόσιες πολιτικές που ασκούνται. Αντικείμενο έρευνας θα πρέπει να είναι και η εξέταση στάσεων και αντιλήψεων των βιολογικών οικογενειών, των αναδόχων/θετών γονέων και των ιδρυμάτων/δομών φιλοξενίας στα οποία τα παιδιά τοποθετούνται/επανατοποθετούνται, αλλά και τα ίδια τα παιδιά που κάποτε «πέρασαν» μέσα από αυτή τη δύσκολη κατάσταση. Έτσι, μελετώντας την «άλλη πλευρά» θα διερευνηθούν οι δυσκολίες που αυτοί αντιμετωπίζουν από το υπάρχον σύστημα παιδικής αλλά και γενικότερα κοινωνικής προστασίας στην Ελλάδα.

Από τον αιώνα του παιδιού, όπως χαρακτηρίζουν πολλοί στοχαστές της παιδικής ηλικίας τον 20^ο αιώνα, στον 21^ο που το δημογραφικό με την γήρανση του πληθυσμού φαίνεται να είναι μια σοβαρή πρόκληση στις αναπτυγμένες κοινωνίες, η ενσυναίσθηση ότι το παιδί αποτελεί το κοινωνικό κεφάλαιο για την μελλοντική κοινωνική ευημερία και κοινωνική δικαιοσύνη πρέπει να χαρακτηρίζει τους στόχους που θέτει ένα σύγχρονο κράτος πρόνοιας σε ζητήματα κοινωνικής προστασίας των παιδιών.

Πηγές-Βιβλιογραφία

Νόμοι

Ποινικός Κώδικας, Νόμος 4619/2019 (ΦΕΚ 95 Α'/11.06.2019)

Σύνταγμα της Ελλάδος, (ΦΕΚ 187/Α'/28.11.2019)

Νόμος 4029 του 1912, (ΦΕΚ 46Α/1912)«Περί εργασίας γυναικών και ανηλίκων»

Νόμος 2101/1992, (ΦΕΚ Α 192/2.12.1992),«Κύρωση της Διεθνούς Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Παιδιού»

Νόμος Ν. 3500/2006,(ΦΕΚ Α 232/24.10.2006),«Περί Ενδοοικογενειακής Βίας»

Νόμος 3727/2008, (ΦΕΚ 258/Α/2008), «Κύρωση και εφαρμογή της Σύμβασης του Συμβουλίου της Ευρώπης για την προστασία των παιδιών κατά της γενετήσιας εκμετάλλευσης και κακοποίησης, μέτρα για τη βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης και την αποσυμφόρηση των καταστημάτων κράτησης και άλλες διατάξεις»

Νόμος 4020/2011, (ΦΕΚ Α' 217/30.9.2011),«Κύρωση της Σύμβασης για τη διεθνή δικαιοδοσία, το εφαρμοστέο δίκαιο, την αναγνώριση, την εκτέλεση και τη συνεργασία ως προς τη γονική ευθύνη και τα μέτρα προστασίας των παιδιών»

Νόμος 4538/2018, (ΦΕΚ Α' 85/16.05.2018)«Μέτρα για την προώθηση των θεσμών της αναδοχής και της υιοθεσίας και άλλες διατάξεις»

Βασιλικά Διατάγματα

Β.Δ. 1908,«Περί συστάσεως εν τω Υπουργείω των εκκλησιαστικών και της Δημοτικής εκπαιδεύσεως Γραφείου της Σχολικής Υγιεινής»

Β.Δ. 26-09-1911, (ΦΕΚ Α' 279/05.10.1911), «Περί της υπό του γραφείου της σχολικής υγιεινής, ασκούμενης εποπτείας δια του παρ' αυτό σχολικού ιατρού επί της σχολικής υγιεινής του κράτους»

Β.Δ. 16-04-1915,(ΦΕΚ 168/5-5-1915), *«Περί των έργων των διευθυντών, επιθεωρητών και ιατρών των σχολείων»*

Προεδρικά Διατάγματα

Αστικός Κώδικας, Προεδρικό Διάταγμα 456/1984

Π.Δ.7/2017, (ΦΕΚ Α' 14/09.02.2017), *«Αναδιάταξη-Αναδιοργάνωση, Σύσταση και λειτουργία περιφερειακών Υπηρεσιών Ελληνικής Αστυνομίας»*

Υπουργικές Αποφάσεις

ΚΥΑ 49540/2011, (ΦΕΚ Β, 877/2011), *«Συντονισμός Δράσεων και Υπηρεσιών Παιδικής Προστασίας»*

ΥΑ Δ11 οικ. 13734/538, (ΦΕΚ Β 1163/8.4.2019), *«Ανάπτυξη και Λειτουργία Πληροφοριακού Συστήματος Ειδικών και Εθνικών Μητρώων Ανηλίκων, Αναδοχής και Υιοθεσίας».*

Εγκύκλιοι

Εγκύκλιος Αρείου Πάγου 3/2012-04/07/2012 *«Λειτουργία Εθνικού Κέντρου Κοινωνικής Αλληλεγγύης- σύσταση "Εθνικής Γραμμής Παιδικής Προστασίας"- συντονισμός και δράση με αρμόδιες Εισαγγελικές Αρχές και Ομάδες Προστασίας Ανηλίκων, για την άμεση κοινωνική προστασία των σε κίνδυνο ευρισκομένων ανηλίκων»*

Ευρωπαϊκές Οδηγίες

Οδηγία 2011/93/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 13ης Δεκεμβρίου 2011, *«σχετικά με την καταπολέμηση της σεξουαλικής κακοποίησης και της σεξουαλικής εκμετάλλευσης παιδιών και της παιδικής πορνογραφίας και την αντικατάσταση της απόφασης-πλαίσιο 2004/68/ΔΕΥ του Συμβουλίου»*

Διεθνείς Συμβάσεις

Σύμβαση του Συμβουλίου της Ευρώπης της 4^{ης} Νοεμβρίου 1950, *«Ευρωπαϊκή Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου»*

Η από 20 Νοεμβρίου 1989 44/25 Απόφαση της Γενικής Συνέλευσης των Ηνωμένων Εθνών *«Διεθνής σύμβαση των Δικαιωμάτων του Παιδιού»*

Σύμβαση της Χάγης της 19^{ης} Οκτωβρίου 1996, Συνδιάσκεψη Ιδιωτικού Διεθνούς Δικαίου στη Χάγη, *«Σύμβαση για τη διεθνή δικαιοδοσία, το εφαρμοστέο δίκαιο, την αναγνώριση, την εκτέλεση και τη συνεργασία σε θέματα γονικής μέριμνας και μέτρων προστασίας των παιδιών»*

Σύμβαση του Συμβουλίου της Ευρώπης της 25^{ης} Οκτωβρίου 2007 στο Λανθαρότε *«για την Προστασία των Παιδιών ενάντια στη Σεξουαλική Εκμετάλλευση και τη Σεξουαλική Κακοποίηση»*

Συνθήκη του Συμβουλίου της Ευρώπης, Στρασβούργου 3 Μαΐου 1996, *Αναθεωρημένος «Ευρωπαϊκός Κοινωνικός Χάρτης»*

ΕΕ C 202 της 7.6.2016, σ. 389 έως 405, *«Χάρτης των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης»*

Σύσταση Αριθ. 1371 της 23^{ης} Απριλίου 1998 του ΣτΕ *«σχετικά με την κακοποίηση και παραμέληση των παιδιών».*

Άλλες Πηγές

Πανταζής Β. & Μανιάτης Π., (2008) *«Τα δικαιώματα του παιδιού ως πρόκληση για κοινωνική δικαιοσύνη»*. Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης, Πανεπιστήμιο Πατρών, Πρακτικά 5^{ου} Συνεδρίου Επιστημονικής Εκπαίδευσης με θέμα *«Εκπαίδευση και κοινωνική δικαιοσύνη»* Πάτρα, 4-5 Οκτωβρίου 2008. Ανακτημένο από τον ιστότοπο <http://www.eriande.elemedu.upatras.gr/> του Εργαστηρίου ιστορικού αρχείου Νεοελληνικής και Διεθνούς εκπαίδευσης

Ζαγοραίος Ηλίας , (2015) *«Εισαγγελική Εντολή – Όροι και Προϋποθέσεις Εφαρμογής της – Λειτουργικότητα και Αποτελεσματικότητά της»*, από τα Πρακτικά επιστημονικής Ημερίδας με τίτλο “Ανήλικοι με εισαγγελική εντολή: εκπαίδευση και μέριμνα στο Νοσοκομείο Παίδων «Π. & Α. Κυριακού» επιμ. Βασίλη Χαρίτος, (σελ. 3-6) ανακτήθηκε την 28-12-2019 από το <http://0317.syzefxis.gov.gr/wp-content/uploads/2015/02/%CE%A0%CF%81%CE%B1%CE%BA%CF%84%CE%B9%CE%BA%CE%AC.pdf>

Πλευρίτη Ε., (2015) «Εισαγγελική Εντολή – Όροι και Προϋποθέσεις Εφαρμογής της – Λειτουργικότητα και Αποτελεσματικότητά της», από τα Πρακτικά επιστημονικής Ημερίδας με τίτλο «Ανήλικοι με εισαγγελική εντολή: εκπαίδευση και μέριμνα στο Νοσοκομείο Παιδών Π. & Α. Κυριακού», (σελ. 19) Βασίλη Χαρίτος (επιμ.)

Εγχειρίδιο σχετικά με την Ευρωπαϊκή Νομοθεσία για τα δικαιώματα του Παιδιού, (2015), Οργανισμός Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης και Συμβούλιο της Ευρώπης, Λουξεμβούργο: Υπηρεσία Εκδόσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, 2016, ISBN 978-92-9239-905-4 doi:10.2811/59031 TK-04-15-510-EL-C σελ. 89, 135-143

Ανεξάρτητη Αρχή «Συνήγορος του Πολίτη» Κύκλος Δικαιωμάτων του παιδιού» «Ευρετήριο Ισχύουσας Νομοθεσίας για την Κακοποίηση και Παραμέληση των Παιδιών», διαθέσιμο στο : <http://esa-kapa-p.gr/?q=node/104>

«Πρακτικό Εγχειρίδιο σχετικά με τη λειτουργία της Σύμβασης της Χάγης της 19^{ης} Οκτωβρίου 1996 σχετικά με τη διεθνή δικαιοδοσία, το εφαρμοστέο δίκαιο, την αναγνώριση, την εκτέλεση και τη συνεργασία σε θέματα γονικής μέριμνας και μέτρων προστασίας των παιδιών», 2018, Βέλγιο: Ευρωπαϊκή Επιτροπή

«Ετήσια Έκθεση του Συνηγόρου του Πολίτη»(2018)(σελ. 95-96) (ανακτήθηκε την 25-12-2019) διαθέσιμη στο <https://greekhelsinki.files.wordpress.com/2019/03/ce94ceb9cebaceb1ceb9cf8ececcecb1cf84ceb1-cf84cebfcf85-cf80ceb1ceb9ceb4ceb9cebfcf8d-edited.pdf>

Εγχειρίδιο Εκπαίδευσης Υποψηφίων Αναδόχων Γονέων, (2019). «Ένα σπίτι για κάθε παιδί» (σελ.22, 25) Υπουργείο Εργασίας, Κοινωνικής ασφάλισης και Κοινωνικής Αλληλεγγύης

World Health Organization, (1999) Report of the Consultation on Child Abuse Prevention. Geneva: W.H.O.

World Health Organization, (2002) «World Report of Violence and Health». Chapter 3, «Child Abuse and neglect by parents and other caregivers», Geneva W.H.O.

UNICEF «Child protection strategy», (σελ. 2-5) UNICEF, 2008,

«Adapting a Systems Approach to Child Protection: Key Concepts and Considerations», F. Wulczyn, D. Daro, J. Fluke, S. Feldman, Ch. Glodek, et K. Lifanda, (p. 7, 18, 21-22) UNICEF, 2010,

Βιβλιογραφία

Ελληνόγλωσση

Αμπατζόγλου Γρ.(επιμ) (2002) *«Αλλάζοντας Χέρια – Διεπιστημονική Προσέγγιση της διακίνησης και τοποθέτησης των παιδιών»* Θεσσαλονίκη: University Studio Press

Θεοδώρου Β. & Καρακατσάνη Δ., (2010), *«“Υγιεινής παραγγέλματα”, Ιατρική Επίβλεψη & κοινωνική πρόνοια για το παιδί τις πρώτες δεκαετίες του 20^{ου} αιώνα»*, Αθήνα: Διόνικος

Θεοδώρου Β., *«Ο λόγος των φιλόνητων για τα φτωχά και περιπλανώμενα παιδιά, 1870-1900»*, Πρακτικά Δημερίδας «Το παιδί στη νεοελληνική κοινωνία 19^{ου}-20^{ου} αιώνας-Αξίες, αναπαραστάσεις, αποτυπώσεις» Σχολή Επιστημών της Αγωγής, Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης, Αλεξανδρούπολη 4-5 Δεκεμβρίου 1998, Ελληνικό Λογοτεχνικό και Ιστορικό Αρχείο (Ε.Λ.Ι.Α.)

Θωμόπουλος Ε, (1981).*«Προστασία του Ανήλικου (Μελέτη Ιστορική, Κοινωνική και Νομική)»*, Αθήνα: αυτοέκδοση

Ιωσηφίδης Θ. (2003).*«Ανάλυση Ποιοτικών Δεδομένων στις Κοινωνικές Επιστήμες»*, (σελ. 40), Αθήνα: Κριτική.

Καλλιγά Ε., (1990), *«Η πρόνοια για το παιδί στην Ελλάδα του 19ου αιώνα»*,(σελ. 17) Αθήνα-Γιάννινα: Δωδώνη

Κυριαζή Ν. (2006), *«Η Κοινωνιολογική Έρευνα. Κριτική Επισκόπηση των Μεθόδων και των Τεχνικών»*, Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.

Μακρυνιώτη Δ., (2001), (επιμ.) *«Παιδική Ηλικία»*, Εκδόσεις Νήσος

Μπαλούρδος, Δ. & Φρονίμου, Ε. (2011), «*Πρόληψη κακοποίησης και παραμέλησης των παιδιών: καλές πρακτικές*». Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών-Ινστιτούτο Κοινωνικής Πολιτικής: Αθήνα.

Νάσκου-Περράκη Π, Χρυσόγονος Κ., Ανθόπουλος Χ., (2002) «*Η διεθνής σύμβαση για τα δικαιώματα του παιδιού και η εσωτερική έννομη τάξη : Ερμηνεία κατ' άρθρο*», Αθήνα : Σάκκουλας Αντ.

Νικολαΐδης Γ. (2008), «*Βία κατά ανηλίκων: Ερευνητικά δεδομένα και εφαρμογές τους στην καθ' ημέρα πράξη των Υπηρεσιών*», στο Μηλιώνη Φ. (επιμ.), «*Ενδοοικογενειακή Βία: Προοπτικές μετά τον Ν. 3500/2006*», (σελ. 103-148), Αθήνα : Έκδοση του Εργαστηρίου Ποινικών και Εγκληματολογικών Ερευνών της Νομικής Σχολής του Ε.Κ.Π.Α., Σάκκουλας

Νόβα-Καλτσούνη Χ. (2018), «*Οικογένεια και Οικογενειακές Σχέσεις*», (σελ. 41) Αθήνα: Gutenberg

Ρομπόκου-Καραγιάννη Αγλαΐα, (2007), Κοινωνική Προστασία των Ανηλίκων στην Ελλάδα, (σελ. 15-17) Αθήνα-Θεσσαλονίκη: Σάκκουλας

Τσιάντης Γ., (2000), Ψυχική Υγεία του Παιδιού και της Οικογένειας. Αθήνα: Καστανιώτης

Φερέτη Ε., (1998), «*Οδηγός για την αναγνώριση και αντιμετώπιση της κακοποίησης και παραμέλησης του παιδιού*». (σελ. 8) Αθήνα: Ινστιτούτο Υγείας του Παιδιού

Χατζηνικολάου Κ., (2010), «*Βία στην Οικογένεια: Τεκμηριωμένη Πρακτική και Τεκμήρια από την Πρακτική*» ανακτήθηκε την 20-11-2019 από το www.academia.edu

Χρυσικός Φ. «*Το μετέωρο βήμα της ιδρυματικής φροντίδας. Εμπειρίες από τη συνεργασία με υπηρεσίες παιδικής προστασίας*» στο Αμπατζόγλου Γ. (επιμ.) (2002) «*Αλλάζοντας Χέρια – Διεπιστημονική Προσέγγιση της διακίνησης και τοποθέτησης των παιδιών*» (σελ. 259-274), Θεσσαλονίκη: University Studio Press

Ξενόγλωσση

Αριές Φ, (1990) «Αιώνες παιδικής ηλικίας» Εκδόσεις Γλάρος

Berg Isou Kim & Kelly Susan,(2000),Building Solutions in Child Protective Services
Norton Professional Books

Bragi Gudbrandson, (2006), «Rights of children at risk and in care», (p.48)Council of
Europe

Browne, K ., «The Risk of Harm to Young Children in Institutionalized Care, Save the
Children UK and better Care Network», London, 2009; διαθέσιμο στο
http://learn.viva.org/wp-content/uploads/2017/08/The_Risk_of_Harm.pdf ανακτήθηκε
την 10-01-2020.

Cunningham, H. (2016). «Παιδιά και παιδική ηλικία στη δυτική κοινωνία από τον 16^ο
αιώνα μέχρι σήμερα», Αθήνα : Σμίλη

Diane DePanfilis& Marsha K. Salus, (2003) «Child Protective Services: A Guide for
Caseworkers», U.S. Department of Health and Human Services Administration for
Children and Families, Administration on Children, Youth and Families Children's
Bureau, Office on Child Abuse and Neglect

Francois de Singly (1996) «Κοινωνιολογία της Σύγχρονης Οικογένειας», Εκδόσεις
Σαββάλας

IOM (Institute of Medicine) and NRC (National Research Council). 2014. Anne
Petersen, Joshua Joseph, and Monica Feit«New directions in child abuse and neglect
research». Washington, DC: The National Academies Press

Key Ellen, (1909) «The century of the child», Published by G P Putnam and sons,
London & New York διαθέσιμο διαδικτυακά στο
<https://archive.org/details/centurychild00frangoog/page>

Mason Jennifer, (2011) «Η διεξαγωγή της ποιοτικής έρευνας», 2011, Αθήνα, Πεδίο

Straus M.A., Kantor K., (2005). «Definition and Measurement of Neglectful
Behavior: Some Principles and Guidelines», Child Abuse and Neglect διαθέσιμο στο
:

<http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.368.5593&rep=rep1&type=pdf>

Talcott Parsons & Robert Bales (1956) «*Family, socialization and interaction*», Routledge London: Sage.

Tanner K., Turney D., (2003). «*What do we know about child neglect? A critical review of the literature and its application to social work practice*», Child and Family Social Work

Zelizer V. (1994) «*Pricing the priceless child: The Changing Social Value of Children*», Princeton University Press

Φουκώ Μισέλ, (1989) «*Επιτήρηση και τιμωρία, η γέννηση της φυλακής*», (σελ. 277) Αθήνα: Κέδρος

Διαδικτυακοί ιστότοποι

<https://www.coe.int/el/web/portal/home>

<https://fra.europa.eu/en>

https://europa.eu/european-union/index_el

https://ec.europa.eu/greece/home_el

<https://e-justice.europa.eu/home.do?plang=el&action=home>

<https://www.synigoros.gr/paidi/> (προσωρινή ιστοσελίδα λόγω ανακατασκευής της www.0-18.gr)

www.unicef.org

www.who.int

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Οδηγός συνέντευξης

- 1. Ποιο είναι το πλαίσιο λειτουργίας του φορέα για ζητήματα παιδικής προστασίας;**
- 2. Ποιες είναι οι προληπτικές δράσεις του φορέα σε ζητήματα παιδικής προστασίας;**
- 3. Ποια είναι τα ζητήματα παιδικής προστασίας που υπάρχουν και οδηγούν συνήθως σε μια εισαγγελική εντολή για «απομάκρυνση» των παιδιών από το οικογενειακό του περιβάλλον;**
- 4. Από ποιες κοινωνικές τάξεις προέρχονται αυτά τα παιδιά και ποιες ιδιαιτερότητες έχουν;**
- 5. Υπάρχουν κάποιοι παράγοντες που καθιστούν ευάλωτα κάποια παιδιά σε ενδεχόμενη κακοποίηση / παραμέληση;**
- 6. Έχουν αυξηθεί τα περιστατικά αυτά τα τελευταία χρονιά; Υπάρχουν στοιχεία, αριθμοί, αλλοδαποί – ημεδαποί ανήλικοι ;**
- 7. Έχει επηρεάσει η οικονομική κρίση αυτό που αντιλαμβάνεται ο φορέας σας ως παιδική προστασία;**
- 8. Πως εμπλέκεται ο φορέας σας στην διερεύνηση των περιπτώσεων κακοποίησης και παραμέλησης μέσα στο οικογενειακό περιβάλλον;**
- 9. Ποια είναι η διαδικασία «συμμετοχής» του φορέα στην εκτέλεση εισαγγελικών εντολών/παραγγελιών για «απομάκρυνση» του παιδιού από το οικογενειακό του περιβάλλον και μεταφορά του σε κατάλληλο πλαίσιο παιδικής φροντίδας;**
- 10. Σε ποσό χρονικό διάστημα ολοκληρώνεται συνήθως η αξιολόγηση των περιστατικών αυτών;**
- 11. Τι προσφέρει η παραμονή των παιδιών στο νοσοκομείο ως πρώτος τόπος μεταφοράς;**
- 12. Ποιοι κίνδυνοι υπάρχουν μέσα από την πολυήμερη έως πολύμηνη παραμονή των παιδιών στο νοσοκομείο;**

- 13. Αξιολογούνται οι γονείς – συγγενείς από τους οποίους έχουν απομακρυνθεί τα παιδιά από εσάς ή κάποιο άλλο φορέα κατά το διάστημα που τα παιδιά παραμένουν στο νοσοκομείο;**
- 14. Ποιες είναι οι προτάσεις που κάνει (αν κάνει) ο φορέας σας στην επανατοποθέτηση των παιδιών;**
- 15. Ο νέος Νόμος 4538/2018 για την Αναδοχή και την Υιοθεσία έχει βοηθήσει στην επιτάχυνση διαδικασιών επανατοποθέτησης των παιδιών σε εναλλακτικό πλαίσιο παιδικής προστασίας / φροντίδας;**
- 16. Με ποιους φορείς και πως συνεργάζεστε ώστε τα παιδιά να επανατοποθετηθούν μόλις ολοκληρωθεί η πρώτη αξιολόγηση της υγείας τους (φυσική οικογένεια, ιδρύματα/δομές φιλοξενίας, ανάδοχες οικογένειες, συγγενικά πρόσωπα ποιοι προκρίνονται στην πράξη);**
- 17. Ποια είναι τα προβλήματα που προκύπτουν από τη συνεργασία μεταξύ αυτών των φορέων;**
- 18. Γιατί η διαδικασία επανατοποθέτησης φαίνεται να είναι χρονοβόρα;**
- 19. Πως αξιολογείτε τη διαδικασία αυτή που ακολουθείται σε με βάση το συμφέρον του παιδιού για το οποίο ζητείται η εισαγγελική εντολή απομάκρυνσης από το οικογενειακό περιβάλλον;**
- 20. Ποιες λύσεις προτείνετε για να βελτιωθεί η διαδικασία επανατοποθέτησης των παιδιών σε πλαίσιο παιδικής προστασίας;**
- 21. Υπάρχουν καλές πρακτικές που προτείνει ο φορέας σας για να αντιμετωπισθούν τα προβλήματα που διαπιστώνεται στο χώρο της παιδικής προστασίας;**
- 22. Πως αξιολογείτε την προσέγγιση που έχει σήμερα η Ελλάδα στα ζητήματα παιδικής προστασίας μέσα στην οικογένεια;**
- 23. Ποιες είναι οι προτάσεις πολιτικής που θα έκανε ο φορέας σας για μια αποτελεσματικότερη παιδική προστασία;**

ΕΝΤΥΠΟ ΓΡΑΠΤΗΣ ΣΥΓΚΑΤΑΘΕΣΗΣ ΓΙΑ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΣΕ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ

Τίτλος Έρευνας : Πολιτικές παιδικής προστασίας στη Ελλάδα : Η περίπτωση κακοποίησης/παραμέλησης στο οικογενειακό περιβάλλον (Διπλωματική Εργασία)

Μεταπτυχιακός Φοιτητής : Θεόδωρος Δομούζογλου

Επιβλέπουσα Καθηγήτρια : Αναπληρώτρια Καθηγήτρια Στρατηγάκη Μαρία

Σας ζητείται να λάβετε μέρος σε συνέντευξη που θα παράσχει υλικό για την ολοκλήρωση της ανωτέρω Διπλωματικής Εργασίας που πραγματοποιείται στο πλαίσιο του ΠΜΣ «Ανάλυση και Εφαρμογή Κοινωνικής Πολιτικής» του Τμήματος Κοινωνικής Πολιτικής του Παντείου Πανεπιστημίου. Η συμμετοχή σας στην έρευνα κρίνεται απαραίτητη καθώς θα διευκολύνει την εξαγωγή συμπερασμάτων για τις πολιτικές παιδικής προστασίαςόταν διατάσσεται με εισαγγελική εντολή η απομάκρυνση των παιδιών από το οικογενειακό τους περιβάλλον λόγω κακής άσκησης της γονικής μέριμνας και η επανατοποθέτησή τους σε δομές παιδικής προστασίας. Οι πληροφορίες που θα προκύψουν από την συνέντευξη θα χρησιμοποιηθούν για ερευνητικούς σκοπούς, ενώ τα ερευνητικά στοιχεία θα διαφυλαχθούν σύμφωνα με τον Ευρωπαϊκό Κανονισμό Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων .

Παρακαλώ σημειώστε ΝΑΙ ή ΌΧΙ :

- | | Ναι | Όχι |
|--|--------------------------|--------------------------|
| 1. Επιβεβαιώνω ότι έχω ενημερωθεί για την έρευνα και ότι μου δόθηκε η δυνατότητα να θέσω ερωτήσεις. | <input type="checkbox"/> | <input type="checkbox"/> |
| 2. Κατανοώ τις πληροφορίες που παρασχέθηκαν και είχα αρκετό χρόνο για να τις πάρω υπόψη μου. | <input type="checkbox"/> | <input type="checkbox"/> |
| 3. Κατανοώ ότι η συμμετοχή μου είναι εθελοντική και ότι είμαι ελεύθερος/η να αποσυρθώ οποιαδήποτε στιγμή από την έρευνα κατά τη διάρκεια της συνέντευξης, δίχως να επηρεάζονται τα δικαιώματά μου. | <input type="checkbox"/> | <input type="checkbox"/> |
| 4. Συμφωνώ να λάβω μέρος στην | <input type="checkbox"/> | <input type="checkbox"/> |

ανωτέρω έρευνα.

5. Συμφωνώ στη μαγνητοφώνηση της συνέντευξης για σκοπούς επεξεργασίας δεδομένων.
6. Στη συμπερίληψη του ονόματός μου ή του ονόματος του φορέα μου στη μελέτη.
7. Στην τοποθέτηση της συνέντευξής μου σε ψηφιακό αποθετήριο.
8. Κατανοώ ότι μπορώ να αποσύρω το όνομά μου και να καταστήσω οποιαδήποτε προσωπικές πληροφορίες ανώνυμες . Αυτό μπορεί να πραγματοποιηθεί οποιαδήποτε στιγμή μετά τη συνέντευξη ή έπειτα από την πληροφόρηση μου σχετικά με τα αρχικά ευρήματα της έρευνας έως ότου η έρευνα και τα δεδομένα έχουν κατατεθεί ή δημοσιευθεί.

Ημερομηνία :

Φορέας :

Όνοματεπώνυμο :

Υπογραφή :

Ημερομηνία :

Όνοματεπώνυμο Φοιτητή : Θεόδωρος Δομούζογλου

Υπογραφή :